

TIGHT BINDING BOOK

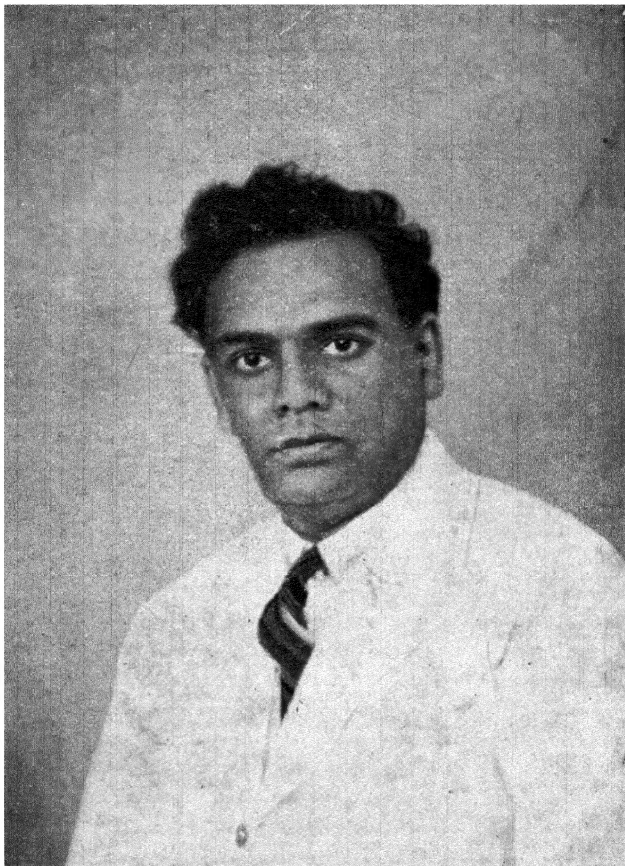
UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204823

UNIVERSAL
LIBRARY

Dr. Umar Ali Shah, D. Litt (A. I. A.)

TELUGU POET

[PHOTO 1935]

శ్రీ ఉమర్ అలీ షా కవిగారి

జీవిత సంగ్రహము

శ్రీ ఉమర్ అలీ షా కవిగారు పీరికాపురమున క్రీ. శ. 1885 వ సం॥ లో జన్మించి పీరితండ్రిగారు మహర్షి మొహియద్దీన్ బాషా గురువర్యులు. పీరి జనని చాండ్ బీగీ గారు.

పీరి తండ్రిగారు యరస్సీ, పారశీక, సంస్కృతాంధ్ర పండితులు, ఆధ్యాత్మిక విద్యాపీఠాచార్యులు. ఆత్మవిద్యాపారంగతులు. పీరికుటుంబము పూర్వమునుండియు భాషాపండిత్యమునకు, ఆధ్యాత్మికవిద్యా సంపత్తిని ప్రఖ్యాతిగాంచినది. త్రికవిగాని చిన్నవాడే సంస్కృతాంధ్రములు విశేషముగా నభ్యసించిరి. తరుపరి ఆరస్సీ పారశీ కాంలభాషలు నేర్చిరి. పీరు ఆంగ్లమున వ్రాయుట మాట్లాడుట యెఱుంగుదురు. కాని ఆంగ్ల పద్య కావ్యములందు ఎంతమాత్రము పీరికి ప్రవేశములేదు. పీరు సహజపురుషుని పీరి 14 వ వర్షమున తెనుగున ధారాళముగా కవిత్వముఁ జెప్పిరి. పీరి 18 వ యేట 'మజిలీ' యను నాటకము వ్రాసి ఆనొప్పించిరి. అది షేక్స్పియర్ మహాకవి నాటకమువలె నున్నదని అప్పటి పత్రికలు కొనియాడినవి. పీరి కనేక సలహలు ఉద్యోగము లిచ్చెదమని ఆహ్వానించినను వాటి కంగీకరింపక భాషాసేవ దేశసేవ జేయుచు తమ జీవితమును గడిపిరి. పీరు 1934 వ సంవత్సరము డిశంబరు నెలలో అఖిలభారత శాసనసభకు సభ్యులైరి ఆపదవి పీరి మరణమువఱకు నుండెను.

పీరికి International Academy of America వారు 1935 వ సంవత్సరమున Doctor of Literature బిరుదు మొసగిరి. త్రికవిగారు వంశపారంపర్యముగా వచ్చుచున్న ఆధ్యాత్మిక విద్యాసీతమునకు ఆచార్యులై పదనాలురువేల జనమును శిష్యులుగా నొనర్చిరి.

పీరి యాగికజ్ఞానమును కొనియాడుచు జ్ఞానసభాసభ్యులు పీరికి బ్రహ్మర్షి బిరుదు మొసంగిరి. పీరి సతిమణి అగ్గురు బీబీగారు పీరితో ఢిల్లీ నగరమువెళ్ళి 1954-55 లేదని దివి నలంకరించిరి. ఆదినమున ఢిల్లీ శాసనసభి మాయబడినది. పీరు గలించినప్పుడు పీరికి అయిదుగురు కుమారులు ఇరువురు కుమార్తెలు పెక్కురు పౌత్రపౌత్రిక లుండిరి.

త్రికవిగారి జీవిత చరిత్ర ప్రత్యేక పుస్తకముగా వ్రాయబడుచున్నది. పీరు రచించిన నూగు వేదాంతగ్రంథముందు తమ జీవితము సంగ్రహముగా నిట్లువ్రాసిరి.

— స్వీయము —

క. ఆమెనాయుడీక్ బాబా

నామ మహాయోగి కగ్రనందనుడను నా

నామహితాగమ హిత వి

ద్యామత “ఉప్రాలిషా” మహావి నేను

సీ. రచించినాడ విభ్రాజితద్యుప్ర

బంధముల్ పది కావ్యబంధములు

ప్రాసినాడు గల్పనాసక్తమతి బడి

నాటకంబులను గర్నాటఫక్కి

కూర్చినాడు గళాకోవిదుల్ తొనియాడు

నగలు పది నవ నవల లనగా

తెలియించినాడు మద్దిసితాఖండ సా

రసి కావ్యము పది రసికులల్

లే. రసము పెంచా నవిధాన క్రిమములందు

ఆశువులయందు పాటలయందు గవి

చెప్పినాడు నుపన్యాస సీమలెక్కి

యవని “ఉప్రాలిషావి” యనగా నేను.

ఉ. రాజుల జూచితీ సువిరాజుల కోర్కెల బహుమాయ రా

రాజుల నోలగంబుల విగతతపండిత సత్కవింద్ర వి

భ్రాజిత మాలపబిరుద పట్టములందితి యూనివర్సిటీ

రేజముమీట సభ్యుడయితి మతబోధకుడైతి గ్రన్థుడైతి.

ఉ. న్యాసముల పుచ్చునలు భావవిన్వృత్తిచారు వి

న్యాసమున్ మతాంతమహాపరవర్తిత తత్త్వరూపకో

పాసనముల్ పురాణములు వ్రాసితి భారతభూమి నేను

న్యాసము లిచ్చుచు దిరిగినాడు “ఉప్రాలిషా” కవింద్రుడైతి

ఉ. వేలు రచించి విద్యులను రెట్టి గడించిత పాఠోపి కా

కాల్గిని వేయనూట పదియార్లు సింహతలాటముల్ మహా

భీతిక సత్కళాకనక విశ్రుతముల్ జయభేరిమ్రాయ హిం

తాలవనీనటత్కు కవి తండములేమిటి లెక్క మాకడన్.

గీ. సాధించితిని యోగ సాధనములు హితు

గమ మెక్కి మతిని చిక్కడియాడి
బోధించితిని జ్ఞాన సాధనములు
చెందిల్లు గాఁ జేసి చెప్పి చెప్పి ;
సవరించితిని పెద్దసాస్త్రములు
శబ్దశాస్త్రములు జరివిదగవి :
చూపించితిని రెళ్ళలోపలను లాంగ్ల ప్ర
భుత్వములు ముంగి మోపి మోపి,

లే. ఇట్లుదప్పడ నెలవలయుండవైన
దాటిపోయెను ఎదును నీ నాటికైన
కాలతి గలగును నీక శాస్త్రాలమందు
లేవియు లేర్చు నుదేబోవు . ఎదోలు.

మ. నను నీజ్ఞానమహానభాసను . నానందాం , కించి యా
దని గొప్పాస్వరతా వహుల్ సురువుల్ దవ్యత్వ మేమాఁగా
ఘనవిజ్ఞానకంఠ ప్రవృత్తి దనహృత్కాంతాగుమల్ రింక రా
మం మీరాకృతి బోధ సేమదగు 'అరూప' భామానన్.

మ. అని నెయ్యది నుల గోరెఁగా విని మహాహ్మియు సగడల నా
నిని యాజ్ఞానమహాభ్రాంతిని మత్సరితియు కష్టంబు మే
దని నులసానిమగ్ని మానసులు నదింపఁగ సాధ్యంబు గా
దని యున్నంతి యెలుంగి బేక్షినిన నే నారంభమై నీనితిన్.

ఉ. భారతదేశ కాననసభా సభికిత్వపదంబు కేర నే
గోరఁగ జ్ఞాన సభ్యులు సమీకరిదిత్ జగంబు మెచ్చఁగా
భూతికప స్వమాధి దమ బుద్ధిని నిల్పి జయంబు దేచ్చినా
రారయ జ్ఞానశక్తిక నజారంబు కింకల మగుదుఁ జూచితే.

చ. కివిత నెలుంగనట్టి పుష్కలము వ్రాసితి పుస్తకంబు లా
కివిత నెలంగి వ్రాయుటకు గంటమునాగ దుపన్యసింతు నా
దివము లవిద్యతోఁగలిసి తృప్తిఘటించెడు గాని యిప్పుడో
అవము నుపన్యసింతుటకు లజ్జఘటించెడు నేమి చెప్పుదున్ .

కా. ఢిల్లీ భారతీకాపత్రికకడ మాధిక్ బ్రాతినిధ్యంబు సం
 దిల్లక్ జేరి మహాత్రికాజ్వలకాధిక్యంబు రాజిల్ల వి
 ద్వల్లక్ ంబుప రాజీక్షు కలనావ్యాపారపారంగతం
 బెల్లక్ వేడ్లను నిర్గహించుము నేనీగ్రంథమున్ *వాసిత్తి.

ఉ. ఏను హిమావయంబుదము కెక్కి తపస్సుఁజూచి నాఁది వి
 న్నాఁముఁక గ్రహించి విజవ్రుగుచోట రచించి నాఁడ నా
 నా సక కాన్యమార్గము తపతముగా హృదయంతరంగిక
 జ్ఞానము నిశ్చయఁపముగఁ గన్పరుపట్టు దృశంబు మార్పుచున్.

కా. నాలోనున్నవి సేమకూచినవి విన్నాడంటున్నా లోకముల
దాలోకింపగ రాని యీశుమరచిదానీత్యైవ మర్థంబులం
దేలోటుకొ జనియింప దీక్షన రహస్యైక సన్మార్గమే
మేలా దాపంగనలమఁ జెప్పితిమి మార్గదాత్తులై లేరగఁ.

కం. మా తాతయ్య మా తండ్రియ్య
 బ్యాటివి ఆళైలనీ మహాగురువర వి
 ద్వాతత్తవ్వు నేర్పిరి త
 ద్రిరుల వివరింతు యోగక్షతులు తెలియన్

ఉ. ఎల్లరుఁ జెప్పుచుండిరల యాశ్చర్యుడీవని మీరుగూడ నా
కిల్లు బొట్టులలి కధగా నిటుకల్పనఁజేసి చెప్పఁగా
జెల్లునెదుఁచు మీరికనుజెప్పవరే ము తదీయనా నైనఁ
బల్ల రహస్యమున్ జెలిసి యగుభతూర్థము విప్పిపెట్టితిన్.

మ. కవగన్ బాదరసంబు తాత్పర్యము బంగారింబుగావందు న
 ట్లమూ గానదమై వివాళిరమై యల్లాడు సాశ్రవు బ్ర
 హ్మహగామాశ్చర్యము త్రోవజూపిరి ని ధాస్యసంబు సుధించి మీ
 కనులక విప్రుడు శూన్యమందు హరిసంకాశంబు సందీర్శుచు

ఉ. మేముగదించు గీతములు మృత్యువువాయు పథంబులందులొ
నేమియు న్ధహవికెడమియ్యక యున్నదియున్న యట్లుగా
నేమహనీయుఁడున్ నడచి యీశ్వరరూపమెఱుంగ న్నెచ్చునో
యామహిలాత్ముఁడొక్కఁడె యధార్థమెఱింగి మృతిక జయించెడుక.

కా నాతోనున్న మహాపీశ్వరులు నానాకావ్యముల్ వ్రాసి రెం
తోతత్వాత్మక దృష్టిపంచకము సుద్యోగించి చిత్రించుచుకా
చైతన్యం బుగయుంపఁ పహాసత్యస్వరూపంబుతోఁ
జేతోపిధిని నీశ్వరుఁగ నెను వె చిత్రరంబుఁ జూపించితికా

— ఆ గ్ధ రం బ —

కా. ఆధిల్లినగరాంగ కాసనసభాభ్యర్థిత్య మర్థిపుఁడం
చాడక నేను కృతార్థుఁడై చనిన నాకైవచ్చి ప్రాణంబులుకా
వీడన్ నానతి ఆగ్ధరాంబికి చలత్ విద్యుల్లలిత బోలి; నా
నాడే సత్రులు 'గోరి' పై విడుచుచు స్వర్గింతు నిర్జీవిన్

ఉ. ఏనురచించినట్టికృతులన్నిటిలో విని తల్లి; కొండె నా
నా నక నాటక ప్రకరణంబులు నాడఁగఁ జూచినాడు, ధి
న్ల నగ రాంగ్లభారతమహాధవ కాసనసభ్య సత్వదం
బానఁగఁగించి "ఆగ్ధ" రమరాలయ మేఁగె వెలుంగుజొక్కయై.

కా. ఎన్నో బాధలు పొందుచుండు మని నన్నీ భూమిపర్జించి యా
పున్నెంపుంగవ ఆగ్ధరేఁగె దివికిన్ బూర్ణేందు లింబంబు వా
ధిన్నుఁడైపఁగఁ బోయి నట్లిక మహాంధ్రభూతమాలిన్య సం
భవాస్మన్వినిషిద్ధతవిత మథాసం తెన్నినా శ్శురడినన్.

సీ. ఏమాట చెప్పిన నెదురాడఁగా లేదు
పరమసాక్ష్యత్వంబు వజులుకరిన
ప్రాణాల నన్నించి పరిచర్యలను జేసె
పరమహర్షంబు ముందరను నిలువ

కలిమిలేములను నొక్కటిగాగ గణించె

నిత్యకల్యాణంబు నెలకొనంగ

ఏవురు కొడుకుల నిడఁబు కూతుల

నలికంబు దీవింతు నాత్మకాంచి

తే ప్రతిదినంబును జనువు ఖురాన్ మాజ్

వజలి శీలాన్ : ల. వది వత్సములు

ధరణి జీవించి స్వర్గాన కరిగె నగ్గు

రాంబ దివిజులు నీరా జనంబు లిడెగ.

చం. పరమపవిత్ర యీవెలది పండితు - లు నితాంత సత్యులు

భరిత రసాత్మక ప్రకృతి వడ్డికబ్రాతెలు | కేమయ్యార్తి నుం

దర సముపాసితం బయ్యి ధృష్టపథంబును సంతరించి యీ

శ్వతునెడ నగ్గురాంబ కమల బ్రాభ సనే గాను శిల్లవేళలన్.

శా. పల్లెన్ బుట్టిన ఢిల్లిలో బ్రిటిషుసామాజ్యంబు నాలింపు వా

రెల్లన్ వచ్చి సమాధి నేసిరి భవస్మృత్యున్ : చాఁదించి యో

పుల్లజ్జానన! "అగ్నికాండవి" భవత్కులంబు దేశాల రా

జిల్లెన్ విచ్చిన కుండలబోలె వెస నే జీరాడుచున్నా నిటన్.

చం. హృదయము ముక్కశాకటుల నేచ్చుమఁ గన్నులనీరు కాల్యై

చెదరగ నిమ్మలోకి ములఁ జేరుటకంటె సమాధిదొటి నీ

నది నముఁ జేరు మార్గము విచారణ నీయుట లెస్స యైహికా

స్పద విభవానుషంగభవబంధమువాసిన నిన్నుజూడగన్

శ్రీకవిగారు ఇస్లా, మతములు. వీరి మాతృభాష ఉర్దూ. ఆంధ్రభాష మాతృభాష కానివారు తెలుగున సరసకవిత్వముఁ జెప్పినవారు ఈ కవిగా రొక్కరే.

వీరు రచించిన గ్రంథము లేవికలఁగు కున్నవి. శ్రీ కవిగారు తమ శిష్యులకు దగ్గర మిచ్చుటకై నరసాపురము (పశ్చిమగోదావరిజిల్లా) వెళ్ళి అచ్చట డి 28 జనవరి 1945 వ నాటి సాయంత్రము 5 గంటల 5 దివి నలకరించిరి వీరి భౌతికదేహమును పిఠాపురము తెచ్చి 24 వ లేదీ సాయంత్రము రైలుస్టేషను పద్ద నున్న వారి యారాసుములో సమాధిచేసిరి.

ప్రీతి క

—o—o—o—

చంద్రగుప్త చక్రవర్తి చరిత్రమండలి ఒకభాగమును శ్రీ ఉమర్ అలీషాకవిగారు 1910 వ సంవత్సరమున ఆంధ్రమున కొత్త నాటకముగా నాసి 1911 వ సంవత్సరమున బ్రకటించిరి. మొదటి కూర్పునందలి పీఠికలో శ్రీ కవిగా రిట్లు వ్రాసిరి.

“చంద్రగుప్తుడను చక్రవర్తి మగధరాజ్యమున పాటలీపుత్ర సింహాసనాహుధుడగుటకు పెక్కు వ్యాఘాతములు తటస్థించినవి. తదీయ చరిత్రాధికములు పురాణప్రసిద్ధములే గాక సంస్కృతమున గల ముద్రారాక్షస మను నాటకముచే మఱింత నెల్లడియయ్యెను. ఆ ముద్రారాక్షసము ను. రా. శ్రీ బ్రహ్మశ్రీ శతావధానులు తిరుపతి వేంకటకవులు రసవంతముగా నాంధీకరించిరి. అంతకు పూర్వపుగాధ అసగా నంగవంశమును చాణక్యుడు సంహరించినట్లు మ. రా. శ్రీ బ్రహ్మశ్రీ పానుగంటి లక్ష్మీనృసింహకవిగారు ప్రచండచాణక్య మను పేర నొక నాటకము వ్రాసిరి. ఈ రెండు కథలకు తరువాతి కథయిది. విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమాలయం దొక కుసుమముగా మ. రా. శ్రీ కే. వి. లక్ష్మణరావుగారిచే రచింపఁబడిన హిందూమహాయుగములో చంద్రగుప్తుని గూర్చి యొక్కింత చరిత్రము గలదు. దానిని సంప్రతించి మఱికొన్ని సంపదాయములు సంపాదించి సందర్భానుసారముగా కథ చెడకుండ దీనిని కొన్ని వారములలో పూర్తిగావించితిని.”

ఈ నాటకము వీరరసపూరితములై భారత జాతీయతను లేకెత్తించు ఘట్టములతో సలరారుచున్నది. ఇది చదువకులందు జాతీయదీప్తిని వెలిగింపఁజేయుననుట యతిశయోక్తి కాదు. ఇట్టి నాటక

మును శ్రీ కవిగారు 1910 వ సంవత్సరముననే వ్రాసిరన్న వారి జాతీ
యాభిమానమును గొనియాడ నలవికాదు. ఇందొకపద్యము చూడుడు.

గీ. స్వచ్ఛమైన భరత • వంశ సంజాతుఁడ
వైన క్షత్రియుండ • వైన నీకు
గ్రీను దొరలకు సహ • వాసమేటికి, పెద్ద
పులికి నక్క చెలిమి • గలిగినట్లు.

ఇట్టి యనేక పద్యములతో విరాజిల్లుచున్న యీ నాటకము నేటి
కిని సరిక్రొత్త నాటకమువలెనే యున్నది. ఇట్టి నాటకములు యువకులు
విశేషముగాఁ జదివి జాతీయతను బెంపొందించుకొని దేశసేవాపరా
యములయి ధన్యులయ్యెదరుగాక. ఇది మన పురోభివృద్ధిని బెంపొం
దించు వాఙ్మయమునకుఁ జెందిన గ్రంథము. ఇందలి విషయములు
ప్రకృత పరిస్థితులకుఁగూడ సరిపోవునట్లుండుట మిక్కిలి యాశ్చర్యము.

శ్రీ సరస్వతీ ముద్రాక్షరశాలాధికారులగు శ్రీ అద్దేపల్లి నాగేశ్వర
రావుగారు ఈ గ్రంథమును అచిరకాలములోనే ముద్రించి యిచ్చిరి.
వీరికి మా యభివందనములు.

ప తా పు ర ము }
15 - 8 - 1955 }

మ డీ న్ క ఖీ ర్ షా
వారణాశి సత్యనారాయణ శాస్త్రి
గౌ॥ కార్యదర్శుః
శ్రీ ఉ మ ర్ అ లీ షా క వి
గ్రంథ ప్రచురణ సంఘము.

ఇ ప దై వ ను తి

కం. మానవుడో యీశ్వరుడో
గాని ప్రతిచ్ఛాయలేని కళ్యాణగుణం
డైన మహామద్ రసూలు సు
భానుని ధ్యానింతు భోగభాగ్యము లొసంగన్.

శా. శ్రీయూఖైలలిషా గురూత్తమ, నినున్ సేవింతు నిత్యంబు నా
చేయం జొచ్చిన దుష్కృతాటపులకున్ జిచ్చె ప్రదీపింపుమా
నీయస్తోకకృపామృతంబిడి సదా నీవైపు నాదృష్టులన్
జేయంగోరుచు సంస్మరించెద నెదన్, జేజేల నర్పించుచున్.

ఉ. శ్రీలలనాసమాన! శ్రితసేవక భక్తజనానుకూల, యు
ద్వేల కృపాలవాల! గుణ, విశ్రుతసన్నత! శాంతిపూత! యూ
ఖైలలిషా గురూత్తముని యంగన! యోగురురాజ్ఞి! యోమహా
శీల! నినుం భజించెదను, శ్రీ లికుమమ్మ! సిలారమాంబికా!

నాటకమున వచ్చు పాత్రలు

పురుషులు

చంద్రగుప్తుడు	కథానాయకుడు. (ఈశ్వరికి మార్కుడనియు, వృషలుడనియు వేటునామములు గలవు.)
మహాపద్మనందుడు	చంద్రగుప్తుని జ్ఞాతి (ఈతని పద్మనందుడు, నందుడు నిందురు.)
శ్రుతశ్రవుడు	మహాపద్మనందుని మిత్రుడు
మంత్రి	చంద్రగుప్తుని మంత్రి
చాణక్యుడు	చంద్రగుప్తుని గురువు (ఈతనికి కాశిబుడుని కూడ పేరు గలదు.)
సెల్యూకసు	అలెగ్జాండరు ప్రతినిధి. సాంచాపురాజు.
మెగస్తనీసు	సెల్యూకసు సేనానాయకుడు

పౌరులు, పాటచ్చరులు, సేన, నానాదేశపురాజులు, సేవకులు, వార్తాహరులు మఱికొందఱును సంధర్భానుసారముగా వత్తురు.

స్త్రీలు

శోణోత్తర	కథానాయిక, సెల్యూకసు కుమార్తె.
వసంతిక	శోణోత్తర చెలికత్తె
జోరా	శోణోత్తర తల్లి

నానాదేశస్థుల కన్యకలు

చంద్రగుప్త

నాం ది

చ. భువనము నాట్యమందిరము ; భూపతు లాడెడుసాత్రముల్ ; కవుల్
యవనికలందుఁ దాళకులు ; హాళికు లందఱు సభ్యు ; లంగనల్
ప్రవిమలదీపవంక్తు లటఁ బాటలు పాడెడు సూత్రధారి వై
భవము లొసంగు మీకు భగ , వంతుడ నేనని చెప్పుకుండగన్.

తే. గీ. ఆకుపచ్చనికొమ్మకు • నందమైన
యెఱ్ఱనిసురుంబు గల్పించు • నెమ్మెకాడు
వానచినుకున ముత్యంబు • వజ్రలజ్జేయు
దేవదేవుండు మీకిచ్చు , దీర్ఘసిరులు.

(నాంద్యంతమున)

సూత్రధారుడు - (ప్రవేశించి) నటీ ! సత్వర మిటురమ్ము.

నటీ - (ప్రవేశించి) నాథా ! సొమ్ములైన సింగారిండుకొననివ్వక
అంతత్వరగా రమ్మన మని పిలిచితి రెండుకు ?

సూత్ర - సొమ్ములు సింగారిండుకొను టెందులకు ?

నటీ - అందమునకు.

సూత్ర - సహజశృంగారవతివైన నీకు సొమ్ములతో సౌందర్యము
వచ్చు నని నే నూహింపలేదు

తే. గీ. కవిత నెఱుగక పాండిత్యం గరిమచేతఁ
బద్య మల్లిన రస ముట్టి పడనియట్లు
సహజసౌందర్య మగు విలా ♦ సంబులేక
సొమ్ము లుండిన సుదతికి పొగనురాదు.

నటి - అది యొకరీతి. మఱియు,

క. బంగారుబొమ్మయైనను
రంగగువస్త్రములచేత గాణించెడు న
ట్లంగనలం కంద ముండిన
శృంగారము వచ్చు నగల ♦ చేత జగానన్.

కావున పండితుడైన కవికివలెనే యందకత్తెయైన యంగన
కలంకారమువలననే శోభ వచ్చును.

సూత్ర - నీవాదమే గెలిచినదిలే.

నటి - నాథా! ఈనభ్యు లిట్లేల విచ్చేసియుందురు ?

సూత్ర - ఈవేళ మన మొక చరిత్రాంశకమైన మహానాటకము ప్రద
ర్శించెద మనిగదా ప్రకటించితిమి తదీయ విలోకనసముత్సుకులై
వచ్చియున్నారు. ఏదైన నొక ఋతువునుగూర్చి పాడి వీనుల
కొకింత విందు నేయుము.

నటి - వేరుగా నేయనేల ?

చ. శుకపికశారికావళికిఁ ♦ జాతఫలంబులవిందు ; బంభర
ప్రకరముకెల్ల పుష్ప మక పరండపుపానము లామృతగాలికిన్
వికసితసూనశయ్యలు ప్ర ♦ వీణతనిచ్చు వనంతునిండ్ల నా
టకముల నాడఁ జూడఁగఁ గ పానిముదం బుదయించుచుండగన్.

సూత్ర - బలే!

తే. గీ. పాట పాడితి వానంద • పారవశ్య
మునఁ జూమా! రాళ్ళు తరువులు • మొద్దువాతె;
పూలు వికసించె, లే నవ్వు • మొగమువోలె
కంఠుఁ డిక్కుచాపముపూనె • నింతి యుదిగొ.

నటి - ప్రియవల్లభా! ఏరాజు నర్థించి నేటి నాటకము ప్రసిద్ధి గాంచు
చున్నదో మఱచితిని. వచింపుడు.

సూత్ర - ప్రమాదముచేసితివి. ఆతఁడు ప్రాతఃస్మరణీయుఁడు గాడే.

ఉ. భారతవర్షమం దితర • పార్థివ్యం జూరనీక శౌర్య గం
భీరనేకచక్రముగ • మేదిని నేలినచక్రవర్తి పె
స్కీర్తితో దిగంతముల • గెల్చి జయధ్వజముల్ రచించి సొం
పారిన చంద్రగుణిని • జాన్వయనాటక మిద్ది కోమలీ.

నటి - ఓహో! సూర్యవంశస్థాపకుడైన చంద్రగుప్తుడా! ఆ మహా
రాజు నెవ రెఱుంగరు? ఇది ముద్రారాక్షసనాటకమా యేమి?

సూత్ర - కాదు. దానితరువాతి చరిత్రాంశకమైన కథ. చంద్రగుప్త
యను నాటకము.

నటి - ఇది రచించిన కవి యెవరు?

సూత్ర - నీవును ఎఱింగి యుండవచ్చును.

తే. గీ. కావ్యములు నాటకంబులు • నవ్యభవ్య
వచనచిత్రప్రబంధముల్ • వ్రాసి కీర్తి
గన్న పుమ్రాలిషా యను • కవియొకండు
చంద్రగుప్తను చేసె భా • మామనీషి.

నటి - ఓహో! ఉమేలీపాకవియా! ఈతని నెవ రెటుంగరు? ఈతని
 వంశమం దాండ్రభాషాపాండిత్య మనుశ్రుతముగా వచ్చు
 చున్నది గదా!

సూత్ర - అవును. తాతతండ్రులును విద్యాగరిష్ఠులై కీర్తి గన్నవారు.

తే. గీ. చంద్రగుప్తునిఁ జూడఁగారఁ , జాలలేక
 జ్ఞాతిపద్మనందుఁడు శ్రుతఁ , శ్రవునిఁ గూడి
 కుట్రలను బన్ని రాజ్యంబు , గొన్నపాప
 కాల మిదె వచ్చె కలిరాజు , గారు చొచ్చె.

నటి - (దృష్టి సారించి) ఓహో! నాథా! పద్మనందుఁ డదే విచ్చేయు
 చున్నాఁ డిట నిల్వరాదు.

సూత్ర - అట్లైన పోవుదము. (అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రస్తావన.

ప్రథమాంకము

—•—

రంగము - పాటలీపుత్రమునందలి యుద్యానవనము

(మహాపద్మనందుడు శ్రుతశ్రవునితో ప్రవేశించును)

నందు - ఇంక నెంతని చింతించిన నేమికార్యము ?

చ. కడువడిఁ గ్రొమ్మెఱుంగులను • గాంచి యుధార్తిఁ గృశించి వర్షపుం
జడములు త్రావఁబోవునల • చాతకపక్షికి నీటిచుక్కయో
వడగలియో లభించునటు • వంటిదె రాజ్యము కోరి పోరికై
కడఁగ జయంబొ యోటమియొ • గల్గు వరించినకన్య గా దదినీ.

మిత్రుడా ! శ్రుతశ్రవా ! శుద్ధసాత్విక ప్రధానమైన బౌద్ధమతా
వలంబనముచే గదా ! మన సందరాజవంశము మొఱుము
వోయిన కత్తివలె పౌరుషము చెడి, ప్రచండాఖండభండనంబున
రిపుశుండాలదండంబులు ఖండించు దోర్తండకోదండవాండిత్యము
నానాటి కడుగంటి రూపుమాయవలసివచ్చినది ! అక్కటా !
చెట్టు చెడువేళ కుక్కమూతి పిందె లుదయించు నన్నట్లు స్వచ్ఛ
మైన పాలవెల్లివంటి మన సందరాజవంశమున విషతుల్యుఁ డగు
చంద్రగుప్త చండాలుఁ డుదయించి, చాణక్యధముని గూడి
వంశవృక్షమును వేరుపురుగువలె నశింపఁ జేయుఁగా నేనొక్కఁడ
చావు దప్పి కన్ను లొట్టవోయినట్టుల మిగిలినవాఁడ నన్నమా
టయే గాని జీవచ్ఛవమైన నన్నుఁ జూచి సంతసించెడివారెవ్వరు ?
మాపూర్వులు నిర్విక్రపరాక్రమ విక్రములై రక్తము పాతించి
సంపాదించిన యశేషరాజ్యలక్ష్మి యొక్క శూద్రాధముచేతఁ
జిక్కి యేకచక్రముగా పాలింపఁబడుచుండఁగా నోటిలో

వ్రేళ్ళుంచుకొని చేతగాని వానివలె నే నెట్లూరకుండనోపుదును?
ఈసంగతు లన్నియుఁ దలంపునకు వచ్చిన నాయొడలు భగ్గున
మండిపోవుచున్నది. అనన్నా! యెంత దురాగత మాచా
దిల్లినది?

మ. సకలక్షోణివిపక్షనిర్దశనద , క్షం బైన శస్త్రాల్లితోఁ
జికిలానిందితరాజ్యలక్ష్మిని మహా , సంగ్రామరంగంబునన్
జకురంబుల్ నవరించి నందుఁడు ప్రతి * ప్రించెన్ గదా దాని నేఁ
డొకశూద్రాధముచేతికిన్ విడిచి నే , నున్నాఁడ నూతేండ్లకున్.

మ. కులమా నీరయిపోయె నాహృదయమున్ * ఖోభింపఁగా జొచ్చెవ్యా
కులభావంబులు ప్రాప్తమయ్యె నకటా * క్షుత్రీడనావ్యక్త చి
త్తులలీలన్ వగఁ గూరనయ్యె వృషలున్ * దున్నాపటల్ చూడఁగాఁ
గలలోఁ గన్నగజంబు ; నాబ్రతుకు రి , లింక వేయేటికిన్.

శ్రుత - మిత్రుఁడా! నందా! నందకులకలశంబుధిరాకానిశాకరా!
నీఖరకరవలీలము వైరిరాజమండలములఁ బరిమార్చు భూరిభుజం
గం బని యెఱుంగవా? నీ వేల గత చరితంబునకై వగచెదవు!
నీదురాగ్రహపరాక్రమవహ్నిముంగల చంద్రగుప్తునివంటి మిత్రు
లన్ని భస్మీభూతంబులు కాఁజాలవు?

ఉ. కేలను గత్తిఁ బూని రణ * కేలిని నిల్పిన నీవు వైరిశం
డాకరండపంక్తుల న , డంచెద వేను విరోధు లన్న వే
లీలల మధ్యపెట్టి యవ * లీల జయింతును జంద్రగుప్త చం
డాలుని యుద్ధమందొ కవ , టంబుననో కడతేర్పఁగావలెన్.

నందు - అది మిత్రానునోభాంతి. చంద్రగుప్తునియందు ప్రజలను
రాగులై యున్నవారు. ఆతఁడు ప్రజల యభిమతమున నిష్పక్ష
పాతబుద్ధితో తగినన్ని స్వాంతత్ర్యము లొనంగి పరిపాలింపుచు

న్నవాడు. అట్టి సకలజన సకలధర్మ సమృత్తుడైన మహారాజును యుద్ధమందుఁగాని కపటోపాయమునఁ గాని గెల్పుట దుస్సాధ్యము.

శ్రుత — దుస్సాధ్య మెంతమాత్రమును గాదు.

నందు — కాకపోవచ్చును. వాని సామంతరాజు లాబోతులవలె బలిసి నిరంతర కలహప్రియులై తమలో తాము ఘోరముగా పోరాడుచు యుద్ధభూమిని రక్షముచే తడుపుచు, మేడోమాంసంబులను కల్లంపి చల్లి వధలచే కాళికాసంతృప్తి గావించి జయరేఖలు దిశాభాగంబుల మ్రుగ్గులు వెట్టుచున్నారు. ఈసమయమున వారిని జేరి సహాయము గోరి మన మవలీల చంద్రగుప్తుని సార్వభౌమత్వమునుఁడి తొలగించి రాజ్య మాక్రమించుకొనవచ్చును.

శ్రుత — అది కేవల మసంభవము. సామంతరాజు లంతవఱకు తమలో తాము కలహింపుచు దురో అంతవఱకు సార్వభౌమున కే హానియు రానేరదు. వారలు మనకు సహాయులు కాఁజాలరు. కావున చంద్రగుప్తుని గెలువవలె నన్న యుద్ధముకంటె మిషయే సుప్రయోజనము.

నందు — అట్టిమిష యేమున్నది? మన మెట్లల్లగలము? మనచేత నేమగును?

శ్రుత — మనచేత నేమగునా! ఎంత మాటంటివి? మనచేతఁ గాకున్న వజ్రాయుధము చేతఁబట్టిన దేవేంద్రునివల్లఁగూడ కానేరదు.

నందు — దేవేంద్రుడే గాదు, నాలుగుమోములు పెట్టుకొన్నబ్రహ్మదేవునిచేతఁగూడఁ గానేరదు.

శ్రుత - బ్రహ్మ చేతఁగాకుండుటచేతనే చార్వాణ్యుఁడు కులపాఠననుఁడు నీచుఁడైన చంద్రగుప్తాధముని రారాజునుగాఁ జేసిపెట్టినవాఁడు.

నందు - ఏచండాలుఁడైన నేమి? వానిస్వపక్షు లనేకు లున్నారు. వాఁ డాశ్రితపక్షపాతి. కావున వానిరాజ్య మాచంద్రార్క మీ ధరావలయుంబున నప్రతిహతముగా సాగు నని తోచుచున్నది.

శ్రుత - నరే. యెవ్వఁడై తే స్వపక్షు లున్నారో పరపక్షు లవశ్య ముండి తీరవలయును. నిరంకుశాధికారము నేయువానికి పక్షభేద మెప్పు డేర్పడునో అది వినాశకారణ మని యెఱుంగవలయును. అదిఁ గాక యిది రాజ్యము. ఒకరి సొత్తు గానేరదు.

చ. జలజవిరోధమున్ గలువ) సఖ్యము గూర్చెడురాజౌ యెప్పుడున్
నిలువఁడు కృష్ణపక్షమున) నింగి తొలంగి నశించి పోవఁగా
వలయును పక్షముల్ తెగిన) పక్షివిధంబున నెట్టివారికిన్
మలఁకలు సాగిరావు నడి) మంత్రపుఁగల్గులు గావె రాజ్యముల్)

కావున నేను చెప్పిన చొప్పున నీవు నడచితివేని నీ కనశ్యము మగధరాజ్యపట్టాభిషేకము లభింపఁగలదు.

నందు - అది యెట్లు?

శ్రుత - చంద్రగుప్తుఁడు యుక్తవయస్సు నిండారనివాఁడు. వానికి ప్రపంచజ్ఞాన మంతగా నుండదు. ఉన్నను దూరదృష్టి దూరశ్రవణ పరాయణుఁడు గానేరఁడు. మన మాతనియొద్దకు బంధురూప మున బోయి హితవచనంబులతో వానిని కొలుచువారివలె నటించి క్రమముగా మంత్రిసామంతాది చతురంగబలమును వశముఁ జేసికొని ఆవల నాచంద్రగుప్తుని వెన్నలో వెండ్రుక వలె నూడఁబెట్టి యడవులకుఁ బట్టింపవచ్చును.

నందు — సరే! బాగుగ నున్నది గాని నాబ్రతుకుతో పాటు ఆసీచుని
సేవకుఁగూడ నొడంబడవలయునా!

శ్రుత — సమయము తప్పివచ్చినప్పు డట్లూహింపరాదు. విహితమున
విషము త్రాగించినట్లు విరోధమున పాలు త్రాగించలేకన్న
మాట నెఱుంగవా!

తే. గీ. కార్యసాఫల్యమును జేయఁ , గడఁగువార
లెగ్గనక నీచతకుఁ దల , యొగ్గవలయు
ఖలుని సాధింప గాడిదె , కాళ్ళు పట్టి
దేవురింపఁడె యల వసు , దేవుఁ డపుడు.

కావున నీ విప్పుడు నీచాధికములఁ బాటించకుము.

నందు — సరే! నీయూదేశముట్లు ప్రాకుషమును జంపుకొని కులగౌరవములు
మఱచి విధిని దూఱుచు నేరగానివలె చంద్రగుప్తుని చరణాంబు
రుహములకుఁ జాగిలి మ్రొక్కి సేవఁ జేయవలయునుగా!
నా రాచకులమున కెంతమువ్వు తెచ్చిపెట్టవలసివచ్చినది. కట్టా!
విధివిధాన ము ట్లున్నది గాఁబోలును.

శ్రుత — నీ వట్లెన్నటికిని దలంపకుము.

ఉ. రాచకొలంబులో బ్రతుకు , రాలఁగ రాజ్యములూడ దీనులై
యాచకు లెందఱైరి తమ , యాలిని జూదమునోడి సిగ్గుచే
పాచకు లెందఱైరి విభ , వంబులుబోవఁగ కాడుఁగాయుచున్
నీచత కోర్వలేదె మును , నీవ యెఱుంగవె నందనందనా!

కావున రమ్ము పోవుదము.

(అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు)

ఇది విష్కంభము.

| చంద్రగుప్తుడు, మంత్రి సామంతరాజులతో కొలువుదీర్చి యుండుట)

చంద్ర - మంత్రివర్యా! మన పితండ్రి కుమారుఁ డగు మహాపద్మ నందుఁడు కడువిశ్వాసియు, బౌద్ధార్థగుణసంపన్నునివలె మనల నెయ్యి మారసి సఖ్యమున కొలువువేడుచు వచ్చియున్నవాఁడు గదా! వాని నాదరించుట మన పురోభివృద్ధికిని వయశ్శ్రీకిని శ్రేయోదాయకం బని నాకృతనిశ్చయము. ఏమనిన నందవంశ జుఁడు వాఁడొక్కఁడే నిలిచియున్నవాఁడు. వంశనాశన మైన దను చింత వానితో నాకు నేఁడు పూర్తిగా నివర్తించినది.

మంత్రి - అది యెట్లు పోనఁగును? నీతల్లి మురయైనను, నీతండ్రి నందుఁడు గాఁడా! నందవంశజుడవు నీ వుండఁగా వంశనాశన మైనదని యెట్లు చింతింపఁగలవు. కావున వీనినిఁ గూడ జెగ టార్చి నీవే వంశమునకు మూలపురుషుఁడవు కమ్ము. లేనిచో నీకు పెక్కు హానులు రాఁగలవు.

చంద్ర - చాలుచాలు. సోదరు నాదరించిన హాని గలదనియు, విశేషించి వాని ప్రాణములను దీయు మనియు, నీవు తప్ప మతెవ్వరును జెప్ప సాహసింపరు.

మంత్రి - సాహసము గాదు. ముమ్మాటికిని సత్యము.

ఉ. ఆదిని సఖ్యమారసి ద యాపరతన్ విహరించి చాల స ద్యోపమితస్వభావులయి య్రోహము సేతురు తప్పకుండ దా యాదులకన్న శత్రువు లి హంబునలే; రలపొండవేయులన్ బాదల డించి ఘోర వన యానము లంపరె మున్ను కారవుల్.

సామునకు పంటియందును, జ్ఞాతికి కంటియందును విషముండుట వాస్తవము. కావున శత్రుశేషము విడువరాదు.

చ. పొరిగొను శత్రులన్ బిడికి ♦ పోటునొ కత్తిన్ త్రుంచి యీర్వ్యతోఁ
జాఱఁజాఱ రక్తధారలనుఁ) జుట్టి మదం బడఁగింపకున్న రా
చరికము సాగిరాదు దయ ♦ సల్పినఁ జేతికిఁ గుండ, కట్ట వే
గిరముగ వచ్చు రాజ్యమును) గీజ్యము నిల్వదు మాట లేటికిన్.

చంద్ర — ఏది యెట్లైనను నాపినతండ్రి కుమారుఁడు దిక్కుమాలినవాడై
గలిగిన తలిదండ్రులచే కలిగినచింత హృదయవీధిని గాల్చు
చుండ నొంటిప్రాణితో నన్ను కన్నులారఁ జూచుచు సంతసించు
వానిని నే నెట్లు కాదని వెడలఁగొట్టఁగలుగుదును? అంతకంటె
పాపకార్య మింకే ముందును? అట్టి పశుప్రాయుఁడైహికా
ముష్మికంబులకుఁ జెడి తీరని జనాపవాదంబులకు పాలై పొగిలి
పోవలసివచ్చును.

మంత్రి — అట్లేమి!

చంద్ర — కాదా?

తే. గీ. రక్తమును పంచుకొని పుట్టి ♦ రాజ్యకాంక్ష
చేతఁ బినతండ్రిపుత్తుని) చేతులారఁ
జంపుకొనుకంటె పాప మీ ♦ జగతిఁ గలదె
కూరకై పెంచుపిట్టను ♦ గోసినట్లు.

మంత్రి — ఇంతకును నీపట్టు వీడకున్నావు. ఒక చెంప పాలును నొక
చెంప నీరును గారు నీ కీప్రపంచపుమాయ లెట్లెఱుంగవచ్చును?
మనుష్యులందఱూకతీరుగ నుండవచ్చునుగాని మానసంబులు
మాత్ర మట్టులుండ నోవవు. ఇప్పు డానందుఁ డాడెడు తియ
తియ్యని మాటలకు మోసపోకుము.

తే. గీ. దంభమునఁ బయోముఖవిష ♦ కుంభమట్లు
వచ్చి మేఁకవన్నెలపులి ♦ వంటివారు

తియ్యగాఁ బల్కి కపట మై ఁ త్రిని నటించి
మ్రొంగుదురు రాజ్యమును మన్ను ఁ మిన్నులనక.

కావున కట్టెవంక ప్రాయీ తీర్పు నన్నట్లు లిట్టివారికి కత్తియే
బుద్ధి చెప్పవలయును. నీచే నభిమానింపఁబడు నీపినతండ్రికొడుకు
నీహతవిరోధులకు పిండప్రదానములు నేయువాఁడు. కావున
నావిరోధము వీనిహృదయవీరికపై రగులుచుండకపోదు.

తే. గీ. అగ్ని నార్పియు మిఁగురు ఁ లార్ప నట్లు
పాములను జంపి పిల్లల ఁ నోమినట్లు
ద్రోహులను జంపి నిను జంప ఁ సాహసించు
పాపి వీని గాచుట రాచ ఁ పాడిగాదు.

కావున రణ ఋణ శత్రుశేషములు విడువరాదు. వీనియందు
నీ కంత యనురాగమున్నచో వలసినన్ని యూడిగంబులఁ జేసి
వస్త్రాలంకారవివిధభూషణభాషణంబుల గజతురంగంబులతో న
లంకరించి నకామవృత్తి నాదరించి వేగిరము సాగనంపుము.
లేదా! నిర్భంధవివిధవిషాదాలంకృతభీషణగభీరంబైన కారాగృ
హంబున నినువసంకెళ్ళతో కట్టి జొన్నన్నము పెట్టింపుము. ఈ
రెండింటికి నొడంబడవేని నీ కవశ్యము హాని చేకూరక మానదు.
ఆపని చింతించిన నేమి ప్రయోజనము? అలభ్యయోగముగా
లభించిన పగతుని తృణప్రాయుడని యెంచి నిడువరాదు.

తే. గీ. వైరి సాధారణుం డని ఁ పలుకరాదు
వాఁడికత్తితో తొమ్మిదై ఁ వచ్చు నతఁడె
రాళ్ళ జలజలమనుసెల ఁ యేళ్ళుగావె
ముంచి మదగజంబులఁ బొలి ఁ యించుచుండు.

చంద్ర - ఏమీ ! చతురభివలయితకువలయాధికారము నాకరమున బడ
 రీఫలనమానమై యెదురులేక నాయాజ్ఞ సవిచ్చిన్నముగా దిశా
 భాగంబులఁ గంచుగంటవలె మ్రోఁగుచు పొల్లువోక చెల్లు
 చుండఁగా నొండొకఁడు నన్నెదిరించి దండింపఁగల దండివీరుఁ
 డీబ్రహ్మాండకటాహపంక్తులందుండునే? మదీయ దోర్బంధకోదండ
 దండంబు చాగిన దండధరుండైన తన కాలదండంబును సన్య
 సించి మాంసాహి యని కైచాపు లర్పించి వెన్నుఁ జూపి పాట
 జూచునుగదా ! అట్టి నన్ను నాపినతండ్రి కుమారుఁ డేమి చేయ
 సాహసించును? ఆతఁడేమో మోసపుచ్చు సని నాకు నీవు పిటికి
 మందు పోయనక్కఱలేదు. వానికే నే నీకమిఁడ సర్వాధి
 కార మొసంగి ధరావలయ మేలించెదను.

మంత్రి - ఆహా ! యేమి యీ విపరీతము ! ఆధిపత్యముఁ గూడ
 నొసంగునట !

చ. చెడు గొనఁగూడునప్పుడు వ ా చించుహితంబు విషంబుకై వడిన్
 వెడఁగుగఁ దోచు మిత్రునెడ ా పేర్చి నశించు నిజాపవాదముల్
 పెడచెవిఁబట్టు చెట్టుచెడు ా వేళల పుచ్చులు వంకపిందె లే
 ర్పడుగతి పాడుబుద్ధులు తి ా రస్కృతభావము లబ్బు నేరికిన్.

చంద్ర - ఇట్టి తిరస్కారగర్భితమైన వాక్యములు నీవాడ సగత్యము
 లేదు. నేను తప్పక పద్మనందునకు సర్వాధికార మొసంగెదను.
 అందుకు నీ వేమనియెదవు ?

మంత్రి - నా మంత్రిపదవికి నేటితో నీళ్ళు వదలుకొనుచున్నాఁడను.
 ఇదే గైకొనుము. (అని కత్తియు ముద్రయు పాటవేయును)
 ఓరాబా !

చ. చిటిముటితీపుమాట తెరఁ ♦ జేయుచు రాజ్యరమావధూమణిన్
గుటుకున మ్రొంగి ని న్నెత్తలఁ ♦ గూలిచి కానల కంపి యశ్రువుల్
జొటజొట రాల్పినన్ గరుణఁ ♦ జూపక దాఁ బగఁ దీర్చుకోఁగ ను
త్కటముగ వచ్చినట్టిపులి ♦ కాని సహిష్ణుడు గాఁడు చూడుమీ.

చంద్ర — సరే ! పోనిమ్ము. నీసర్వోత్తమత్వముతో మాకు నిమిత్తము
లేదు. మాకట్టి దీనస్థితి వచ్చినప్పుడు సంతసించెదవుగాని
పోమ్ము ; ఇంక నీ విచట నిల్వవలదు.

మంత్రి — ఇది నీదురాగతమునకుఁ గాలము గాన నే నిచ్చట నిలుచు
టయు ఎసంగతమే ! (అని దిగ్గున లేచి)

తే. గీ. కొమ్మ లన్నియుఁ జెగినట్టి ♦ కుజము వోలె
వంగనము పోవ నిన్ దిగ ♦ మ్రొంగుకొఱకుఁ
దడవుచున్నాఁడు నీ పిన ♦ తండ్రికొమరుఁ
డేకువలె వచ్చి బిగియించు ♦ మేకువలెను.

(అని నిష్క్రమించును)

చంద్ర — సేవకా ! మహావద్దనందుని నగౌరవముగా రథ మెక్కించి
తోడ్కొని రమ్ము.

సేవ — చిత్తము. జేవా ! (అని పోవును.)

సామంతరాజులు — రాజా ! వలదు, వలదు; నీమంత్రి పలుకులు త్రోసి
వేయకుము. ఈనందుఁడు నిన్ను మాయఁజేయుటకు వచ్చిన
వాఁడుగాని మేలుచేయుటకుఁ గాదు.

క. జ్ఞాతిః దుర్జాతిః ఏ

ఖ్యాతం బగు నీతి గల్గి ♦ దంత్యమునం దీ

పాతకులు వెనుకదీయక

ఘాతలు సలుపుదురు లోక ♦ కంటకు లగుటన్.

చంద్ర - ఈపద్మనందుడుమాత్రము జ్ఞాతృవైరము కొరకు వచ్చినవాడు గాడు. కావున వీని సవశ్యము నాదరింపఁ దలంచుకొంటిని. మీరు నా విహితము కోరినయెడ వలదని వారింపకుడు.

సామం - సరే! నీ కంతపట్టుగా నున్నయెడల మధ్యను మాకెందుకు? మేమును లేచిపోయెదము. (అని నిష్క్రమింతురు)

పద్మనందుడు - (ప్రవేశించి, స్వగతము) నామంత్ర మీముర కుమారుని తల కెక్కినది. ఇతఁ వేలీలల బాధపెట్టి యవలీల వీనిని కువలయాధిపత్యమునుండి తొలగించి శ్రుతశ్రవాదులతో ధరాచక్రము నిరంకుశముగా ప్రభుత్వము చేయు శుభసూచనలు నాకుడి కన్నదరి సూచించుచున్నవి. ఓరీ మౌర్యా! ఇంక నీవెంతరా!

చ. సలసలఁ గ్రాగుచున్నది వి • చారముతోడ మదీయరక్తమున్ జలధినిబోలె పొంగుచు ని • జంబుగ మౌర్యుని బట్టి మద్గదా కలిత నిపాతసంహతుని • గా నొనరించినఁ గాని నాడు హృ జ్జలజము వీడఁబోదు ప్రమ • దం బుదయింపదు నిద్రరాదిగన్.

(అని కాశ్యతో నేల దట్టించును.) పైకిమాత్రము నిండాదు ప్రేమ వెలిబుచ్చుచు కపటనాటకమాడి నా కోరిక లన్నియు నెఱవేర్చుకొనవలయును. (అని రెండవగులు నడచును.)

చంద్ర - (ఎదురేగి) అన్నయ్యా! పద్మనందా! నీతమ్ముఁ డిదే సమస్కరించుచున్నాడు.

నందు - తమ్ముడా! చిరంజీవి వగుము.

చంద్ర - అయ్యాసన మలంకరింపుము. (అని యిరువురు వేటువే తానసంబులఁ గూర్చుండుదురు.) అన్నా! నిన్నుఁ జూచినది

మొదలు నాతండ్రి యగు నందమహారాజు లేడనుచింత సూర్య నందర్శనంబున మంచు విడిపోయినట్లు పలాయనమైనది. ఇంత తీతో నీ మగధరాజ్యము మన మిరువురము క్షీరసీరములవలె పరిపాలించుకొనియెదము. మన సఖ్యము వైరివారిదంబులకు రుంఝూ మారుతంబులవలె భయానహంబై వోచుచుండును నుమా! ఇంతకన్న మనకు కావలసిన దేమున్నది?

నందు - తమ్ముడా! చంద్రగుప్తరాజచంద్రా! నందవంశమునకు నేనును, మార్యవంశమునకు నీవును మొక్కలవలె నిలిచియున్నారము. కాని యుభయవంశ సముద్ధరణ సమర్థుండవు నీవును, భయ శోకవిహ్వలుండనై గతించిన జననీజనకులకై వగఁగూరి నీదరిఁ బట్టెడుకూటికై పడియుండుటకు వచ్చివ దీనుండను నేనును; గావున నన్ను నీట ముంచినను పాలముంచినను నీదే భారము.

చంద్ర - భ్రాతా! నీ వెట్టిసంగతిని గూర్చియు విచారించవలసిన పని లేదు. నేటితో దుఃఖములను మఱచిపోమ్ము. నా రాజ్యమే నీ రాజ్యము. మన తండ్రు లిరువురైనను వాపు లొక్కటియే. కావున నీవు నా కగ్రజుడవు. నా రాజ్య మంతయు పరిగ్రహించి ధర్మముఁ దప్పక పరిపాలింపుము. పేరునకు మాశ్రము నే నుండెదను. నీ కేదియు కొఱంజ లేదనుకొనుము. ఇదిగో! ఈ ముద్రాంగుళీయకమును చంద్రహాసమును గైకొనుము.

(అని యిచ్చును.)

నందు - (స్వగతము) దైవ మిప్పుడుగదా నన్నుగ్రహించినవాడు. (ప్రకాశము) సోదరా! నీదయ యున్న నాకేమి లోపము? నీయాజ్ఞను శిరసావహించి నీ వాసంగిన రాజచిహ్నములను స్వీకరింపుచున్నాఁడను. (అని గైకొని) కాని నాయుద్దేశ మిదివఱ

కెన్నినాళ్ళనుండియో నన్నాస్వాశ్రమ మవలంబింపవలయు నని యుండెడిది. అనుజవాశ్రమపరిపాలనార్థము రాజ్యభారము వహింపక తీరినది గాదు.

చంద్ర - నామంత్రి యకారణ కలహంబునఁ గుపితుడై లేచిపోయిన వాఁడు. ఆ స్థానమును నీ వలంకరించుటకుఁ బ్రార్థితుఁడవు. కావున నిన్నింతగా శ్రమపెట్టవలసి వచ్చినది.

నందు - అందుచే నేను కడు ధన్యుఁడ నగుచున్నాను. కాని నీపరిజనము నకు నామెడ దుగుదేశ ముండవచ్చును ; లేక ముందు గలుగవచ్చును. న న్ని బానిసత్వమునకే యొడంబడుట కేల మోమోట పెట్టెదవు ? బంధునత్కారమున నన్ను సంతృప్తాంత రంగునిఁ జేసితి వంటే చాలును. నాకు సెల వొనంగుము. ఈ ధరావశ్రము బీరు వోనివ్వక నీచే పాలించుకొనుము. నీకొఱకే గదా ! విశ్వప్రయత్నముఁ జేసి పరమతాకుల్యుండైన చాణక్యుడు మగధరాజ్యమున నందసింహాసనము గడించి పెట్టినాఁడు !

చంద్ర - నీవట్లు దలంపకుము.

శా. అన్నా ! యీ జగ మెన్నఁ డెవ్వరికిఁ గ ల్లాణప్రదంబయ్యె సం పన్నశ్రంబును రాజ్యమున్ స్థిరమొనో ల భావింప మావంటివా రెన్నోమూలులు భూమివేలి రలచా ల కేరైన నున్నారె యా యాన్నశ్రంబులు స్వప్నదీపికల ప్రా ల యుంబై సకించెన్ గదా !

కావున నీ వమాత్ముడవై యుండకతీరదు.

నందు - నరే ! యేలాగుననో గుఱెగట్ట మెడను పడనే పడినది. ఇంకేమి నేయవలయును.

తే. గీ మంత్రిపదమన్న నూరక) మాట కాదు
 మోయవలె బ్రజాభార మీ • భూమితోడ !
 పెండ్లి యన్నను సంతోష • పదవి కాదు
 భార్య వచ్చిన బోషింప • వలసియుండు.

(తెరలోఁ గలకలము)

చంద్ర - అదియేమి కలకలము ? నాపౌరుల కేదురాత్ముడైనను హని
 చేయఁ దలంచెనా యేమి ? వారిం చెడివా రెవ్వరును గావరా
 కేమి ? నేనే పోయెదఁగాక.

నందు - నేను వారింపరాదా ?

చంద్ర - నిన్నవరెఱుంగుదురు. నీ విచ్చటనే వసింపుము.

(అని నిష్క్రమించును)

(శ్రుతశ్రవుడు పాటచ్చరులతోఁ బ్రవేశించును)

శ్రుత - నేడుగదా నేను సంపూర్ణ ధన్యుడను. నామిత్రుడగు నందు
 నకు మంత్రిపదవి వచ్చినది. నేడు రాజ్యపదవికూడ రానై
 యున్నది. రానై యున్నదేమి ? వచ్చిన దనుకొనవలసినదే.
 పాచిక నరిగా సాగినది.

నందు - (ఎదురేగి) మిత్రుడా ! శ్రుతశ్రవా ! వచ్చితివా ! నీ కుశాగ్ర
 బుద్ధికదా ఇంతవఱకు నా పురోభివృద్ధికిఁ బ్రధానకారణమై
 పోయిన యీ యఖండ రాజ్యలక్ష్మిని మఱలఁ బడయఁ జేసినది.
 నీవంటి మహానుభావుఁ డుండఁగా నింక నా కేమి యపాయము.

శ్రుత - అపాయముల మాట గలలోనైనఁ దలంపకుము.

నందు - నీవిక్కడకు రాకముండున కలకలమేమి ? ఈ భటు లెవ్వరు ?

శ్రుత - ఈభటులు జగద్వీరులైన పాటచ్చరులు. ఇప్పుడే చంద్రగుప్తుని మంత్రియట వాని యిల్లంటించి వీరలు చలికాచుకొనిరి. అదే కలకలము.

నందు - వీర లిప్పు డిచ్చటి కేల వచ్చిరి ?

శ్రుత - నా చేర్చిన సైన్య మిదే. ఇప్పుడు నీ యాజ్ఞాకొరకు వచ్చి యున్నారు.

ఉ. వీడును వీడు నాహితులు • వీరవరేణ్యులు బందిపోటులం
 దీడును లేనివారు వధ • లెన్నటి నైనను జేసి దేశముల్
 కాడు నొనర్పఁగాఁగలరు • కన్నము లన్నను లెక్కలేదు నా
 లోడ నొసంగు మీపురము • తోటలుఁ పేటలుఁ గూల్తు మియ్యెడన్.

1 పాట - అందుకు నే నొక్కడనే చాలుదును.

2 పాట - నోటఁ బలికితివి కాని చేయఁగలిగితివా ?

1 పాట - దొరగారి సెలవు గావలెనుగదా !

శ్రుత - నందరాజా ! వీరలు పాటచ్చరు లన్నమాటయే గాని కడు సమర్థులు సుమా !

నందు - అట్లేమి !

1 పాట - మే మేమి నేయవలెనో త్వరగా సెలవిండు. కూటికి వేళ యైనది పోయెదము.

2 పాట - (స్వగతము) కూటికేంటి. కల్లుకనండిరా ! (ప్రకాశము) మహాప్రభో !

ఉ. ఇండ్లను గాల్చుఁగావలెనో ! • యింతులనే బావంతపెట్టి మీ
 కండ్లకుఁ జూపఁగావలెనో • కన్నములో మతి బందిపోటులో

బండ్లను దోచుటో నరులఁ బట్టి వధించుటో చెప్పరయ్య మా
విండ్లబలంబుఁ జూపి మముఁ బేర్కొన వత్తుము లిష్టమాత్రలోన్.

శ్రుత - శహాబాన్, పాటచ్చరా ! మహారాజసమ్ముఖమునఁ గడు
లెన్నగాఁ బిల్కిలివి.

నందు - మిత్రుఁడా ! వీరలచే నిప్పు డేమి చేయింతువు ?

శ్రుత - మన రెండవ యంక మారంభింపఁజేయవలయును.

నందు - ప్రథమాంక మేది.

శ్రుత - ఏడా ! కపటోపాయమున నీకు మంత్రిశ్వము వచ్చుదాఁకి
ముగిసినది ప్రథమాంకము. దేశము కొల్లఁగొట్టి రాజ్య మాక్ర
మించుకొనుటతో రెండవయంకము ముగియఁగలదు.

నందు - ఆ నాటకమునకు నీవే సూత్రధారివి కావలయును.

శ్రుత - (స్వగతము) తా నెందులకో !

తే. గీ. భోజనము మెక్కి యింట బి ధౌజమాన

మగుచు పటనటుల విడెము బి లందుకొనుచుఁ

గాంతకాఁగిటఁ గాలంబు బి గడుపు టొకటి

నేర్చెదవుకాని యొండేమి బి నేర్వలేవు.

(ప్రకాశము) నందవంశసంహారమునకు చాణక్యనివలె మౌర్య
వంశవినాశనమునకు శ్రుతశ్రవుఁ డున్నాఁ డని ప్రజలందఱ తైక
కంఠ్యముగా వాకొందురుగాక !

నందు - నందియ మేమి ? నీ వట్టివాఁడవే.

శ్రుత - ఇంక నీ యభిప్రాయ మేమి ?

నందు — ఈమాగధీయులు కడువిశ్వాసఘాతుకులు. ముందు వీరలమద
మడంచినఁగాని నా కసి దీతదు. చూడుము.

తే. గీ. కడుపులోపలఁ జల్లయుఁ • గడలకుండ
హాయిగా గుండియలపై ని • చేయివైచి
కొనుచు నిద్రించుచున్నాఁడు • కుమత్యులైన
మాగధులు నందవంశంబు • సూయఁజూచి.

మఱియు,

ఉ. బిడ్డలఁబోలె రేపవలుఁ • బెంచుచుఁ గంటికి తెప్పవోలె నే
యడ్డములేక కాచుచు మ • హావిధానంబులఁ దేల్చి మంచికిన్
జెడ్డకుఁ దోడునీ డగుచు • నిల్వఁ గృతజ్ఞత వాడపై రవం
శోడ్డకీ క్రూరుఁడై కుటిలుఁ • డెగ్గొనిరించిన మిన్నకుందురే.

కావున వీరిని మున్ను హతమార్చివలయును. అప్పుడుగాని మన
పూర్వాపరవిరోధము సమయు తెరువు పరికింపరాకున్నది.

శ్రుత — ఈ మాగధులపైఁ గ్రోధము నీకన్న నాకు వేయి మడుంగు
లున్నది. యేమంటివేని, నే నొక్కసారి బ్రాహ్మణార్థమునకు
రాఁగా నొక్కరాగికానైన నియ్యక సాగనంపెరి.

నందు — ఇప్పుడు నీ పేదఱికము విశదీకరింపకుము.

శ్రుత — అదిగాక కులము తక్కువవాఁడైన చంద్రగుప్తుఁడు తమ్మెమో
గజయాధ మెక్కించి యూరేగించు ననికదా నీరాజన మొనంగి
వాని పదనరోజంబులకు సాగిలిమొక్కుచు బెల్లమునకు ఈగల
వలె ముసుగుచుండిరి. ఎంతకాల మీకావరము సాగివచ్చునో
చూచెదఁగాక.

ఓ పాటచ్చరులారా !

సీ. కన్నుదోయికిఁ గానఁ ♦ గావచ్చు కాంతల
బలవంతముగఁ జెఱఁ ♦ బట్టవలయు
సవమణీమయచారు ♦ భవనంబు లన్నియుఁ
జండాగ్ని కావూతి ♦ సల్పవలయు
వారు వీరసకుండ ♦ దారిఁ బోయెడివారి
శిరములు కత్తితో ♦ నఱకవలయు
ధనధాన్యతతులున్న ♦ మనయింటఁ ద్రోయించి
పాడిపంటలు భగ్న ♦ పఱుపవలయు

గీ. మదగజంబులు కల్వార ♦ మహితమైన
మడుగులోఁ జొచ్చి కలఁచిన ♦ మాడ్కి మీరు
పట్న మెల్లను దిగఁద్రొక్కి ♦ ప్రళయకాల
మట్లు దోపించి ప్రజలను ♦ నడఁపవలయు.

నందు — మతియు నో తన్నరులారా !

చ. కనికర మింతలేక పొడ ♦ గాంచినవారల సంహరించి యీ
జననిభవానికిన్ బలు ల ♦ జనముఁ గూర్చుచు రిక్తిపాతములే
వసధికిఁ బాటునట్లు రిపు ♦ పాథుల గుండెలు వ్రయునట్లు వా
యిని దినగండమంచుఁ బ్రజ ♦ లేడ్వలెన్ మన కత్తిధాటికిన్.

పాట — అది యెంతకార్యము. చిటికలోఁ గావించెదము. సెలవాసం
గుడు. (అని పాటచ్చరులు నిష్క్రమింతురు.)

నందు — మిత్రచూ ! ఇంకిక్కడ మన కేమిపనియున్నది ?

శ్రుత — ఈ రత్నసింహాసనమున నీవు గూర్చుండుటయే.

నందు — చంద్రగుప్తుడో !

శ్రుత - ఇంకెక్కడి చంద్రగుప్తుడు, నీవింకను నిద్రలోనేయుంటివా?
వాడు నూతకుల సంజాతుడుగాన చేలలో నావులఁ గాయు
టకుఁ బోనున్నవాడు.

నందు - అతఁడు మహారాజుగాఁడా.

శ్రుత - నీవు లేనప్పుడు కావచ్చును. ఈమగధరాజ్యలక్ష్మికి నీవుగావా
వారసుఁడవు!

నందు - అవునుగాని; వాడు ఔరసుఁడుగాదా?

శ్రుత - అట్లేసె నందరాజ్యము మౌర్యుని పాలఁబడినదని యేల విల
పించితివి?

నందు - నీ ప్రబోధమువలన.

శ్రుత - ఇది యంతయు నీపినతండ్రి నందరాజు తెలివిహీనత గాని మఱి
యే మున్నది?

నందు - అవును. వానికుమ్మరమే మన కింత దెచ్చినది.

ఉ. పాయనికూర్చిచేఁ దనకు , బంధువులన్ విడనాడి యొక్క మా
శ్వేయునిఁ దెచ్చి మమ్ము వెతఁ , బెట్టి యశంబుఁ గులంబు మట్టిపా
ల్చేయఁ దలంచి చేసెఁ బగ • చేతను మాపినతండ్రి యింతకున్
హేయుఁడు ; వారి వారి నన • నేటికి ? సిగ్గులచేటు గాదాకో!

శ్రుత - అయినను సూర్యేయునిమాత్రము రాజ్యలక్ష్మి వలవకు.

ఆ. వె. ఉల్లిపువ్వు లెపుడు , మల్లెపువ్వులు గావు
పసిమయి త్ర దెపుడు • పైడిగాడు ;
అట్లే నీచుఁ దెన్నఁ • డధికుఁడు గాఁబోడు
రాజ్యమున్న విబుధ • పూజ్యమున్న.

కావున వాఁ డెన్నఁడు గడ్డిచుపైఁ గూర్చుండ యోగ్యత పట్టక
బంగారుపిచ్చుకవలె రాజనామముతోఁ జేతపెయ్యవలె కోటలో
నుండును. ఇంక నీ వీవీతంబునఁ గాలూఁది కూర్చుండుము.

నందు - ప్రమాదము రాదుకదా !

శ్రుత - నేనుండఁగ నీ కేమి ప్రమాదము ? ధైర్యమును జిక్కఁ
బట్టుము.

నందు - చిక్కబట్టియే సాహసించుచుంటిని.

శ్రుత - మఱియేల ననరోహింపఁజాలవు ?

నందు - చాలలేకఁగాదు. సంశయించి.

శ్రుత - నిస్సంశయముగా నెక్కుము. మఱి యేమియుఁ గీడు లేదు.

నందు - కీడు లే కేమి. ఇందు నిందలు బొందవలసివచ్చునని నా యంత
రంగము సాక్ష్య మిచ్చుచున్నది.

శ్రుత - నిందలు తొలంగు నని నా యంతరంగము హోరుపెట్టుచున్నది.
రాని కేమి సమాధానము చెప్పెదవు ? కావున అంతరంగ
ములు, తరంగములు, రంగములు, అని జాలము సేయక వీరిము
నెక్కుము.

నందు - ఇప్పు డిట్లు వీవీతమునెక్కుట నాకంత యోగ్యముగాఁ దోచ
లేదు. ఏమనిన.

చ. నమరమునందు శత్రువులఁ ♦ జంపి జయధ్వజముల్ రచించి చ
క్రముల వశంబుఁ జేసికొని ♦ క్రన్నన మంగళతూర్యరావముల్
ప్రమదముతోడ మ్రోయ నిభ ♦ రాజము నెక్కి పురంబుచుట్టి రా
ద్రమణి వరింప గడ్డెవయిఁ ♦ గ్రాలుట రాచకొలంబు ధర్మహా.

అట్లుగాక.

చ. రణమును జల్పలేదు చతుః | రంగబలంబును గెల్పలేదు మా
రణముల శత్రురాజకుల | కానన మెల్లను గాల్పలేదు కా
రణ మొక యింత లే కిప్పుడు | రాజ్యరమామణిని హరింప రా
క్షణములు నవ్వవే మనలఁ | గాంచి కృతఘ్ను లటంచు నెంచుచున్.

శ్రుత - (స్వగతము) నాబోధ లన్నియు వీని తలనుండి క్రమముగాఁ
గాంతకు యావనము జాతినట్లు దిగజాటుచున్నవా యేమి?
(ప్రకాశము) చెలికాండ! నీవు నట్టి యమాయకముపివి. నీవు
కాబట్టి యట్లుహింపుచుంటివి.

మ. మనపాలచ్చరు లెల్లెడన్ విమత సం | హారంబుఁ గావించి నీ
వనినల్లెన్నో జయాంకపత్రములు వ్రా | యంబూని యున్నారు నీ
వనుమానింపక వీర మెక్కు మటుపై | నాటంకముల్ కల్గినన్
రణమో సంధియొ చేయవచ్చు శుభకా | ర్యం బావఁగాఁగాదికన్.

సందు - అది సరే. కాని నామనోరథము నీవు గ్రహింపకున్నావు.

ఉ. రాజులు వచ్చి కాన్క లల | రార నొసంగఁ బురాంగనాధి నీ
రాజన మిచ్చి పాడ, గజ | రాజము నెక్కి పురంబుచుట్టి ని
ర్యావళిలాసవైఖరులఁ | బట్టము గట్టుకొనంగ మద్భృదం
భోజము పొంగుచున్నది న | భోమణిఁ జూచిన వార్ధికైవడిన్.

అంతేగాని యిట్లు దొంగచాటునఁ జంద్రగుప్తునికన్నులు గప్పి
రాజ్య మాక్రమించుకొనవలయు నని నా యభిప్రాయముగాదు.

శ్రుత - రాజా! నీ కింకను వెట్టి వదలినది కాదు. ఇట్టి యజ్ఞాన
మొదైనఁ గలదా! సిరి రా మోకా లొడ్డెడరా! యిట్టివా
రీ ధరామండలంబునఁ గలరా!

మ. ఖలదుర్వాదమొ జూదమో ! తుదకు నం • గ్రామంబొ గావించి యా
వల రాజ్యంబు గ్రహింతు రట్టుల నల • భ్యంబైన భాగ్యంబు నీ
తలపూవాడక చెక్కిటన్ నొనట స్వే • దంబైన జాల్వాల కా
మృగాకాభంబయి చేతిలోఁ బడిన సా • మ్రాజ్యంబు వీడ్కొందువే.

ఏసియు నొక్కసారిగా రానేరదు. క్రమముగా నీ మనోరథము
లన్నియు సఫలీకృతంబు లగును. కావున వేగ మీ సింగపు
గదియ నలంకరింపుము.

నందు - అట్లే యెక్కడను. (ఎక్కఁబోయి గడగడ వడఁగును.)

శ్రుత - మిత్రుడా ! యేల కంపించెదవు ? చలివచ్చినదా యేమి ?

నందు - లే.....దు.

శ్రుత - మతేమియు భయము లేదు. వెనుక నే నున్నాడనుగదా !
చైర్యమును జిక్కబట్టి సాహసింపుము. నీవు రాచబిడ్డవు
కావా ? ఏల యాగదియపై నెక్కుటకు సంతర్లతజ్వరునివలె వడ
వడ వడఁగెదవు ? ఇట్టివాడ విశ నేమి యుద్ధమునఁబోరాడెదవు ?
నీవు వట్టి యుత్తరకుమార ప్రజ్ఞలు పలుకుటకే గాని మఱి
యెందుకును బనికిరానట్లు లోఁచుచుంటివి. (స్వగతము) ఈ
చౌర్యాగ్యున కంటకునే రాజయోగము పట్టినది గాదు. (ప్రకా
శము) శుభములో సవాంతరములు రాఁగూడదు. రమ్ము.
నేను చేయూత నొసంగెదను. (అసి కూర్చుండఁబెట్టును.)

నందు - మిత్రుడా ! నీ యాదేశ మట్లు వీరి మధిరోహించితి నింక
దిగుమనా !

శ్రుత - అప్పుడే దిగెదవా ! ముచ్చటఁ దీజ నొకింతనేపు కూర్చుం
దుము. ఇంతలో మతేమియుఁ బ్రమాదము రాదు.

నందు - చంద్రగుప్తుఁడు వచ్చునేమో ?

శ్రుత - వచ్చిన నేమి ? చూచి సాగిపోవును. లేదా మనచేతఁ దగిన పరాభవమును బొంది మఱి పోవును.

నందు - అట్టి యేర్పాటులను జేసితివా ?

శ్రుత - ఎట్టి యేర్పాటులను జేయకున్న నీ నీ రాజసింహాసనమునఁ గూర్చుండ నియోగించితివా ? నీ వేమెఱుంగుచువు ?

నందు - కాదా !

శ్రుత - నేవకా !

సేవ - దేవా ! యేమి సెలవు ?

శ్రుత - రాజకీయోద్యోగుల సందఱ నిటకుఁ దోడ్కొని రమ్మ.

సేవ - చిత్తము దేవా ! (అని నిష్క్రమించును.)

(ఉద్యోగు లందఱు ప్రవేశింతురు)

శ్రుత - ఓ యాద్యులారా ! సందసింహాసనము యథావిధిగా నీ పద్మ నందునకు వచ్చినది. ఇంకిటుపై మీకిచ్చెద మని వాగ్దత్తము చేసిన భాగములు మీరు స్వయముగా గ్రహింపఁగలరు.

1 ఉద్యో - మహాప్రసాదము.

శ్రుత - నేఁడో కేవో చంద్రగుప్తుని మే మీ పురినుండి వెళ్ళఁగొట్టింతుము. అప్పుడు మీరు వానికి సహాయము చేయవలదు.

1 ఉద్యో - మఱియేమి సహాయము ? శ్రీరామసహాయమే. ఆవలకు సాగనంపు మన్నను బంపెదము.

2 ఉద్యో - (నవ్వుతము) ఓ ధనపితౄచమా ! చంద్రగుప్తు నెంతలో రాజ్యహీనునిగాఁ జేసితివి. ఓపరిజనులారా ! వాని నన్యాయము లన్నిడే మఱచితిరా !

తే. గీ. వెలల కమ్మంగబడువారుఁ గలరుగాని
యిద్దతే సుప్రసిద్ధు లీ యిలను, జార
వెలది, యువ్యోగి ; కాన నే గొలదికై నఁ
గూలికి విషంబు నేని త్రా యిగుదురు వీరు.

ఓనందరాజా ! వీరిని నీవు నమ్మకుము. నీకన్న నెక్కుడు సత్కార
మింకొకరుఁ జేసిన వీరలు నిన్ను విడుచువారే సుమా ?

తే. గీ. మా ర్శనుముఁ గట్టుకొన్నట్టి యమానవతుల ;
స్వకులము పరిత్యజించు సంతాన పురుల
నమ్మరాదు నీచతకు శి యరమ్ము నిడుచు
బాగుగా నున్నవైపునఁ దూఁగుచుండు.

నందు - చెలికాడా ! వీరి కందఱకు జాంబూనదతాంబూలంబు
లొసంగి గౌరవింపుము.

శ్రుత - ఇదే యిచ్చుచున్నాను. (అని యిచ్చును.)

2 ఉద్యోగ - (స్వగతము) ఓపరిజనులారా ! లంచము దిని కత్తిగట్టి
లభించెడు నెంగిలికూటి కప్పేక్షించి సాధు చంద్రగుప్తుని నేల
హింసింపనున్నారు ? వలదు, వలదు.

తే. గీ. లంచముగఁ గొన్న ధనము శుభముగఁ గొన్న
ధనము పాపార్జితంబులౌ యధనము లెపుడు
నిల్వపు విషాదమై వంశ యనిధులఁ గాల్పు
వేరుపురుగులు గూల్పవే యవృక్షములను ?

1 ఉద్యోగ - ఓనందమహారాజా ! నేటితో నిన్ను మేమందఱము చక్ర
వర్తిగాఁ బరిగణించుకొనుచున్నాము. మాకు సెల వొసంగుము.
పోయెదము.

నందు - మీరు మాప్రయత్నముల నుండుడు. పొండు.

2 ఉద్యోగ - (స్వగతము) మంచిసంగతి విననప్పుడు చెప్పటయు మాప్యమే.

(అని అందఱతో నిష్క్రమించును)

శ్రుత - సందరాజా ! నీవు నావలనఁ గొన్ని రాజనీతులు నేర్చుకొనవలసి యున్నవి.

నందు - అవియేమి ?

శ్రుత -

ఉ. రాజ్యము వచ్చుదాఁక రిపు , రాజు వశం డగుదాఁక భూరిసా
మ్రాజ్యము పట్టుదాఁక కడు , మైత్రి నటింపవలెన్ హుతాశనుం
డాజ్యము పోయదాఁక నణఁ , గారి రవుల్ కొనునట్లు మెల్లగాఁ
బూజ్యత వచ్చెనేని మఱి , పుణ్యము పాపము లెంచరా దొగిన్.

అదిగాక విద్యాలసుండు గాని కవి తెజంగున లోపల శక్తి
లేకున్నను శక్తునివలె వెలికి నటింపవలయును. అవల,

సీ. కనులతో నతిమైత్రి , నలుపఁగా వలయును

కుత్తుకల్ లోలోనఁ , గోయవలయు

న్యాయసభల్ తీర్చి , నట్లుండవలయును

కోట్లధనం బందుఁ , గూర్పవలయు

నందఱ మేలెంతు , మం చాడవలయును

మితిలేనిపన్నుల , నతకవలయు

విద్యనేర్చెడునాస , వెలయింపవలయును

వృత్తు లియ్యక నెత్తి , మొత్తవలయు

ఆ. వె. ధనము దాచిపెట్టె ♦ ద మటంచుఁ బ్రకటించి
చిత్రవర్తకంబు ♦ నేయవలయు
నెఱవవలయుఁ బ్రజకు ♦ నిరతంబు వైరంబు
దాన రాజ్యమునక ♦ హానిరాదు.

మఱియు,

ఆ. వె. నీచు నాచు లేక ♦ నిర్మలమై కల
కల మనెడు మొసళ్ళు ♦ కొలనివలెను
నవ్వు మొగము పైకి ♦ నిన్వటిల్లుచునుండ
హానిచేయవలయుఁ ♦ బూని ప్రజకు.

ఇంకను నీవు నేర్చికొనవలసినవిషయము లనేకము లున్నవి.
పిల్లల కుగ్గుపాలు పోసినట్లు పోసి చిలుకలకు మాటలు, సానుల
కాటలు, నటకులకుఁ బాటలు నేర్పునట్లు నేర్చి నాయంతవానిగాఁ
జేసెదను, రమ్ము పోవుదము. (అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము.

ద్వితీయాంకము

o

రంగము - సభాభవనము

| చంద్రగుప్తుడు విషాదముతోఁ బ్రవేశించియుండును. |

చంద్ర - చింతించిన నేమిప్రయోజనము.

తే. గీ. మంత్రిమాటలు విసనైతి | మైత్రినైన
దలఁపనైతిని హాని వి | ధం బొకింత ;
పట్టువీడక పులి సెంటఁ | బెట్టుకొంటి
కొఱవి చేబట్టి తలగోకి | కొంటి నకట.

టీ! మహాపద్మనందా! నందకులకలశాంబుధిబడగాగ్ని! ఎంత
పని చేయుచుంటినిరా? ఇందుచేతనే మహానుభావుఁడైన
చాణక్యుఁడు మిమ్ముందఱ నధఃపాతాళమున కణగఁద్రొక్కు
టకుఁ గంకణముఁ గట్టుకొని, ఆ యప్రతిహతప్రతిజ్ఞానిర్వహణా
ర్థము రంధ్రాన్వేషణముఁ జేసి నందవంశోన్మూలముఁ గావించి
స్వార్థపరిత్యాగియై ప్రపంచోపకారంబునఁ దన యమానుష
ప్రజ్ఞను ప్రకటించి కీర్తి గాంచినవాఁడు. లేనిచో నీ మగధ
రాజ్యమే మీకు వచ్చియున్నయెడల నీపాటికి లోకమును
రూపుమాసి సృష్ట్యానివలెనో, బ్రహ్మప్రళయమువలెనో కావించ
కుందురే? కావున.

తే. గీ. దుష్టుఁ డిల రాజ్యమేలుట | దుర్లభంబు
మేఁకపిల్లలఁ దోడేలు | మేవఁగలదె ?
దుష్టరీతి రాజ్యము నేయు | దొరలు రాము
పుణివి రాజ్యంబు మొదలంటఁ | బెట్టికొందు.

సేవకుడు - (ప్రవేశించి) దేవా! చంద్రగుప్తమహారాజా! దేవర
వారి దర్శనార్థమై వేసవేలు పౌరులు పడుగావులై పడి
యున్నారు. అనుజ్ఞయేని కొనివత్తును.

చంద్ర - పడుగావులై యుండనేల? సాధుపౌరుల కీచంద్రగుప్తుఁ డతి
సులభుఁడుగదా? సత్వరము రావింపుము.

సేవ - చిత్తము. దేవా! (అని వెళ్ళును. పౌరులు ప్రవేశింతురు.)

1 పౌరు - దేవా! రక్షింపుము, రక్షింపుము.

శా. నంసారంబులు నీట ముంచి నెలవుల్ ♦ చండాగ్ని కర్పించి మా
హంసీయానల బాధపెట్టి జననం ♦ హారంబుఁ గావించుచున్
హింసించున్ భవదీయసాదరుఁడు మా ♦ శివ్యాఁడు దిక్కింక నా
కంసారాతియె గాక; మాబ్రతుకు కాం ♦ క్షుల్ వీడుకొన్నా మొగిన్.

2 పౌరు - దేవా! ఏమని చెప్పుటకును నోరాడకున్నది.

మ. ఖలుఁడై నీవినతండ్రిపుత్రు డకటా ♦ ఖండించుచున్నాఁడు పి
ల్లలతోఁ దల్లల నెల్లవారలను లీ ♦ లామృత్యుహంబునన్
బ్రభయంబో యిది, కాక రాక్షసుడో మాఁప్రాణంబులన్ దీయఁగా
నిల జన్మించిన కాలుఁడో తలఁప మా ♦ కింకేమిదికో నృపా.

3 పౌరు - ఓరాజా!

ఉ. ఎక్కడఁ జూచినన్ బతుల ♦ హింసయె ప్రాణులఁ బట్టి చంపుట
యొక్కడఁ గాంచినన్ సతుల ♦ యేడ్పుల నశ్రుకణంబు లొల్కుట
యొక్కడ శీఘినన్ రుధిర ♦ మేడ్తల వీధులఁ బాటుచుండుట
నుక్కడ సాదుకన్నులను ♦ జూడఁగనయ్యెను బాప మక్కటా.

4 పౌరు - ఓరాజకంఠీరవా !

తే. గీ. నిలువలే మంట వధలకు ♦ నిలువలేము
బ్రతుకలేమయ్య లేమిని ♦ బ్రతుకలేము
క్రూరుడై నీదు తమ్ముడు ♦ కుడుపువెతలఁ
గుడువలే మింక మీఁద నీ ♦ పడుపుఁగూడు.

పౌరు - ఓరాజా ! మా కింకెయ్యది తెరువు.

తే. గీ. కుక్కలను లేళ్ళపై నుసి ♦ కొల్పినట్టు
లీదురాత్ముని మంత్రిగాఁ ♦ బాదుకొల్పి
ప్రజలఁ బీడింపనెంచితో ♦ పార్థివేంద్ర !
పిట్టలను బెంచి పిల్లి క ♦ ర్పింపఁదగునె.

చంద్ర - ఓ పౌరజనులారా ! శాంతింపుడు. శాంతింపుడు.

శా. ఔరా ! క్రూరుడు దుర్బాహంధుఁ డసిహ ♦ స్త్రాబ్జంబులం జూచి మి
మ్మేరీతిన మది సాహసించి ఖలుడై ♦ హింసించెనో నేరముల్
మీరల్ నేయరు నోరెటుంగరు దయా ♦ లేశంబు లేకుండ మ
ద్దోరాసిన్ దెగటార్తుఁ దమ్ముఁ డయినన్ ♦ దుష్టాత్ము సైరింతునే.

(నందుడు శ్రుతశ్రవునితోఁ దీవ్రమైనకోపముఁ బ్రవేశించును.)

నందు - దురాత్ములైన యీ పౌరుల కావరము చల్లాటినది. ఇంక
నీ చంద్రగుప్తుని పని పట్టవలయును.

శ్రుత - ఇంకను దడవేల చేసెదవు ? హతవిరోధుఁడ వగుము.

చంద్ర - (నవ్వుతము) ఆహా ! నందా ! ఎంత కెంత చేసితివిరా ?

చ. కనలుచు లోన లోచనయు ♦ గంబుల నశ్రుకణంబు లొల్కఁగా
వినయ వినోద భాషలఁ బ్ర ♦ వీణత యేర్పడ సంచరించి నా

మనముఁ గరంచి సోదరుని • మాడ్కి నటించిన మోసపోతి నా
యనుజుడుగాఁడు వీడు దను • బాధముఁ డందఱ మ్రొంగు మమ్మిఁకన్.

నంద - ఓహో! ఈ పౌరు లీ చంద్రగుప్తునివద్దకు వచ్చి మొఱ పెట్టు
కొనుచున్నారు గాఁబోలును. (ప్రకాశము) ఓరోరి పౌరులారా!

తే. గీ. చక్కెరను మెత్తినట్టి శ • శ్రుములు మీరు
కుడిచినింటివాసములు లె • క్కిడెడువారు
కారె మీవంటివిశ్వాస • ఘాతుకు లిలఁ
బుట్టినారె రాజద్రోహ • బుద్ధిగోడ.

శ్రుత - ఇట్టి స్వామిద్రోహులకుఁ గత్తిఁ జూపియే మాట్లాడవలయును.
పౌరులు - (గడగడ లాడుచున్నారు)

నందు - మీవంటి కృతఘ్ను లీబ్రహ్మాండభాండంబున నుండఁబోరు.

సీ, నందవంశము నాశ • నం బొనర్చెడునాఁడు
కండ్లు మిటకరించి • కాంచలేదె
చాణక్యుఁ డుగ్రుడై • నంహరించెడునాఁడు
మూలమూలల డాఁగఁ • బోవలేదె
మేమరణ్యావాస • భూమిఁ బాటిననాఁడు
తిని హాయిగా నింటఁ • దిరుగలేదె
కులహీనుఁ డగు చంద్ర • గుప్తుఁ డేలెడునాఁడు
గజయూధ మెక్క నే • గంగ లేదె

గీ. నాటిభాగ్యంబు విభవంబు • నాటినుఖము
నేఁడు నాకత్తిపోటున • కూడిపడును.
నాటికసి దీర్చుకొనుటకు • నందుఁ డింక
బ్రతికియున్నాఁడు భూమిపైఁ • బౌరులారా!

పౌరు - పులివారే బడక తప్పించుకొనిపోవు మేడలవలె మన మెట్లో
యీ దురాత్మునిబారినుండి తప్పించుకొని పాతిపోవలయును.
(అని పౌరులు నిష్క్రమింతురు.)

చంద్ర - అన్నా ! నిరపరాధులైన పౌరులపై నీ పౌరుషముఁ జూపెద
వేలా ? చాలు ; చాలు.

నందు - నిరపరాధులూ ?

చంద్ర - సోదరా ?

తే. గీ. నోరెటుంగక నీయెడఁ ♦ నేరమింత
చేయనేరని పౌరులఁ ♦ జేరదీసి
మాడ లిచ్చుటా మన్నన ♦ తోడఁ గనుటా
తగును గాని హింసింపఁగాఁ ♦ దగునె నీకు.

మ. నిను దూషింపరు నీచరిత్రములకున్ ♦ నేరంబు లూహింప రీ
వనిన ట్లాడుదు రెవ్వ రేమనిన నీ ♦ యాజ్ఞన్ దలందాట్లు ; వా
రిని బాధించుట రాచరాడియె దయా ♦ దృష్టిన్ విలోకింపవే
నినుభావించి చరిత్రకారులు కవుల్ ♦ నిందింపరే సోదరా !

నందు - నీ వాసంగతిఁ జెప్పసక్కజలేదు.

తే. గీ. నీతులను నేర్చికొనఁగ నే ♦ నిలువలేదు
కూటి కాశించి చేరి నిన్ ♦ గొలువలేదు

శ్రుత - మాప్రభుత్వంబుఁ గొనుటకు ♦ మగధ కీపుడు
వచ్చినారము నిను వెళ్ళఁ ♦ బుచ్చుకొనకు.

చంద్ర - ఏమీ ! నీక్రూర్యము, నన్ను వెళ్ళఁబుచ్చుకొనకు వచ్చితి
విగా ! నే నెవ రనుకొంటివిరా ! చతురబ్ధివలయితేధరావలయుము
పరిపాలించు మహారా జని యెటుంగవా ?

శ్రుత - నిన్నే కాదు, నీవుట్టువునుగూడ నెఱుంగుదును. మధ్యను
నీ వెవ్వడవు? ఎదుట నున్నవాడు మహారాజు.

చంద్ర - (ఆగ్రహముతో) ఏమని వాగుచుంటివిరా?

శా. ఓరీ! ప్రేలరి! కండకావరమునన్ , యోచింపకే మమ్మిటుల్
దూఱన్ నో రెటు లాడెరా! కుమతి! మ , ధ్వోరాసితోడ్రుంచి నీ
చారిశ్రంబు ముగింతుఁ జూడు మిదె నీ , చా! చంద్రగుప్తుం డిలన్
రారాజంచు నెఱుంగనేరవే? పశు ♦ ప్రాయుండవే? దుర్మతీ.

(అని కత్తితో నటకబోవును.)

నందు - ఆ! ఆ! ఆగు మాగుము. (అని వారించును)

చంద్ర - నన్ను వారింపవలదు. విడువుము; విడువుము.

శ్రుత - ఎదీ! ఏమాత్రము కొట్టెదవో కొట్టుము! చూచెదను? (అని
జందెము పెనవేయుచు)

తే. గీ. బ్రాహ్మణుడు వీడు మా కెంత , వాఁ డటంచు
నెంచబోకుము రాజుల , నేరి సంహ
రించి మడుగు లైదింటి ని , ర్హించినట్టి
పరశురాముడ ననుకొమ్ము , పార్థివేంద్ర.

చంద్ర - అవురా! నీ విప్పుడు పరశురాముడవా?

తే. గీ. గోడదాపునఁ జేరిన ♦ కుక్కపిల్ల
యుత్తములఁ గాంచి మొఱుగుచు ♦ నుండుకీరీ
నందుచాటునఁ జేరి మ ♦ మృందజ నిటు
కాటు లటచుచు నుంటివే , నోరు విప్పి.

నీ నో రిప్పుడే మూయించెదను చూడుము. (అని చేయెత్తఁ
బోవును.)

నందు - తొందరపడకుము. ఆతఁడు నామిత్రుఁడు. వాని నీ వేమియు నన వలనుపడదు.

చంద్ర - ఏమీ! నోటికి వచ్చిన యట్లెల్ల దురుక్తులాడు నీదురాత్ముని వారింపక పైఁగా నన్ను వారిం చెడు దుష్టబుద్ధి నీ కెవ్వరు నేర్పిరి?

నందు - అవురా! నన్ను దుష్టబుద్ధి యని నిందించెదవా? సరే. ఇందుకు నీకుఁ దగినబుద్ధి చెప్పవలసినదే గాని దయదలంచి విడిచితిని. నీ విప్పు డీపురము విడిచిపెట్టి యీచుట్టుపట్ల నుండక నే కాంతారంబులకో లేచిపోవలయును. లేదా! ఆజన్మాంతము కారాగృహనిబద్ధుఁడవై యుండవలయును. ఇందులో నీ కేది సమ్మతమో విప్పి చెప్పుము.

చంద్ర - కట్టా! ఇది యొక్కడి నీతి. భూమండలాధిపత్య మొనరించు నే నేల యూరువిడిచి కాఱడవులకు నడవవలయును. బండిగ మున నేలపడియుండవలయును. అస్మత్కరగతంబైన నీమగధ రాజ్యము గైకొనుటకు యుద్ధ మొనరించితివా? లేక జూదమున గెలిచితివా? అవురా? నమ్మినందుకు నీవును విశ్వాసఘాతుకుఁడ వైతివా? ఏమి యీ యక్రమము!

శ్రుత - అక్రమమా?

మ. ఇల నందాస్వయ మెల్ల నీవలనఁ , గాఢే నాశనం బయ్యె న
వ్వల సామ్రాజ్యము చిక్కె నీధరణి కీ , వా కర్త ? వీనందుఁ డ
కులమం దుద్భవమందెఁ ; బాలిడక నీ , కున్ దక్కునే సర్వమున్
తులువా! నీవు గ్రహింప నక్రమము గా , దో! నేరవో? ధర్మముల్.

చంద్ర - అంతకంత కీబాపఁడు స్వపరతారతమ్యపరిజ్ఞానము వీడి పరి హసింపుచున్నాఁడు.

నందు - ఓచంద్రగుప్తా! ఈరాజ్యము నా పినతండ్రి యగు నందునిది. కలహచర్యాకుతూహలుం డగు చాణక్యుని కపటతంత్రంబువలన నీ కలభ్యముగా లభించినను వారసుండ నగు నే నుండఁగా నీ కొక్కనాటికిఁ దక్కనేర దనుకొనుము. ఇది యంతయు నాది గాని నీది యిం దొక్కవీన మైనను లేదు. కావున మాటుమా టాడక యిందుండి లేచిపోమ్ము. లేదా దండనార్హుండ వయ్యెదవు.

చంద్ర - ఏమీ! నేను దండనార్హుండనా? ఈరాజ్యము నీపినతండ్రిది గాని నాతండ్రిది గాదా? చంద్రగుప్తునితండ్రి యెవరు?

శ్రుత - తండ్రిమాట కేమిగాని. మురకు జన్మించుట వాస్తవము.

చంద్ర - ఓరీ! చండాలుడ! పరమపతివ్రతలఁ దూలనాడి పాప మేల యొడిఁగట్టుకొనియెదవురా!

శ్రుత - నేను చండాలుడ నైనచో నీకీ రాజ్యగతి పట్టించిన చాణక్యుఁ డెట్టిచండాలుఁడురా?

చంద్ర - నన్నేగాక పరమపూజ్యుడైన చాణక్యముషినిగూడ నిందింప సాహసించుచుంటివిగా! ఇది నీకు వినాశకాల మని యెఱుంగుము.

శ్రుత - వినాశకాల మెవ్వరికి వచ్చునో కొన్నిగడియలలోనే తెలిసి కొనఁగలవు.

చంద్ర - ఓరీ? హీనుఁడగు నీ నందుడు నీ కివి యన్నియు నేర్పి కయ్యమునకుఁ బంపెనా యేమి?

నందు - నీ వతివ్రసంగములకుఁ బోక వెంటనే దిక్కున్నచోటికిఁ బోయి కైచాపు లర్పించుకొనుము. నే నింతవఱకు దయామతితో హిమబిందుసంకాశములైన హితములను బల్కితి నింక మీఁద జాలము చేసితి వేని చెడిపోదువు.

చంద్ర - ఏమి నీదురాగతము !

ఉ. కూటికి లేక దిక్కటి యు ♦ కుంతితదీనదశన్ దపించుచున్
కూటిరి మున్ను నన్ గొలువ ♦ దోయిభు లొగ్గితి వీవుగాదె ? నా
చాటున పెద్దవై యిపుడు , చక్రముఁ గైకొన నుంటి నౌక ! నీ
బోటి కృతఘ్నుఁ డీనకులఁ ♦ బుట్టడు పుట్టినవారిలే డిలన్.

శ్రుత - ఎంతమా టంటివి ! నీదా ధరాచక్రము ?

నందు - న్యాయాన్యాయములు లెక్కించిన నీజగమే మన కృతఘ్నుత
లకు సాక్షి కాఁగలదు.

చ. ముర యనుదాసి గర్భమునఁ ♦ బుట్టియు నందకులాంకురంబులన్
బెటికి మహానురాగమునఁ , బెంచినవారిని జంపి రాజ్యమున్
సిరిని గ్రహించి బంధువులఁ , జేరఁగ నీయుని నీవా నేన్ యీ
ధరణిఁ గృతఘ్నుఘాతకులు ♦ దాఁపగ నేల ? జగం బెఱుంగజే.

కావున.

క. భాసురశౌర్యమృగేంద్ర వి

లాసులు క్షుత్రియులు నందు , లకుఁ గాక యిసీ

దాసీపుత్రుల కేటికి

నీనరసిజబాండపంక్తి ♦ యేలఁగఁ గలుఁగున్ ?

చంద్ర -

చ. తొలి దమయంతి చంద్రమలి ♦ ద్రోవదిఁ దొట్టి నలీవతంసముల్
నలువరె దాన్యవృత్తి యల ♦ సాధ్వలపుత్రకు లిమ్మహామహీ
వలయము నేలియుండరె య , భంగపరాక్రమవృత్తిఁ గీర్తిమై
వెలయరె ? దానులంఘ వెలి , వేసిరె దాయలు రాజ్యహర్తలై

నందు - వారికిని నీకును జాల వ్యత్యాసము గలదు.

తే. గీ. వారు వీరపతివ్రతల్ ప్రణతయశలు

క్షత్రియస్త్రీలు గాని నీ ♦ జననివంటి

శూద్రకులకాంత లగుదురె ♦ సూతతనయ !

హస్తమశకాంతరము లున్న ♦ వతివలందు.

చంద్ర - అవును. లేకేమి? తప్పలు కప్పి పెట్టుకొనుటలో నున్నది.

ఉ. ఏ వనితాలలామలు వి ♦ హీనమతిన్ వ్యభిచార వృత్తిచే
నేవురుబిడ్డలన్ గనికొ ♦ యేవుర నొక్కతె పెండ్లియాడి ధా
త్రీవరు కొల్వు నీడ్వఁబడి ♦ దీనతఁ గన్నుల నీరు కార్చెనో
యావనితాశిరోమణుల ♦ యంతటిజే? ననుఁ గన్నతల్లియున్.

కావునఁ దీఁగ లొగకుము. డొంక కదలును.

నందు - ఓకోరి దుర్విదగ్ధ! యెంత నేర్చితివిరా!

చంద్ర - కావుననే.

తే. గీ. ఇరువదొక్కసారి , యేరి రాజసుమాళి

రాల్చె నపుడు పరశు ♦ రాముఁ డలిగి

యంత నంతరింప ♦ రైరి ; పాపులు చిరా

యువులుగారె? యన్ని , యుగములందు.

నందు - నే నూరకొన్నకొలది నీ వంతకంతకుఁ బరుషోక్తులలోనికి దిగితి
విగా! ఇప్పుడు నీ వవశ్యము వధ్యుఁడ వగుచున్నావు. ఏమనిన.

తే. గీ. పదుపుఁజెలి పుత్రుఁడవు గాన , బంటు వీవు

మత్కులాంతకుఁడవు గాన ♦ మార్తుఁ డీవు

నంకరాజ్యాపహర్తవై , నందు కిప్పుడు

నీ శిరఃకర్తనంబింక , నిక్కమగును.

అయిన నన్నదీయాక్షీణక్షత్రియధర్మమును దలంచి నిన్ను సజీ
వునిగా విడుచుచున్నాడను. లేచిపోమ్ము. (అని మెడబట్టి
గెంటివేయును.)

చంద్ర - ఓసైనికులారా ! ఓసామంతరాజులారా ! రండు ! రండు !
ఈదురాత్ముడు నన్ను హింసించ నున్నాడు.

శ్రుత - వారందఱు నాడే మావశమైనారు.

చంద్ర - అయ్యో ! ఎవ్వరును రాకేమి ?

నందు - చాణక్యుని బిలుపుము. వచ్చును.

చంద్ర - [దీనత్వముతో] అయ్యో ! తుద కెంతగతి వచ్చినది.

మ. కలదే యింతటి సాపకాల మెట నే * కల్పంబులోనైన నీ
ఖలునిన్ సోదరుఁ డంచు నమ్మి నచిపున్ * గాఢేయ నీరాజ్యమున్
లలి నాదంచు హరించె నాబ్రతుకు లీ * లన్ వ్యర్థమై పోయె నా
జలజాక్షుండు గలండా లేడా యకటా ! * చర్చింప నింకేటికిన్.

ఆహా ! ఉత్తరక్షణ మెట్టిదై వచ్చునో తెలియదు. ఒక్కశ్రుతిలో
నిమ్మహామహీచక్ర మేలు చక్రవర్తి నగు నాకుఁ జూడఁ జాట్ట
మును మ్రొక్క దైవమును లేడయ్యెనుగదా !

ఉ. అమ్మయ్యఁ జచ్చె నాజనకుఁ * డక్కట ? స్వర్గముఁ జేరియుండె ని
క్కమ్ము వనమ్ము కేగుగతి * గల్గెడు వేటాకదిక్కు లేదు రా
జ్యమ్ములు వైభవంబు లివియన్నియుఁ బోయెఁ బ్రపంచ మింతకున్
నమ్మగరాదు తాలను గ * నంబు నీడలవంటి వన్నియున్.

ఇంక మహానుభావుడైన చాణక్యునిపైన త్తముని యాశ్రమంబు
నకుఁ బోయి తత్త్వజ్ఞానము నేర్చికొని దాన విదేహశైవల్యం
బును బడయఁగోరెడ. (అని నిష్క్రమించును.)

నందు - మిత్రుడా! మన యభీష్టము నెఱవేఱినది.

శ్రుత - అమ్మయ్య! ఇంక గుండె నిబ్బరమైనది.

నందు - ఇది నీ సంకల్పవిశేషము సుమా!

శ్రుత - ఇంకను మనము ముందు చేయవలసిన కార్యములు పెక్కులు గలవు.

ద్వారపాలకుడు - (ప్రవేశించి) దేవా! నగరముపరాజా! గ్రీసురాజు ప్రతినిధి యగు సెల్యూకసు వచ్చి హజారమున వేచియున్న వాడు.

నందు - సత్వరము రావింపుము.

ద్వార - చిత్తముదేవా! (అని పోవును.)

నందు - శ్రుతశ్రవా! సెల్యూకసున కాంధ్రభాష వచ్చునా?

శ్రుత - రాకేమి? ఈతడు పండితుడు.

తే. గీ. సంస్కృతాంధ్రములను ♦ సంపూర్ణవిద్వాంసుఁ
డవని నితఁడు గ్రీసు ♦ కవివరుండు
స్వచ్ఛమైన తెనుగు) భాషించుఁ బ్రభులకు
దేశభాషలన్ని) తెలిసియుండు.

నందు - అట్లయిన నితఁడు కడు సమర్థుడే.

సెల్యూకసు - (ప్రవేశించి) ఈనందుడు చంద్రగుప్తుని గవహాపాయమునఁ బాఠద్రోలి రాజ్యమును సంపాదించిన కుశాగ్రబుద్ధి గావున నీతనికి నావలెనే రాజ్యాశ యుండవచ్చును. హిందూదేశ మంతయు జయించి నా రాజ్యము పాశ్చాత్యరాజ్యములకంటె సత్యంతాధికముగాఁ దులఁదూఁగింపవలయు నను పేరాన బహు

కాలముచుండి నామనంబున జీర్ణించి యున్నదిగదా! అది నేఁ డీతనిసహాయమున సఫలీకృత మగు నని తోచుచున్నది. కావునఁ బోయి దర్శించెదను. (అని వెళ్ళును.)

నందు - పాంచాలాధిపతులైన సెల్యూకసుమంత్రులారా! ఇట్లు దయ నేయుడు. (అని చెయ్యి చెయ్యి కలుపును.)

సెల్యూ - నందరాజా! కుజ్జివాడైన చంద్రగుప్తుని సాగనంపి మీరాజ్యము మీరు మరల సంపాదించుటకుఁ బ్రకటించిన యమానుషకుహనాతంత్రమునకు సంతసించి దర్శింపవచ్చితిని.

నందు - భాగ్యము ; భాగ్యము. మీ రిప్పుడు గ్రీసుప్రభు వగు నలెజ్జాం డరుచే జయింపఁబడిన పాంచాలదేశమునకు మున్ను ప్రతినిధిగా నుండి తదీయరాజ్యము స్వయముగఁ బరిపాలింపుచున్నారని విని యున్నాఁడను. అది సిక్కమేగదా?

సెల్యూ - అగును. నేను ప్రాతినిధ్యము రాజ్య మాక్రమించుటకే యంగీకరించితిని.

శ్రుత - ఈ విషయములో మీరిరువురు సమానులే.

సెల్యూ - మే మిరువుర మననేల? ఎవ్వరు గారు. రాజనాయుము ధరించినవా రందఱు మావంటివారలే యనుకొనుడు.

శా. ఏద్రోహంబులు సల్పకుండఁగను భూ • మీశాధిపత్యంబులున్
భద్రార్థంబులు వచ్చు! వ్రేల్చడచి చె • పున్ బుట్టువుందొట్టి ని
ర్నిద్రప్రాణి గడించితే? ధరణి నా • ర్జింపన్ మనం బున్న చే
శద్రోహంబులూ మాయలో కపట వాంఛల్ చేయుటో యొప్పుగున్.

నందు - అగు నొకరు చెడినఁ గాని యొకరికి లాభము గానేరదు.

సెల్యూ - రాజా ! నే నొకసంగతి రహస్యముగాఁ బ్రసంగించుటకు వచ్చితిని. అందుకు మన యీమిత్రుని యడ్డు లేదుగదా ?

నందు - ఒకింతయు లేదు.

శ్రుత - దాన లాభమున్నఁ జెప్పుము. నేను చేయించెదను.

సెల్యూ - లాభములేనిదే గ్రీసుదొర వచ్చునా ?

సీ. ఏ మహారాజ్ఞికి ♦ హిమవన్నగంబులు
కులగిరుల్ పెట్టని , కోట లొక్కొక్క
ఏ లతాతన్వికి ♦ హిందుగంగానదుల్
దరిలేని మంచి ము ♦ త్యాగసరులూ
ఏ సరోజాస్యకు ♦ నా సింహశద్వీప
మత్యంత రత్నసిం ♦ హాసనంబూ
ఏ రమారమణికి ♦ భారతయోధులఁ
గాలిదాసాదులఁ ♦ గన్నకడుపొ

గీ. అట్టి సుగుణరత్నాకర ♦ మై జగాన
ననదృశవిలాసినిగ నల ♦ రాదుచుండు
భరతవర్ష వహుటినిఁ ♦ బడయవలయు
సమరభూమిని రాజుల ♦ సంహరించి.

శ్రుత - ఈయూహ కడు లెస్సగా నున్నది.

తే. గీ. పంకజాక్షి సాంకవగంధి ♦ పరమపూజ్య
భరతవర్షాంగనను జెజఁ ♦ బట్టఁగలరు
మీర లిరువురుఁ గూడిన ; ♦ దారుణాగ్ని
గాలితోఁ దాటియాకింటఁ ♦ గలిసినట్లు.

నందు - ఇది పరమ దురవగాహమైనకార్యము. ఇం దెవ్వరును గృత కృత్యులు గానేరరు. మన మిక్కార్యమున కియ్యకొని చేయ సాహసించుట స్వర్గమునకు మెట్లు కట్టుట వంటిది. కావున

క. వర్జింపుము నీతలఁపులు
నిర్జరవరు లెత్తివచ్చి నిలిచిన ననిలో
నిర్జించెద రభినవ భీ
మార్జునుల ట్లలిగి హైంద ని వాధిపు లించటన్.

సెల్యూ - ఓ నందకుమారా! మా గ్రీనుసైనికుల పరాక్రమము నీ వెఱుంగవు.

తే. గీ. యవనరాజ్య మెల్ల నివలీల గెలిచితి
పారసీక మెల్లఁ బట్టుకొంటి
యట్టి నేను మదిని గట్టిగాఁ దలఁచిన
హిందుదేశ మెంత నందతనయ !

మీ భారతీయులు బ్రతికియున్న బలుసాకులు తిని జీవించు
మందురుగదా! వారలతో యుద్ధ మన నెంత?

శ్రుత - నీ వట్టినమర్దుండవే. ఇంకఁ దడ వేల నేయవలయును?

సెల్యూ - రాజు సహాయమే తడవు.

శ్రుత - అసహాయశూరులుగదా! ఒరుల సహాయముతో నేమిపని?

సెల్యూ - (నస్మితముగా) బంగారుప ళ్ళమునకును గోడ చేర్చుండవల
యును.

నందు - అగు నేపని కేని యిరువు రుండవలయును. ఒంటిచేతి లాఘము
వాగదుగదా?

సెల్యూ - అదిగాక (స్వగతము)

తే. గీ. భారతీయుల హతమార్చు , వలయునన్న
నాగి విభీషణువంటివా ♦ దుండవలయు
నడవినటకెడు గొడ్డలి , యందుఁ బెద్ద
కట్ట లేకున్న సాగునే ♦ ఖండనంబు ?

(ప్రకాశము) ఇందులో మీశ్నేమముగూడ నున్నది.

నందు - అది యేమి ?

సెల్యూ - మీరాజ్య మందటరాజ్యములతోపాటు నశింపకుండుటయే?

నందు - మే మిప్పుడు సాయము సేయకున్న మారాజ్యమును నశించు ననియూ మీ యాశయము. నకే! నశింపజేయుడు. చూచెదము.

సెల్యూ - మేము చాణక్యునిపాటివార మైనను గామా ?

నందు - అతఁ డింటిదొంగ. అంతమాత్రముననే మేము చులక నైతిమా ?

తే. గీ. కొసరి గాజులుదొడిగించు ♦ కొనుచు నింటఁ
గుడిచి కూర్చుండలేదు సూ ♦ కుపితుఁడైన
మంత్రి చాణక్యుఁ డట్టుల ♦ మాయఁ జేసెఁ
గానిచోఁ గా లిచట మోపఁ , గలరె మీరు?

సెల్యూ - (స్వగతము) భారతీయులలో నీతఁడుతప్ప మఱియెవ్వరును నాతోఁ గలియరు. నా భావికార్య నిర్విఘ్నపరిసమాప్తికొఱ కేదో మాయ పన్ని యిచ్చకంబుల వీని వశంపడునిగా జేసి కొనవలయును. (ప్రకాశము) రాజా! నందకుమారా!

నీ పౌరుష మంతయు నోటనే వెల్లడించుకొనవలయునా? కాదు.
నీ కొక్కహితము చెప్పిదను గూర్చుండుము.

నందు - అది యేమి?

సెల్యూ - కలదుగదా? నా కొక సుకుమారియైన కుమారిక. ఆమె
యొక్కనాడు మీ ప్రసంగము వచ్చి నందవంశజాలు పౌరుష
వంతులైనచోఁ జంద్రగుప్తు నేల విడిచెదరు? అని నవ్వుటాలకు
ముచ్చట లాడినది. అందుచే నేను నీచేవ కనుంగొనుటకై
యట్లంటిని గాని మతి యొకటి గాదు.

నందు - ఇప్పుడైన నాపరాక్రమ మెరింగినదా?

సెల్యూ - ఎట్లెఱుంగఁగలదు?

నందు - నీ వెరింగింపవలదా?

సెల్యూ - నీ వామెను వరించితివా?

నందు - (స్వగతము) ఈమె పాశ్చాత్యకన్య. దేవకన్యవలె నుండు
నందురుగదా? నిజముగా నాకా కన్యారత్నమే లభించినచో
నే నామె బానిసతనమునకై నఁ బనికిరా ననుకొనియెదను.

శ్రుత - రాజా! మిన్నకుండెద వేమి? ఏదో యొకయుత్తర మొసం
గుము.

నందు - నాపెండ్లిబేరము నీనే చేసికొనవలయునా?

సెల్యూ -

చ. చలనములేని క్రొమ్మెఱుంగొ • చంద్రుఁడొ యంచును జంద్రగుప్తునిన్
వలచిన నా కుమారికను • బంకజనేత్రను హేమగాత్ర నే
బలిమిని నైన నీ కిడఁగ • వచ్చితిఁ బరిగ్రహింతువో
వలదని త్రోసెదో చెవుము • పాలనొ నీలనొ ముంప మమ్ములన్.

నీవు కులీనుడవు గాన నామె మంగళసర్వాంగములు నీకుఁ గాను
కగా నొనంగి నాతలపై నున్న బతువును దింపుకొన నెంచితి.
ఆమె యెట్టిదంటివేమో ?

తే. గీ. చక్కదసమున శర్వాణి ♦ సహజ గాన
మాధురిని వాణి తిలకింప ♦ మంజువాణి
యఖిల లక్షణములకు నీ) లాలివేణి
విమలశృంగారముల కల ♦ విష్ణురాణి.

నందు - (స్వగతము) ఇట్టి యాకన్యాతిలకమును గోరకయే నాకొనంగ
వచ్చుట చూడఁగా నాభాగ్యమునకుఁ బరిమాణము లేదను
కొనియెదను. (ప్రకాశము) ఆర్యా! తమయాజ్ఞను శిరమునఁ
గీలించుచున్నాడను.

శ్రుత - చూచితివా! రాజా! నీరాజ్యరమామణియే గాక నీవు వలవఁ
బోవు కన్యారత్నము గూడ నా చంద్రగుప్తునే వరించినదట!

నందు - నేఁ డా సతీద్యయముగూడ నన్నే వరించినదిగాదా ?

శ్రుత - కాదా? సకలమాసనీజనమనోహరుఁడును, భుజబలపరాక్రమ
చక్రవర్తియు, దిగంతవిశ్రాంతకీర్తిధన్యుఁడును నగు నందమహా
రాజుండగా నొరుల వరించుట కే కన్య యిష్టపడును.

సెల్యూ - రాజా! మఱియొకసందేశమున్నది. నీవీస్వల్పరాజ్యముతో
సంతృప్తుడవు గాకుము. మన మిరువురము హిందూదేశ
మంతయుఁ గొల్లగొట్టి యందున్న యశేషధనంబులతో వచ్చి
రాజన్యమకుట కేయూరమణిగణధగద్గతిపాదాంభోరుహుండవై
నీవును అప్రతిమానాప్రతిహతమహాశూరశిఖామణినై నేనును
జగంబుఁ బాలించుకొనవచ్చును. కావున నిప్పటినుండియే

కామినీవిహారలంపటుండవై యుండుట పౌరుషధర్మము గాదు.
నా చెప్పినచొప్పున నవశ్య మాచరింపుము.

నందు - అదియే నా కసాధ్య మని తోచుచున్నది. అదిగాక.

తే. గీ. రాజ్యత్పవ్తకుఁ గాంతాను | రాగమునకుఁ
గోరికలకు నమాప్తియుఁ | గూడగలదె?
యున్న దానితో సంతృప్తి | నొండలేక
తడివికొని తెచ్చికొన నేల | గొడవలెల్ల!

శ్రుత - అట్టి యల్పసంతృప్తుడవు గనుకనే పదునుపోయిన కత్తి వలె
నున్నాడ వని జను లనుకొనుచున్నారు. సెల్యూకసువంటి
మహారాజుకొరి కన్యక నిచ్చుచున్నప్పుడు వానియాదేశమును
మన్నింపక త్రోసివేయదగునా? పిల్లనిచ్చుకొనువాడు నిన్నుఁ
బాడుచేయునా?

నందు - సరే! నీవును తోడగుచున్నావు గావున మీరేమి చేయు
మన్నను చేయుటకు సిద్ధపడుచున్నాను.

సెల్యూ - మేలు! శ్రుతశ్రవా! మేలు! నమయమునకు మంచి
విషయము చెప్పితివి.

శ్రుత - ఓ పాంచాలరాజా! మత్తేమైన చెప్పఁ దలంచితివా?

సెల్యూ - అట్టి వేషమును లేవు.

తే. గీ. భరతవర్షంబు రణమునఁ | బడసినపుడె
మత్కుమారి పాణిగ్రహ | గోత్కరంబు
సేయవలె నీవు; నేను శా | సించి దేశ
మెల్లఁ బాలింతు నుల్లంబు | వల్లవింప.

శ్రుత — చెలికాడా! అందు కనుమరింపుము.

నందు — అనుమతింప కేమి?

తే. గీ. భరతవర్షంబు రణమునఁ ♦ బడయఁబోయి
నీ కుమార్తెను వలతునో? , లేక వీర
స్వర్గలక్ష్మిని వలతునో? , నభికులట్టు
లోడుగెల్పులు మన వని ♦ చూడరాదు.

సెల్యూ — నీ కా సంశయ మనగత్యము.

నందు — నే నన్నిటికి సిద్ధముగ నున్నాను.

శ్రుత — ఓనందనందనా! నేను నీజాతకము చూచితిని. నీయదృష్ట
మిప్పుడుచ్చదశయం నున్నది. గావున లాభకర మైన కార్యము
లను తోయఁబోకుము.

సెల్యూ — లాభములుగాని సప్తములుగాని యొక్కొక్కటి రాక
జంటజంటలుగా వచ్చుట సహజములుగదా.

శ్రుత — సత్యము. ఓనందరాజా! నీ కింకను గొప్పయదృష్టయోగము
పట్టనై యున్నది.

మ. తిలకింపన్ భవదీయకీర్తిసతి యా ♦ దిగ్గంధిదంశ వ్రజం
బులపైఁ దాండవమాడు నీపదయుగాం ♦ భోజంబు నానాన్యపా
వభి కోటిరమణిప్రభాతతులచే ♦ వైరాజితం జాను'మం
గళతూర్వంబులు మ్రోయు నీ జయమరి ♦ గ్రామంబు పెల్లార్పగన్.

సెల్యూ — సందియ మేమి?

చ. వసువులవర్షముల్ గుటియుఁ ♦ బండు మనోరథ సన్యసంత తుల్
పసిడిమృగేంద్రవీరముల ♦ పైని వసింపఁగఁ గల్గు నిష్టమా

రసికజనంబుతోడ జవ • రాండ్రను గూడి వనాంతసీమలన్
మసలఁగ వచ్చు రాజ్యపద • మన్న లభించునె యెల్లవారికిన్.

శ్రుత - అదిగాక.

ఆ. వె. ఉర్వి రాజ వగుచు • నూ రేగునపు డిపు
హారశుల నొసంగు • పౌరజనము
నిక్క మప్పు డింట • నిత్యకల్యాణంబు
పచ్చతోరణంబు • పరఁగుగాడె.

నందు - (సెల్యూకసుతో) ఆర్యా ! యీదినము మాయింట
నాతిభ్యము సలుప ప్రార్థితులు.

సెల్యూ - సమ్మతము.

(అని అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంశము.

— — —

తృ తీ యాం క ము

రంగము - చాణక్యముపై యాశ్రమప్రాంతకాంతారము

(చాణక్యఁడు శ్రోధానలకమాయితనేత్రకాంతులతో తన విరియఁబోసి
కొని చంద్రగుప్తునితో ప్రవేశించును.)

చాణ - వత్సా ! చంద్రగుప్తా !

మ. ఎవఁ డాదుష్టుఁడు ? నొట్ట కన్ను గలదే ! • యొగ్గించి హింసించి ని
న్నవమానించియు సాగనంపుటకు వాఁ • డల్పాయువున్ బూనెనో
యవిలంఘ్యం బగు మత్తృతాపవిశిఖా • యుపిండజాలంబులన్
జవిఁ జూడన్ మననయ్యెనో బ్రతుకు కాం • క్షుల్ తీతెనో వానికిన్.

చంద్ర - మత్రి యెవ్వఁడు ? మహాపద్మనందుఁడు.

చాణ - (చెవులు మూసికొని) బ్రతికియున్న సందునిపె రీచాణక్యఁడు
విని సహించునా ? వీఁ డింక నెట్లు మిగిలియున్నవాఁడు !

ఉ. నిష్పలు ద్రొక్కుచున్ దిశలు • సిండగ నార్పుచు నందజాన్వయం
బప్పులపాలు చేసెతిని • నాఁకటిసింహము నోరు విప్పి యిం
పొప్పుగ నాపులించి గజ • యూధము మ్రుంగినరీతి నాఁడు వీ
డుప్పును పత్రి లేక యెట • నుండెనో డాఁగెనో చచ్చిపుట్టెనో.

నాఁ డశ్వత్థామ గర్భాంతరశిశువినాశన మొనరించునట్లు నేనీ
నందవంశకాంతారము ఖండించినను ఇంకను శాత్రవరాజబీజాం
కుర మొక్కిటి మిగిలెనా ? సరే ! వాఁ డింకిను చాణక్యఁడు
ప్రళయకాలగుద్రుని తెఱంగున చిరంజీవియై యున్నాఁ డని
యెఱుంగడు గాఁబోలును.

మ. ప్రతముల్ పోయిన, చేరుమాసిన, తపః • స్వాస్థ్యకాయముల్ తగ్గి దు
ర్గతికిన్ వచ్చిన సన్యసించిన మహా • ఖడ్గంబు చేర బూని యా
హితకూపం డగు నందు నుక్కణ్ణాతు మ • త్రేభంబు కల్వార ము
ద్ధతలీలన్ బెకలించునట్లు తృణమున్ • దావాగ్ని సైరించునే.

ఆవల నేమైనది.

చంద్ర - దేవా! ఆ నందుడు ఆవలపై న్యమును, సామంతస్థపులను
నాకు హిత మారయువారి నెల్ల నే నేమో మోసపుమందులు
త్రాగించి వారి మానసములను విజిచి నాయందు క్రమముగా
ససూయపుట్టించి పురజనుల హింసించి యారాజ్యము తన పిన
తండ్రి యనియు, కొటిల్చునివలన నీకు లభించినను నీ వర్హుడవు
గావనియు నన్ని పితరునుండి పొలగించి తాను సింహా
సన చుధిలోహించెను.

చాణ - అన్నా! సింహాసన మెక్కెనుగా!

ఉ. బాల్యమునందు నెవ్వనికీఁ • బాటలిపుత్రము నొప్పగించి సా
శీల్యముతోడ గ ద్వెపయి • జేర్చితి నో యటువంటి నిన్ను కా
టిల్చుడు భూమి నుండెనె • డీకొనెనే? యల జ్ఞాతి బుద్ధి చా
వల్యమె గాక పోగలఁడ • బాణవధంబును దాటి వాఁ డిలన్.

మదీ సూనర్గళనిర్గళ ద్వాహాబంబులతో మార్గణంబులు వింట
నందించి విడిచిన సద్గురాత్ముడు త్రిలోకంబుల కేగి కైచావు
లర్పించుకొనినను, పారి కేశవు లడ్డుపడినను శరణ్యంబు గానక
కుయ్యిడకుంచునే!

చంద్ర - సత్యము, సత్యము. అది యెవ్వ రెఱుంగునది?

తే. గీ. మించి గుహ డించి బయల గ • ద్దించు సింహ
మావులించినఁ గోరల • సంటవచ్చుఁ
గాని చాణక్యుఁ డలిగి ను • గ్రామ భూమి
వీఁక నిలిచిన హర్షుడైనఁ • దాఁకఁగలఁడె ?

చాణ - తరువాత నేమయ్యెను ?

చంద్ర - తక్కినవాని కేమిగాని.

తే. గీ. సందవంశ నాశముఁ జూచి • నా రటంచు
పౌరులను జంపుచున్నాఁడు • పాపమునకు
వెనుకదీయక నందుండు • విక్రమించి
కటికివానిపాటిది యైన • కరుణమాలి

చాణ - హరిహరా ! వాస కిది యేమి పోఁగాలము ? పోనిమ్ము.
త్వరలో నీవు నీ రాజ్యలక్ష్మిని బడయఁగలవు. వగవు మాని
నా యాశ్రమంబున వసింపుము. నీ కేకొంతయును లేదు.

చంద్ర - నా కింక రాజ్యలక్ష్మితోఁ బనిలేదు. మోక్షలక్ష్మిని ప్రసాదిం
పుము. మున్నొకసారి దయాతిశేకంబున స్వార్థపరిత్యాగివై
నన్ను సింహాసనారూఢునిగా జేసితివిగదా ? అది తైవికముగా
వదలిపోయినది. ఇంక నాకా మాయాప్రపంచవిషయేచ్ఛలతోఁ
బనిలేదు. కావున నాకు జ్ఞానం బుపదేశింపుము.

చాణ - పుత్రా ! నీ కప్పుడే జ్ఞానయోగంబు వలదు. కర్మయోగము
నాశ్రయింపుము. నీకప్పుడు జ్ఞాతిచేఁ గలిగిన పరాభవదవానలము
నార్చుకొనకున్న నీవు ప్రపంచమున జన్మించినందుకఁ గాని,
నిన్ను నేను చేపట్టినందుకఁ గాని ఫలంబు గానరాదు. ఎంతవఱ
కీ మేన ప్రాణము లాడుచుండునో యంతవఱకు దేశద్రోహుల

నడంచి మాతృభూమికి మహాప్రకార మొనరించుటకు దోర్మి
ర్యము వెల్లడించి కీర్తి గాంచవలయును గాని చరమకాలమునఁ
జేయవలసిన వేదాంతవ్యాసంగములతో ముక్కు మూసి
కొని పూసలు ద్రిప్పుట యిష్టంబు డెందుకు ?

క. మనుజుండు రెండుపనులనె

మొనరింపఁగవలయు ధర్మ । మొక్కటి మతియున్

జనని యగుజన్మభూమికి

ననుకూలుండుగుట యిడుమ । లలవడుచున్నన్ !

చంద్ర - భవగాక్షను తల ధరించుచున్నాడను.

చాణ - నాకు సంధ్యానుష్ఠానకాల మైనది. ఇట నసింపు మిప్పుడే
వచ్చెదను. (అని నిష్క్రమించును.)

చంద్ర - మహాప్రసాదము. (అని యొక వ్యాఘ్రాననమునఁ
గూర్చుండి) ఈ మహానుభావుఁడు తనసమైవమున కృష్ణాజినంబు
లుపయోగించుకొనక తీవ్రమైన వ్యాఘ్రాజినంబులు వాడి తన
ప్రచండ శేజోరాశిని వెల్లడించుచున్నవాడు.

తే. గీ. చిలుతకూడటిసాఁడె భా । స్కరునివగిది

మండి కోపాసలజ్వాల । నుండువాఁడు

చరమకాలాన యతియయ్య । సాధు నగునె

చింతచచ్చినఁ జచ్చునే । చింతపులుపు.

అదిగాక.

ఉ. వీని తపోవసంబులను । వీరరసోచితమైన పాటలున్

గాసివి సామగానములు । గానఁగరావు శకుంతపాధి యి

క్కానను కోడిపుంజు లటు • కయ్యము లాడఁగఁ గాలుద్రవ్య ని
మ్మానినిబట్టి యాశ్రితు ల • మానుషశౌర్యవిలాసులేగదా.

[తెరలో]

మ. ఇదుమఠ్ సైవగలేము లేమికిని మే • మేరాజ నర్థింపఁగా
నొడయం డెవ్వఁడు ? మాక్యుతోఁజనక మే • మున్నారమీ కాటకం
బుడుగంజాలము నందుఁ జాగ్రహముతో • నుక్కాయ్యుచున్నాఁడు మ
మ్మడవిన్ దాగిన గార్తరక్షకులు లే • రా మమ్ముఁ గాపాడఁగన్.

చంద్ర - ఓహో! ఆయార్తనాదము పౌరులదని తోచుచున్నది.
అన్నా! యెంతచింతకు లోనై యడవుల వంతలుఁ గుందుచున్న
వారు. ఓపౌరులారా! శాంతింపుఁడు; శాంతింపుఁడు. ఈచంద్ర
గుప్తుఁడెంత దీనస్థితియం దున్నను తనప్రాణములు ప్రజల
కోర్కింపవలసినవాడని యెఱుంగుఁడు. ఇదే వచ్చుచున్నాఁడను.

[అని నిష్క్రమించును.]

ఇది విష్కంభము.

రంగము - ఆంధ్రపురము

(సెల్యూకను కునూరైయగు శోశోత్తర ప్రవేశించియుండును.)

శోశో - ఇంక నాచంద్రగుప్తుఁడు నా కెట్లు లభింపఁగలఁడు ?

డి. చక్కనివారిలో మిగులఁ • జక్కనివాడట! లక్షణంబులన్ ;
జక్కలలోని చంద్రుడట! • శూరశిఖామణియంట! పానికిన్
మొక్కుదురంట విశ్వమునఁ • బొల్చెడి భూపతులెల్ల; నట్టి నా
చక్కరవిత్తు బోలు నెఱ • బాణను గాఁగిటఁ జేర్చఁగల్గునే?

ఆ మహానుభావుని దురాత్ములగు జ్ఞాతులు మోసముఁ జేసి రాజ్యమునుండి వెడలఁగొట్టిరట. వానిజాడలు దీసి యెందున్న వాడో కనుగొనివచ్చుటకు నాచెలి యగు వసంతికను పంపి యుంటిని. ఏమో యింకను రాలేదు. ఓడైవమా ! ఆ చంద్రగుప్తుని కాపాడుటకు నీవే సమర్థుండవు. మాతండ్రి యగు సెల్యూకను యుక్తాయుక్తింబులు పాటింపక ఖలుడైన పద్మ నందునకు నన్నొసంగి స్త్రాందవదేశ మంతయు జయింప నెంచె నట.

తే. గీ. అబలలంచును దేలిక • యగుటఁగాదె
ధనముకోసరమో లేక • ధరణికోటగొ
నుహితసుఖముల బలినిచ్చి • దోచుకొందు
రక్కటా ! కన్న కడుపని • యైన లేక.

నరే ! భారతవర్షమంతయు జయించినప్పుడుగదా నన్ను నంద పిశాచమునకు మ్రొక్కుచెల్లించుట ! ఎంతవఱ కీ భూమండలంబున చంద్రగుప్తుఁడు జీవించియుండునో యంతవఱ కీ భరత ఖండము చెన్నమూయక తన యథావిలాసముతో సొంపారు చుండుట నిస్సంశయము. ఒరు తెవ్వగు జయింపనోవరు. అదిగో మాచెలి నసంగి నప్పుమొగముతోనే వచ్చుచున్నది.

వనం - (ప్రవేశించి) శో శో శ్రీరా ! సుఖమా !

శోశో - చంద్రగుప్తునికొట కింతవఱకు సుఖ ముంటి ననుకొమ్ము.

వనం - సుముఖవై యుండిన బాగుండును.

శోశో - అది యేమి ? వాడెట నున్నవాడు.

వనం - ఉండుటకు తావులే లేవా ?

మ. పురముల్ వోవ నరణ్యముల్ కలుగవే , పోసింపరే రాజులన్
గిరిరాజుల్ నకులాభిమానము మదిన్ ♦ జింతించి సన్నెత్తితో?
ధరణిన్ దాయలవంటివారె హితు ? లు , దృష్టితీసంధింతు సో
దరుఁ జేరం దగ దాపుఁ జేరవలయున్ , దైన్యంబు వాటిల్లినన్.

కావున నేడు చంద్రగుప్తుఁడు వత్సలుం డైన చాణక్యని యాశ్ర
మంబున నున్నవాఁడు.

శోణో — ఇంక మాతంత్రితోపాటు సందాదుల మనోరథములు భగ్ను
మైన వనుకొనవలసినదే.

తే. గీ. కాటుచిచ్చునుబోలి పె , స్కయ్యమునను
సందవంశాంకురశ్రేణి , క్రిందరాచి
సట్టి చాణక్యసింహ మ , య్యడవియందు
దాఁగ, నందులు బ్రతికిపోఁ , దలచినారె.

వసం — వారి కేమి ధైర్య మున్నదో?

శోణో — ద్రోహచింతకు ధైర్య ముండునా? అది కేవలము సాహసము.

వసం — నా కింకొక యనుమాన మున్నది.

తే. గీ. పగలు నులుమాడి యస్త్రముల్ , పాటవైచి
సన్యసించెను బాపముల్ ♦ సనుయ్యకొలుకు ;
అట్టి చాణక్యబడబొగ్ని , యమల శాంత
వనధి మునిగియు మరలఁ గై , కొనునె కత్తి?

అదిగాక చంద్రగుప్తుఁడును నిరాయుధుఁడే గదా! వారి కింక
జయం బెట్లు?

శోభా - ఓసీ! బేలా! నీ వేమొంటగుమవు? దైవము లేదా? పాపమునకై దురాత్ములకు జయం బొసంగునా? ధర్మము త్రికాలాబాధ్యమని యెఱుంగవా?

తే. గీ. ప్రజల రక్షించి దేశంబు పండుకొఱకు
భూమి బ్రాణార్థములు ధార పోయువారి
కస్తుశస్త్రంబు లేటికి? ♦ న్యాయ మొకట
చాలు శివపూజకును భక్తి చాలినట్లే.

కావున వసంతికా! నేడే నా చంద్రగుప్తునికడకుఁ బోయి, పరరాజస్యరాజ్యపహరణార్థమై మాతండ్రి సెల్యూకసును, నందుడును జేసెను భగీరథప్రయత్నముల నిష్ఫలములను జేసి స్వదేశసామ్రాజ్యమును గాపాడుటకుఁ దోడయ్యెదను. నే నీ తుచ్ఛము లగు ప్రాణముల కాశించుట లేదు.

మ. నరకున్ ద్రుంచెను సత్యభాను శరముల్ ప నాటించి యమ్మాహిషాసురు మర్గించెను బావ్యతీసతి ధరన్ పుష్కోకులై మొండఱో తరుణుల్ యుద్ధము లాచరించి గుణదో ర్ధర్మంబుతో దేశమున్ గరమున్ గాచి కృతజ్ఞులై వెలయరే కాంక్షించిరే ప్రాణముల్.

శౌర్యసత్వంబులు గలిగియు ధర్మసంరక్షణార్థమై వెచ్చింపని మతి హీన పుట్టిన నేమి? గిట్టిన నేమి? కావున నేడే చాణక్యాశ్రమంబునకుఁ బోయెదను.

వసం - చెలీ! నీ వంతటి సాహసికురాలవే. కాని నీ విప్పు డీయభ్యంతరమందిరము వీడి నానాయవనపాంచాలభటసంరక్షితమైన కోటను దాటి ఘోరాలపులకుం బోయి యెట్లాచంద్రగుప్తునిఁ గాంచగలవు? అదిగాక నాత డిప్పుడు ప్రచ్ఛన్న వేషమున

నొరులకుఁ గానరాక జాగియున్నాడు. అంతకులె నీ వేమైన
సందేశ మందలఁచితి వేని చెప్పుము. నేను నీయి యెఱిం
గించి వచ్చెదను.

శోణో — నీ వేల శ్రమపడవలయును? నిపు చార్తాహరిణిని పోయిన
వానిదర్శనమహాభాగ్యము నీ కగును గాని నా కిలభ్యమేగదా
కావున,

తే. గీ. ప్రియసమాదరణార్థమై | నెడలునారి
కడ్లుపెట్టునె యడవులు | యవనభటులు
స్వార్థము పరిత్యజించిన | సాధ్వలకును
దైవమే శోడు మేదిని | దేవి తోడు.

వసం — అది నిజమైనను నీ విప్పు డిందురదార్థమునుండి కా లీవలకుఁ
బెట్టితివేని దాన ప్రమాదము లనేకము లున్నవి. తుదకు
నీ వెవ్వరికిని సహాయముఁ జేయనేరవు. కావున నా చెప్పినట్లు
వినుము. నీకోరిక లన్నియు ఫలింపఁగలవు.

శోణో — అట్లైన నీ వొక్కసాయము చేయుము. చంద్రగుప్తుఁ డిప్పు
డసహాయుడై రాజ్యమును పోగొట్టుకొని యున్నాడుగదా?
వానిచే యుద్ధము చేయించి క్రోహులగు నందాదుల గర్వ
భంగము గావించి యవ్వల నేను వాని పాణిగ్రహము నేయ
వలయు నని యున్నది. ఇందుకు నీ వేమనియెదవు?

వసం — అట్లవశ్య మాచరింపుము.

శోణో — నా యుమాల్యవమణీమయసహస్రాలంకారములును, నేను
ఁజెన్ననాటినుండి కూడఁబెట్టుకొనిన యశేషధనంబును, గైకొని
నీవు నీతోడివారలతో రహస్యముగా చంద్రగుప్తునికడకుఁ

హోయి యొనంగిరమ్ము. ఇదిగో నాతోడవులను మున్నుగా గ్రహింపుము. (అని తీసియిచ్చి) నామాటలుగా నాతనితో నిట్లు వచింపుము,

తే. గీ. ధన మవశ్యంబు వైరికాం ♦ తార దహస
కారణంబును, రణజయ ♦ కారణమును,
గానఁ గైకొని జాతీయ ♦ సేనఁ గూర్చి
కదిన మొనరింపు తప్ప క ♦ భృదయమునకు.

మ. నృప ! సెల్యూకను వైరి మా కతని పు ♦ త్రిరన్న మీకాన్క నే
యవకారంబున కంపెనో యనుచు గో ♦ యం బోకు నాయందు నే
యవచారంబులు గల్గినన్ దలఁప కీ ♦ యర్థంబు గైకొమ్ము ని
ష్కపటత్వంబున ని స్వరించితిని హృ ♦ త్కాయోక్తికర్తృంబులన్.

ముందే యిట్లనవలయును.

సీ. ననిత శోనోత్తర ♦ నిను నరించియుఁ జాల
సీమీదఁ బ్రాణముల్ ♦ నిలిపె ననుము
దాయాని కుపితుడై ♦ మాయఁజేసిననాడు
దుఃఖించి కన్నీరు ♦ తొలఁచె ననుము
ఏకాకివై కాన ♦ కేగఁ గోయిననాడు
చారిలో నిను డాయఁ ♦ దలఁచె ననుము
రిపులు నీకొనరించు ♦ యవకారములఁ బాప
నింట గాలూడి నే ♦ నుంటి ననుము

గీ. ద్రోహులను వీడవలదని ♦ సాచాసించి
బవరమున చారిఁ జంపగా ♦ వలయు ననుము

జగతి జన్మించి కీర్తితోఁ | జచ్చుకంటఁ
దపము గొప్పది గాదని | తలఁపు మనుము.

ఇదిగో! ఈ నా చిత్రఫలకముఁగూడ జ్ఞాపకార్థ మొసంగుము.
పొమ్ము. | అని యిచ్చును.)

వసం — సరే. | అని పుచ్చుకొనును.)

శోణో — ఇప్పు డాచంద్రగుప్తుని గురుతుపట్టఁగలవో లేవో? మున్ను
నీవు చూచినవాఁడు తప్పక వృషలుఁడేగదా !

వసం —

తే. గీ. సఖినశంఖరథాంగ చి | హ్నములు గలుగు
నడుగుజాడలె వృషలుని | యానవాలు
వేరొకరు చెప్పనేల మం | దారసుమము
చెప్పకొనదె సుగంధంబు | గుప్పిగుప్ప.

అదిగాక.

తే. గీ. సప్తమొగమున మోహంబు | నిన్వట్టిల్లు
సోగకన్నుల తేజంబు | సొబగుమీఱు
సతఁడు రారాజలక్షణ | యుతుని యట్లు
దోచుచుండును గేరాజు | తోచుపగిసి.

శోణో — శుభ మగుగాక! పోయిరమ్ము. | వసంతిక నిష్క్రమించును)
ఓకాలమా! ఎట్టిచంద్రగుప్తు నెట్టివానిగా మార్పఁగలిగితివి?

మ. నడువంజాలక యెండవానలకు నా | నా కప్టముల్ పొందుచున్
బడుచున్ లేచుచు దిక్కుఁ గాన కకటా! | ప్రచ్ఛన్నుడై పోయి యే
యడవిన్ డాఁగెనో? వార్ధిలో మునిగెనో? | ప్రాణేచ్ఛలన్ వీడి యా
యుడు రాయుండొ దినేంద్రుఁడో యతనినే నూహింతు రక్షింపఁగన్.

(ప్రక్కఁ జూచి) మా జననీజనకు లిచ్చోటి కదిగో నేనా నాయకుని వెంటం దీసికొని యేమికతంబుననో వచ్చుచున్నాను. నే నిచ్చోటువీడి మేడమీఁదికి వెళ్ళెదనుగాక. (అనివెళ్ళును.)

(సెల్యూకసు వానిభార్య యగు జోరా నేనానాయకుఁడు ప్రవేశించును.)

సెల్యూ - అమ్మా! శోణోత్తరా! ఇటు రమ్ము.

జోరా - నాథా! యిప్పుడే లోనికి వెళ్ళినది గాఁబోలును. నేను దూరమునుండి చూచితిని.

సెల్యూ - చేతికా! యిటు రమ్ము.

చేతి - దేవా! యేమి సెలవు.

సెల్యూ - అమ్మాయి శోణోత్తరను తోడ్కొనిరమ్ము.

చేతి - చిత్తము దేవా! (అని నిష్క్రమించును.)

సెల్యూ - వాహినీవతీ! నా యుద్దేశము నీ వెఱింగినదేగదా!

తే. గీ. మన యలగ్నాండరుప్రభుండు) మహినిగెల్చి
హిండు దేశ మంతయుఁ గొన ♦ నెంచెఁగాని
యతఁడు విఫలమనోరథుఁ) డగుచుఁ బోయె
ద్రాక్షఫలము లందని నక్క) దారిఁ గనుచు.

ఆ కొఱంత నే నిప్పుడు సంపూర్ణముగాఁ దీర్చికొన నెంచితిని.

నేనా - అది యెంత సేపు. కాని జయింపవలయు నన్న నొక హిందూ దేశమే యనసేల? యెన్ని లేవు.

సెల్యూ - అవునుగాని గ్రహము లన్నిటిలో సూర్యుఁ డెట్టివాఁడో దేశ ములలో హిందూదేశ మట్టిది.

ఉ. భూలలనాగళంబున ని • భూషితమైన విదేశరత్నము
 రాళిని ముత్య నుట్టు లల • రారెడు భారతవర్ష మొనుతోఁ
 బోలునె రోమకాది వర • భూములు? దీనికి రత్నగర్భయం
 చోలివచించుపల్కు దగి • యుండెడు నెంతయు నీధరాస్థలిన్.

సేనా — అయినచో తప్పక కయించియే తీరవలయును.

సెల్యూ — అందుకు మగధభూపాలుఁ డగు పద్మనందుఁడు శోడ్పడ
 వలయును. ఆతఁడు మనకు నశ్యుఁడగుటకు మన శోణోత్తరను
 భార్యగా నమర్చింపవలసియున్నది.

సేనా — ఆతఁడు మన యుత్తరకుఁ దగినభర్తయేనా?

సెల్యూ — అట్లు విచారించిన మన ప్రయత్న మిప్పు డీడేఱదు.

సేనా — అట్లులైన మన కది భావ్యము గాదు. ఆ నోరెఱుంగని
 పసికూనను మూర్ఖుఁ డగు నందుని కంటగట్టుట కాకిముక్కునకు
 దొండపండు గట్టుటవంటిది.

జోరా — అగు నది సత్యము. ఆ పద్మనందుఁడు కేవలము మూర్ఖచిత్తు
 డని వినియున్నాను.

సెల్యూ — మీ కెంతవెఱ్ఱినారాలు. మీవంటి భూతదయాపగు లరణ్య
 ములో పుట్టవలసినది.

మ. బలు లర్పించియే బొంగులాడియే మహా • పాపంబులన్ జీసి యా
 నల నాన్జించెద రథ మన్నును ద్భూ • ప్రాయంబె రాజ్యంబు భూ
 రిలనల్ భాగ్యము వచ్చునప్పుడు కుమా • రీసౌఖ్య మూహించినన్
 గలదే కార్యము డబ్బుకన్న ఘన మి • క్కాలంబులో నేదికన్.

శోణోత్తర — (ప్రవేశించి) ఓజననీజనకులారా! వందనములు చేయు
 చున్నాను.

సెల్యూ - శుభమగుగాక. అటఁ గూర్చుండుము.

సేనా - శోణోత్తరా ! (అపవారించి) నీతలిదండ్రులు నీతో కొన్నిసంగతులు చెప్పనున్నారు. వానినినీవు కాదనక శిరసావహింపుము.

సెల్యూ - కుమారీ ! నీవు పితృభక్తిపరాయణ వని యెఱుంగుదును.

శోణో - తమహితవచనంబులు వినివేడుచున్నాను.

సెల్యూ - మగధదేశాధీశుండగు పద్మనందుఁ డనువానికి నిన్నిచ్చి పెండ్లిసేయుటకు మే మండఱము నిశ్చయించుకొన్నారము. అందుకు నీవును సమ్మతింపుము.

శోణో - (ఊరకుండును.)

సెల్యూ - మిన్నకుండెద వేమి ? అతనిసంగతి నీకు చక్కగా తెలియదు గాబోలును.

శా. సౌందర్యంబున మన్మథుండు విలసత్ , సౌజన్యవారాశి యా
మంథాద్రిప్రతిభుం డకల్పఘండు సా ♦ మ్రాజ్యాభిషిక్తుండు నీ
యందున్ గోరికఁ గల్లువాఁ డగుట న ♦ య్యబ్జాత్ముఁ బెండ్లాడు మీ
మందారంబును జేరు తేటివలె నా ♦ మర్యాద కాపాడఁగన్.

సేనా - అమ్మా ! నీ వీ విషయమున సంజేహింపవలదు. దాన నీకు భర్తయు, మాకు హిందూ దేశరాజ్యలక్ష్మీయుఁ జేకూటనున్నది.

సెల్యూ - పుత్రికలను కన్నందున కేదెయో ఫల ముండవలయును గదా ! కావున నీ విందు కియ్యకొనుము.

శోణో - నాపెండ్లివిషయమై మీరింతగా ప్రయత్నింప నేల ! నే నేమైన నభిలషించినా ?

చ. అతివలు కోరువారిని స్వ , యంబుగఁ బెండిలియాడుధర్మమౌ
మతము స్వతంత్ర మియ్యఁగనఁ మాయురె ! కూఁతులనమ్మి తండ్రులి

ట్లతుకులుపూడ్చుకొందురె క టా ! సుతశుల్కము పాపమంచు నీ మతిని దలంచి నేడయిన యమానుకొనుం డిటువంటియత్నముల్.

సెల్యూ — కుమారీ! ఉత్తరా! నీ విట్లనజెల్లునా?

శోణో — తమ కాగ్రహకారణం బని తలంపకున్న కొన్నివంగతులను విన్నవించుకొనియెదను.

సెల్యూ — అవి యేమి?

శోణో — ఛవనిని కేలూత్తగైకొని యీధరాచక్రము జయింప నుద్ద్యోగించుచున్నారో అట్టి వందునకు కపటమందు పాండిత్య మున్నట్లు లస్త్రశస్త్రములందు లేదు. ఈతఁడు రణభీరుఁడు గాని శూరుఁడు గాఁడని చంద్రగుప్తునియెడ నగపఱచిన మోసమే చెప్పక చెప్పుచున్నది. ఇంతకన్న చంద్రగుప్తుని చేరదీయుట సర్వోత్తమము. కాని యిప్పు డున్న రాజ్యముతో సంతసింపక దేశమంతయు జయించి కబళింపవలయు ననెడి యుద్దేశము పరిత్యజింపుడు. ప్రజల హింసించి రక్తాన్నము భుజించుటకంటె వ్యసన మింకొకటి లేదు. రాజ్యదాహంబునకు తృప్తి లేదు. వాంఛామూలంబులైన దేహంబులు దొంగవెలుగుల వంటివి. పాపంబుల వెనుదీయనివారు రౌరవంబులఁ బరితపింప వలసియుండును. అమాయకులగు హిందువులను కపటరణంబునఁ జంపుట మేకలను నూకాలమ్మకు బలియుచ్చుటవంటిది. అది గాక చిరకాలమునుండి నివాస మేర్పఱచుకొనియున్న మనల నీ హిందూభూమి విడువదు. ఈమె నాశ్రయించి మాతృభక్తిని పూజించుట యశఃకాముల లక్షణము. కావున మీ తలంపు లింతటితో చాలింపుడు. లేనిచో పెక్కుకష్టములకు చిక్కుటే గాక యున్న గౌరవమునకుఁగూడ హానివచ్చును.

నేనా — నీ వింతవలకు మాటలాడ నేర్చిన ముద్దుపలుకులు నా చెవుల
కింపులు నింపుచున్నవి. కాని నీ వింకను బాలికవు. ఇట్టి విష
యములయం దప్పుడే శోక్యము గలిగించుకొనరాదు.

సెల్యూ — నీవు భయము దక్కి మా కీనీతులు కలవుచుంటివిగా ?

శోశో — నందుని పెండ్లియాడుటకు నాయాత్మ నమ్మతించుటలేదు.

సెల్యూ — ఏమి నీహార్ష్యము !

చ. అడిముడిఁ జెప్పుచుంటివి బ లా యిఁకతెక్కలు వచ్చెనంచు నీ
వడు గెట నైన నుండునె వి ధ వాహపుభారము తండ్రి నెత్తిపై
నిడి పడియుండ కీపదరు ధ లేటికి దుష్టపు పుట్టినావు మా
కడుపున రాయి యైనఁ గనఁ ధ గాంచిన మేలగు నేమొ బాలికా.

శోశో — నేనును అట్లే దలంచుచున్నాను.

చ. వలచినవానిఁ బ్రేముడిని ధ వచ్చినవానిని మానసంబులోఁ
దలచినవాని లేవరును ధ దర్పము లొప్పెడువానిఁ జేర నీ
వలవక యిష్టమున్న పెరి ధ వల్లభుఁ గల్పెద నంచుఁ బుత్రికన్
బులిమెడు తండ్రిగర్భమునఁ ధ బుట్టుటకంటెను నావు మేలగున్.

సెల్యూ — ఇట్టి నిండాగర్భితమైన మాటలు నామ్రమాల నీవాడుటకంటె
నొకయీఁశుతో నావక్షమునఁ బొడిచిన బాగుగ నుండును.
అన్నన్నా ! యెంతమా టంటివి.

ఉ. కూతులఁ గాంచి దుఃఖమునఁ ధ గ్రుంగి తపించెద రిందుచేతనే
పాతక మెంత చేసితిన్ ధ పాపిని నిస్సనఁగాంచినాడ నా
ఖ్యాతికి నెగ్గు దెత్తువె క ధ టా ! నను శుల్కము బట్టితంచు ; దు
ర్జాతిని బుట్టినామె నిను ధ రాయిడినేయఁగ ! సిగ్గు లేదటే !

జోరా - నాథా ! కన్నకడుపుపై నింత యాగహింపవలదు. నేను కొంత యూరడించి దీనిని మంచిత్రోవకుఁ దీసికొనివచ్చుటకు ప్రయత్నించెదను.

శోణో - అమ్మా ! నీ వేల యాయాసపడియెదవు ? నాకన్నియుఁ దెలియును.

ఉ. ఆరయలేక పుత్రిక ను) ఖానుభవంబు ; వివాహమే సదా
చార మటంచు వృద్ధునకొ) జారునకో యిడుచుండ్రు గాని తొఁ
గోరినవారి కిచ్చుటకుఁ) గొంకుదు రింతకు వారి కేమి ! నం
సారము సేయువారల వి) చారము చెప్పెడివారి కుండునే.

కాపున తల్లీ !

తే. గీ. శుక్తిగర్భంబులోఁ జారు) మాక్తికంబా
మాంసమో యుండి తెలియని) మాడ్కి నెనని
యెవనిహృదయంబులోన నే) మేమి గలదొ
తెలిసికొనరాదు పై కింత) తెలియఁబడదు.

సెల్యూ - ఇట్లు మ మ్మొక కానివారలనుగా నీవు భయముదక్కి తిర
స్కరించుటకుఁ గడంగితివిగాన యధావిధిగా శిక్షింపఁబడియెదవు

చ. చెజను నిరంతరంబును వ) సింతువొ నందునిఁ బెండ్లియాడెదో
పురమునువీడి ఘోరవన) భూములపాలయి చంద్రగుప్తుఁ ద
చ్చరణసరోజపంక్తిఁ దలఁ) దాల్చెదవో తెగఁజెప్ప మింక మం
దిరమున నిల్వరాదు పద !) తీతెను నీఋణ మింక మా కిలన్.

జోరా - ప్రాణేశ్వరా ! అంత యాగహమేల ? ఆమె తమ కూతురు
గాదా ? ఈవేళఁ గాకున్న తేపై న మీయాజ్ఞ మన్నింపదా ?
మీలాభమున కామె నేడ్పింతురా ?

శోణో - తండ్రీ! నేనందులకు శంకింపను.

చ. చెఱను వసింపు మన్నను వ | సింఁచెద మీభవనాంగణావళుల్
పురములా వీడి పొమ్మనినఁ | బోయెదఁ గాని వరించి నందునిం
బరిణయ మాడజాల నల | మౌర్యుని పాద రజోవ్రజంబు మ
చ్చిరమునఁ దాల్చి పోయెద మ | దీయ మనోరథసిద్ధిఁ గోరుచున్.

సెల్యూ - (తిరస్కారముగా) అ ట్లేమి!

తే. గీ. కుట్టుపోగులతోడ నీ | కొఱకు నిడిన
భూషణంబులు దీసి నా | మ్రోల నిడుము
నడుపు మావలి కిఁకను నీ | నుడువుచోటఁ
జంద్రగుప్తుఁడొ గిప్పుఁడో • సాకు నిన్ను.

శోణో - అందుకు నేను సంసిద్ధులై యున్నాను. (అని వస్తువు లన్నియుఁ దీసివెట్టును.)

ఉ. ఇంతియగాదె మీరు విధి | యింఁచెడి శిక్షలు? తల్లిదండ్రులై
వంతులఁ బెట్టిరన్న గుణ • వంతులు మెత్తురె నాకు దైవమే
యింతగ్గజేయుచుండ నారు | లేగతి మాన్వగలారు గాన నా
స్వాంత్యము. చంద్రగుప్తుపద • పద్మములం దిడి పోదు నిప్పుడే.

సెల్యూ - ఎంతకు సాహసించితివి!

జోరా - అమ్మా! శోణోత్తరా! నామాట చెల్లింపవుగా? నీకు
మేము తల్లిదండ్రులమయ్యును నవకృతి నేయఁదలంతుమా?
మా మాట లంత యనాదరణీయములా? కావున తల్లీ!
నాహితాలాపములు మన్నించి మీతండ్రీ యాజ్ఞకు నొడం
బడుము.

శోణో - (స్వగతము) నే నిప్పుడు వీరియోగ్రహమునకు పాత్రై సచో నా భావికార్యమునకు ముప్పు దెచ్చుకొనవలసి యుండును. అదిగాక హిందూదేశ విజయానంతరముగదా నన్ను నందున కిచ్చుట? సరే! అంత యోగ్యత వీరలకు పట్టినప్పుడుగదా! కావున పైకి వీర లయభిప్రాయము నంగీకరించెదను.

సేనా - శోణోత్తరా! నీ విన్ని యెరిగియుండియు మీతలిదండ్రుల నిట్లు క్షోభింపజేయదగునా?

శోణో - సరే! అనింద నాపై నెందులకు? నేను మీసోత్తునుగదా? మీయిష్టము వచ్చినట్లు చేసికొనుడు. నే నన్నిటికి నొప్పు కొనుచున్నాను.

సెల్యూ - అమ్మా! యెంతలో నీబుద్ధిని మజలించుకొంటివి. నీవలె మనోబుద్ధులను స్వాధీనమునం దుంచుకొనువార లీలోకంబున లేరునుమా! నీ విప్పు డొక్కమాటచే నన్ను సానందుని గావించితివి.

జోరా - మా దీవనలు నీ కభీష్టార్థము లీడేర్చును గాక.

శోణో - (స్వగతము) అటులైన మా చంద్రగుప్తుడు వైరులను జయించునుగాక.

ద్వారపాలకుడు - (ప్రవేశించి) దేవా! దేవరవారి దర్శనార్థ మెవరో వచ్చియున్నారు.

సెల్యూ - రావింపుము.

ద్వార - చిత్తము. (అని నిష్క్రమించును.)

వార్తాహారి - (ప్రవేశించి) దేవా! నందమహారాజు మీకీయత్త రము పంపియున్నాడు. (అని యిచ్చును.)

సెల్యూ - మతి యేమైన వార్త లంపెనా ?

వార్తా - కొన్నిటిని మాత్రము పంపెను.

సెల్యూ - అవియేమి ?

వార్తా - దేశమునం దంతటను రాజద్రోహులు పొడసూపుచున్నారు. రహస్యముగా సంఘము లేర్పరచి నేలమాలెలు త్రవ్వి యుద్ధ సామగ్రిని జేర్చి ప్రజల నల్లకల్లోలముఁ జేయ నుంకించుచున్నారు. వార లుత్తరప్రత్యుత్తరములకు నూతనభాష కల్పించిరి. వేషములను మార్చి స్వరవైకల్యమునేర్చి బండి పోటులవలన ధనముఁ గూర్చుచున్నారు. ఉపన్యాసకులవలెను, మతప్రబోధకులవలెను బయలువెడలి కుట్రలు పన్నుచున్నారు. మన రాజకీయోద్యోగులు నిం దనేకనలహాల నిచ్చుచు తోడ్పడుచున్నారట. చంద్రగుప్తుఁడు మనపై నెత్తివచ్చునని వార్తా హరులవలన తెలియవచ్చుచున్నది. కావున మీ రిందు నప్ర మత్తులై యుండవలయును.

నేవా - ఈ నందరాజు వట్టిపిటికివలె నున్నాఁడే.

సెల్యూ - ఉత్తరములో నేమి వ్రాసెనో చూచెదను. (అని విప్పును.)

“తే. గీ. మాకు జాయాది యిప్పుడు • మీకువైరి
చంద్రగుప్తుఁడు చాణక్య • సాయమునను
రాహునో యన సైన్యన • న్నాహుఁ డగుచు
మ్రొంగఁజూచుచు నున్నాఁడు • మిమ్ము మమ్ము.”

అనియా ? సరే ! ఓవార్తాహాతీ ! మీ నందమహారాజుతో నిట్లని వచింపుము.

తే. గీ. చంద్రుఁ డెప్పుడు రావల కాఁ) బాలఁ డనుము
 సైన్య ముండినఁ బాణ్యు ♦ సాయమున్న
 నందమేఘంబు శరధార) లందు ముంచి
 మాపివేయును చంద్రుని) మహితకళలు.

శోణో — (స్వగతము) నందుఁ డనుమేఘము నీటిని గ్రుమ్మరించుటయే
 గాని చంద్రగుప్తుఁ డను చంద్రు నేమిచేయఁజాలును ?

క. శరబాలంబులు గురిసియు
 విలుగును మేఘంబు చంద్ర) బింబము స్వచ్ఛాం
 బరమున జ్యోత్స్నాకరమై
 వజ్రులుచు సంతనముఁగూర్చు) వసుమతి కెపుడున్.

కావున చంద్రుఁడు చంద్రుఁడే.

సెల్యూ — ఓ వాహినీపతీ ! యేది యెట్లున్నను మనసైన్యమును సిద్ధ
 పఱచుకొనియుండుట కర్తవ్యము. ప్రమాదములు చెప్పి
 రానేరవు. ఇంక మనము పోవుదము రండు.

(అని అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది తృతీయాంకము.

—

చ తు ర్థాంక ము

— 000 —

రంగమ - భయము

(నానాదేశపు స్త్రీలు అగ్నిగుండము చుట్టి యుందురు)

మాగధి - ఓ యక్కలారా ! నేటితో మనరాజవంశంబును హిందూ దేశమహారాజ్యలక్ష్మియు భూమండలమునుండి తొలగిపోవ నున్నది.

లాటి - ఎప్పుడు పద్మనందుడు సెల్యూకసు కుట్రలో చేరెనో నాడే మన కీకోడు మూడు ననుకొంటిమి.

వరాటి - చంద్రగుప్తుని రాజ్యమునుండి తొలగించినప్పుడే ఖిలుర డగు నందుని మన క్షత్రియరాజశూరులు కడలేర్చియున్నచో మన కీచేటు లేల వచ్చియుండును ?

పాంచాలి - రాజశూరులపై నిందమోప నేల ? రాజకాంత లేమి చేయుచుండిరి ? నాతిని ప్రోత్సహింపఁజేసెదరా ?

కర్ణాటి - అంత తెలివి యెక్కడిది ?

పాంచా - మనయగిడు నానాదేశికి స్వచ్ఛందవిషయాసక్తి క్రమముగా పెచ్చుపెక్కుగుటచే దేశమంతయు చెడిపోవుచు పాపకారులు, అపౌరుషులు బయలు వెడలుచున్నారు.

కర్ణా - అయ్యయో ! మంత కెంతవచ్చినది. ఓ హిందూమహారాజ్య లక్ష్మీ ! ఓయార్యావర్తపుణ్యక్షేత్రయా ! ఓ భారతవర్షక్షమామ తల్లికా ! నీకింక నెట్టిపాట్లు రా నున్నవో ? నీ వేమి కావలసి యున్నావో ? నీగర్భమున మున్ను రాక్షసులఁ గనగాంచి

విసిగి విసిగి నేడు నీయాత్మపుత్రులనే రాక్షసులకంటె క్రూరు
లను జేసికొంటివా? తల్లీ! ఆపద్యనందుఁ జేల యీమంద
యానచే నిందింపఁబడవలయును? వాని నేల నీమహాశక్తిని
ప్రసన్నునిగా జేయకుంటివి;

లే. గీ. జననిలో! మున్ను నీగర్భ ధ వనమునందు
బయలుదేరెడు పుష్పముల్ ధ పరిమళంబు
గలవి యని పేగు వచ్చెను ధ గాని యెపుడు
వట్టి దుర్గంధకనుమంబు ధ పుట్టలేదు.

మాళవి — ఓ నందా! ఓరి కుమతీ! నీవీ వీరక్షత్రియరక్తమునకు పుట్ట
లేదా? నీతల్లి హిందూనుండరిగాదా! నీవు హైందవుఁడవు
గావా? నీకేల యీమాతృదేశవధావ్యాపార ముదయించినది?
నీకిప్పుడున్నరాజ్యము నీ కన్యాయముగా లభించినదే గదా?
దానితో తృప్తి కాకున్నచో నీసాటి యీరాజులోకంబును
తోడుచేసికొని యెన్ని పరగాష్ట్రంబుల గెలువరాదు? అట్లుగాక
తల్లిదేశముపై దండెత్తి నీ సోదరసోదరీనులు రక్తముచే
అర్యావర్తపుణ్యభూమి దగిలిన నిఘోరమహాపాప మెన్ని తపం
బులు చేసినను వదలునా? నీ కీ యపస్తేర్తి తప్పనా?

మాగధి — ఇంక నిన్నేమనిన నేమి కార్యము? దేశమంతయు నీమూల
మున నెల్లూకను పాలఁబడినది. ఘోరముగా రణము జరుగు
చున్నది. స్వదేశరాజులందఱు హతులగుచున్నారు. మిగిలిన
వారు పటాపంచలై పోవుచున్నారు. స్త్రీలకు నూనభంగము
గలుగునేమో యని యీ యగ్నిదేవునికి ప్రాణములను సమ
ర్పింపనున్నారము, ఆహా! ఇంక నేమి కర్తవ్యము?

పాంచా - ఓ హిందూదేశమా నీ కిదే కడసారి నమస్కారము.

నీ. లెక్కింపగారాని , పెక్కిండు లీనీతి

గన్నబిడ్డలవలె , గాచినావు

చెక్కుచెదరకుండ , స్నిగ్ధసాధంబుల

నుయ్యలలనుబెట్టి , యూచినావు

ఆరామనీమల , సలఘువై భవములఁ

దేలించి నన్నెలు , దిద్దినావు

కలిమిలేముల కవ , కాశ మియ్యగగనీక

యెల్లరాజ్యసుఖంబు , లిచ్చినావు

గీ. తల్లి ! భగవద్వనహూమ , తల్లి నిన్ను

వీడి ఘోరాగ్నిలోబడి , వెడలుచుంటి

మిదిగొ జోహాని గైకొను , మింకమీఁద

మమ్ము నీపుత్తినింమని , మఱచిపోమ్ము.

మాళవి - నాదరీమనులారా ! ఈయధము నేటికి పదియాయదినములనుండి ఘోరముగా ముగుచున్నను పనినమాప్తి కాలేదు. మన క్షత్రియాదివీరు లందఱు నశించిరి. సైన్యము పంచబంగాళమైనది. ధైర్యము పటాపంచలై నది. ఒక్కింతసేపులో రాజ్యలక్ష్మి ద్వితీయస్వయంవరము ప్రకటింపనై యున్నది. ఇంక మీఁద మానహాని రాకమానదు. అంతకంటె ప్రాణహానియే శ్రేయోదాయకము. కావున మారెవ్వరును వెనుగీయక మీశేవనాశములయందు రాజరక్తము ప్రవహించుచున్న యెడల మీకు మీ క్షత్రియత్వము నీ జగతీత్రయంబున నింపెదరుగాక !

చ. ఎవరికి శాశ్వతంబు జగఁ | మెవ్వరి కెన్నడు మంచిదయ్యె నీ
భువివయి నెందఱెందఱు ప్రభుత్వముచేసికొ భిక్ష మెత్తిరో
దివిఁ జనినారు స్వప్నగతఁ | దీపికలోయనఁ గీర్తి నిల్చె వా
రవనిని నిల్వకున్నఁ ; | జెలులార ! యశంబునకై తపింపుఁడి.

పాంచా — అందుకు మే మందఱము సంసిద్ధులమై యున్నాము.

మాళ — ఒక్కసారి యాయగ్ని దేవునిచుట్టు నిలువంబడి ప్రార్థింపుదము
రండు. (అందఱును వత్తురు.)

చేతులు మోడ్చి

చ. విమలుండ వగ్ని దేవుడవు | వీరపతివ్రతమానరక్షణో
ద్యుమమును తేయువాడవు ము | నంబున పాధ్వలపాలికిన్ వివా
హములకు సాక్షి వీవు బహు | హవ్యములన్ బరితృప్త నొందు దీ
వమరంగ నేడు మాతనవు | లాహుతిగాఁ గొను హవ్యవాహనా.

లాటి — ఓ యనలదేవా ! నాడు నీతాపతిప్రత్యమునకు నీవేగదా
సాక్షివై నామెను శుచిని జేసి రక్షించితివి. నేడు మమ్మేల
గావజాలవు? నీ కిదే జోహారు. (అని చేయును.)

కల్లాటి — (కరము శిరమునఁ గీలించి) ఓయగ్ని దేవా !

చ. సహగమనంబు సెయుటకు | సాధ్వలకున్ శరణంబు నీవె యా
విహిత నియుక్తికర్మలకుఁ | బెండ్లికి యజ్ఞసమాహితాగ్నికిన్
నిహితుండ వీవె నీవఖిల | నేతవు త్రాతవు దేవ ! నీమహా
మహిమ మెఱుంగఁగాఁ దరమె | మాదృశపాళికి హవ్యవాహనా.

పాంచా — ఓ రాచకన్యలారా ! మన మీ యగ్నిని ప్రవేశించుట ఘన
కార్య మని యూహింపకుఁడు.

ఉ. క్షత్రియరాజవీరులు ని | శాత శరాసలవర్షధారలన్
 శాత్రవసైన్యకాననము | నాశ మొనర్చుచు నాహవాగ్నిలో
 గాత్రము లూడ్చుటల్ కనులఁ | గాంచియు మాసము గాచుకొంటకై
 చిత్రమే ! యగ్నిఁ గూలి విర | చించెడు సాహస మింటికాంతలై.

లాటి - అక్కలారా! నావిన్నప మొక్కటియున్నది యాలకింపుడు.

తే. గీ. ఘటికి సహధర్మచారిణి | పడఁతి యగుట
 కుడిచి యింటఁ గూర్చుండుట | కొఱకొ లేక
 కష్టములు పంచుకొనుటకో | కాంతలార!
 యగ్నిఁ బడనేల యుద్ధాన | కరుగరాదె.

పాంచా - అవును తెండు. యుద్ధమునకే పోవుదము. అదిగో రణ
 రంగముకేసి చూచుడు. (అని వ్రేలితో చూపును.)

కర్ణాటి - అక్కయ్యా! ఆ ధవళోత్తమాశ్వమునై సకలాయుధాలంకార
 ములచే శృంగారింపఁబడి ఆ జరుగు సైరయుద్ధరంగంబున విరోధి
 రాజవీరుల శీర్షంబుల నరఁటిచెట్లనుబోలె ఖండించుచు నెటు
 చూచినచు నాతఁడె యై నై రిభటచమూసమూహముల కలఁగఁ
 ద్రొక్కుచు పుచ్చులవలె పుచ్చుల నెగురవేయుచున్నాడు.
 ఆహా! ఏమి యాతని దోర్నియము? సోదనీ! ఆతఁ డెవ్వఁడమ్మా!
 మనపాలిట భాగ్యదేవతయా యేమి?

పాంచా - ఆతండేనా! ఎటుఁగవా! నందనందనుఁడగు చంద్రగుప్తుడు.

మాళవి - ఆతఁ డజ్ఞాతవాసమున నుండెనటఁగదా? ఎట్లు రాఁగలిగెను.

కర్ణాట - పాండుపుత్రులు రాలేదా?

పాంచా - అదిగో నందుఁడు చంద్రగుప్తునితోఁ సమయద్ధమునకు
 డీకొనుచున్నాడు.

మాళ - ఎందఱు దాక్కొనిననేమి ?

శే. గీ. వింట బాణంబు సంధించి | విమతరాజు
కంఠలుంతన మొనరించి | కరుల హరుల
మట్టి మట్టాడుచున్నాడు | మార్కుఁ డదిగొ
యరటిచెట్లను పెకలించు | కరటికరణి.

పాంచా - నందచంద్రగుప్తు లీవంశకే వచ్చుచున్నారు. ప న మిచ్చోట
వదలిపోయి యుద్ధసన్నద్ధుల మగుదము రిండు.

(అని అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(నంద చంద్రగుప్తు లాయుధపాణులై ప్రవేశింతురు.)

చంద్ర - కటకటా! మాసధన్యులై న మానవతులు మానసంరక్షిణాస్థిమ
జోహారుగావింప నగ్నిగుండమును రాజవేయుచున్నాను గాబో
లును. అయ్యో! అనాథయువతులారా! మీ కెయ్యోయు
శరణంబు గలుగలేదా? మీకు రక్షకు లేవ్వగును లేకుండిరా?
మీనుఁఖిమీభూదేవి విని యూరకుండెనా? ఓయగ్నిదేవి?
నీ వెవరిని కాల్చుటకు సంబరపడుచు నీ శిఖి లాశనంబునకుఁ
దూలించుచున్నాడవు. చాలు. శాంతింపుము. వారు వీర
పతివ్రతలు. నీవు వారల దహింప నోడుము.

నందు - ఓరీచంద్రగుప్తా! దానీగర్భసంభవా!

ఉ. ప్రాణముతోడ నిన్నడవి | పాలొనరించితి దిక్కులేని య
జ్ఞానివటంచు సంతకును | సంతన మొందక నేడు పోరికై
నే నని సిగ్గులేక యెటు | నిల్పితివో కడుఁ జిత్రమయ్యె భూ
జానివి కాదలంచితివా | క్షాత్రము వచ్చునె మూర్యసంతతిన్.

చంద్ర - ఔరా! నీ యవిశ్వాసము నీనోటనే జారుచున్నది.

ఉ. జ్ఞాతివిగావు భాశ్యుడవు • సన్నిహితుండవుగావు హీన సం
జాతుడ వయ్య నందకులఁ • జన్ముడనంచని వచ్చినంతనే
నీతిదలంచి బ్రోచితిని • నేరక ; ద్రోహముఁజేసి నన్ను న
జ్ఞాతముపాలుచేసితివి • సాగి ఖలుండవు త్రిత్రయుండవే.

నందు - ఇట్లని నీగురువో మతియొక్కఁడో యగు చాణక్యుడు నుప్పి
పంపెరా యేమి? నేను నందకులసంజాతుడనుగానా! అవును

ఉ. శల్లి శలంప ; శూద్రనతి • తండ్రి కులీనుఁడు దొంగకాన్పు నా
కల్లకులంబుఁ జెప్పకొనఁ • గాఁ దలవంపవి మిన్నకుంటినో
ఫుల్లనరోజబాంధవని • భుండనో నందకులార్థవంబునం
దల్లన సూగధీయులు త్వ • దాత్మయుఁ జక్షులు సాక్షు లిమ్మెయిన్.

చంద్ర - వయసున నీవు పెద్దవాడవు. మల్లిపువ్వుని చెప్పకొనుచుంటివి
గాని యుల్లివాసన వేయుచున్నప్పుడు నిన్నేల నిందింపరాదు.

ఆ. గి. స్వచ్ఛమైన భరత • వంశసంజాతుడ
వైన త్రిత్రయుండ • వైన నీకు
గ్రీనుదొరలకు సహ • వాసమేటికి పెద్ద
పురో సకలఁ చెలిమి • గలిగినట్లు.

నందు - ఓరిమూర్ఖా!

ఆ. గి. గ్రీనుదొర లటన్న • కనుకయేటికి నీకు
కన్న కుట్టెనొక్కొ • కాంచలేవా
రవిని జూడలేని • భువి దివాంధముపోలె
నొరులఁ జూచి యేడ్వ • కూరకుండు.

చంద్ర — ఓరోరీపాఱుబోతా! ఏల యిట్టి యసంగతము లాడెదవు?

చ. దొరలఁ దిరస్కరించి కడు • ద్రోహము నే నొడిగట్టరాను సో
దరులు స్వదేశరాజుల వి • ధంబున నెంచెదఁగాని నీవలెన్
దురితమనంబుతో దొరల • తొయ్యలిపై కనువేసి కామినై
భరత రమాపహర్త సయి • భాశృధనంబును దోచుకొంటినే.

నందు — ఈ తిరస్కారగర్భితమైన నర్కవాక్యము లీపాటికిఁ గట్టిపెట్టి
నీతుల గాచికొమ్ము. నే నాచరించునది నవీనముగాదు. నావలె
ననేకు లీధరావలయంబున నిట్టిద్విగ్విజయంబునకై బయలుదేరి
దిగంతవిశ్రాంతకీర్తిం బడసి యున్నారు గావున,

చ. అవనియు రాజ్యమున్ బడయఁ • గా మదిఁగోర్కె జనించెనేనియున్
బ్రవిమలమాతృభూమి యని • భ్రాతలు భూపతులంచు నెంతునే
సవనములంచు దిగ్విజయ • సాధనముల్ పొనరింపలేదొకో
యువిదలకై ధరారమణు • లోలిన బోరరొ కొండ అర్బురన్.

చంద్ర — అన్నా! ఆమార్గమునైన ననువర్తించితివా!

ఆ. గీ. అశ్వమేధమునకు • నాశింపవైతివి
చెలి స్వయంవరంబు • దలఁపవైతివి
వింశ దిగ్విజయాన • కీ వొక్కడవు రాక
తోను దొరలఁ దెచ్చి • నాడ వేమి?

నందు — నీ వేమనుకొనినను మా కెగులేదు.

చంద్ర — ఎగ్గుసిగ్గు లూహించెడువారు వేరు.

నందు — (కత్తి నవరించి) ఈ బరిహాసములు కట్టిపెట్టి పోరికి నన్నద్ధఁ
డవు కమ్ము.

చంద్ర — నీగర్వభంగ మిరణరంగముననే కాగలదు. ఒకింత యోషిక పట్టుము.

నంద — ఏమీ గర్వభంగమా !

శా. ఫాలాక్షుం డిపు డెత్తివచ్చినను ది య క్పాలావసీపాలు, రీ
వేళన్ దాఁకిన దావ్దశార్కు లొకటై • విచ్చేసి యుద్ధావనిన్
బాలిన్ నిల్చిన వారిగర్వము త్రుటిన్ య భంగంబు గావెతు నా
మ్రోలన్ లెక్కయె నీవు? గవ్వబో! తృణంబా! కావో! పో దుర్జతీ.

చంద్ర — ఈవ్రగల్భము లింక ముగించి నీయందుఁ జేవ గలదేని నాతో సరిగాఁ బోట్లాడుము. లేదా మాంపాహి యనుము.

నందు — అరే! దుర్జతీ! యేమని వాగితివి. (అని కాలు విసరును.)

చంద్ర — ఓరీ! నీచుడా! కాలు విసరుట సులభము గాని, కేల నున్న కరవాలము విసరుట నీచేతఁ గాదు. (అని కత్తి నవరించును.)

నందు — సరే! చూచెదవుగాని రమ్మ. (అని యిరువురు యుద్ధ ముపక్రమింతును.)

నందు — నాకాయము నిండ గాయములు తగిలినవి. నాకిప్పుడు మూర్ఛ వచ్చుచున్నది. ఓ సెల్యూకసుప్రభో! హాకోస్కి! హాకోస్కి! (అని మూర్ఛిల్లును.)

చంద్ర — ఓరీ! మూర్ఛుడా! విషయలంపటండవై అంశ్యకాలమున సెల్యూకసును బ్రాధించితివిగాని భగవంతునిఁ బ్రాధింప లేకుం టివిగదా !

సెల్యూకసు — (సైన్యమేతముగాఁ బ్రవేశించి) మిత్రుడా! భయము వలదు. భయము వలదు. నే నిచే వచ్చుచున్నాఁడను.

చంద్ర — వచ్చి చచ్చినవానిని బ్రతికించెదవా యేమి ?

సెల్యూ - ఓసై నికులారా! వీనిని ముట్టడించి పట్టుకొనుడు.

చంద్ర - వీరా నన్ను బట్టుకొనువారు!

సైనికులు - దేవా! తుణములో బట్టుకొనుచున్నారము.

సెల్యూ - ఆతఁ డట్లు దొరకువాడు గాఁడు (అపవారించి) పాశము లచే నురిపన్ని శగుల్కొనునట్లు చేసినఁగాని యీవీరకుంజరము స్వాధీనము గాదు.

చంద్ర - (స్వగతము) వీ రేదో కపటోపాయమున నన్ను నిర్జింప నుంకించుచున్నారు.

సెల్యూ - ఓ వందమహారాజా! నీ కెంత యాపద తటస్థించినది. (చన్నీరుచల్లి) ఇంక మూర్ఛనుండి లేమ్మ.

శ్రుతశ్రవుడు - (ప్రవేశించి) ఓమిత్రమా! నీవేనా యిట్లు పడియున్న వాఁడవు? అయ్యయ్యో! నాదుఃఖము నెట్లాపుకొనఁగలను. (అని చుట్టుకొని)

తే. గీ. రణవసుంధర వీడి వా , రణము వీడి
తోడివారల దిగనాడి , తొంగినావె ?
మూర్ఛచే జక్కి మిశ్రుఁడా ! , మాయదారి
పోరు మన కేల వచ్చెనో , పొగులుకొఱకు.

సెల్యూ - ఓ సేనానాయకులారా! పట్టుకొనుడు! పట్టుకొనుడు!

చంద్ర - నన్నా! పడియున్న నందునా?

సైని - (ఉరిత్రాశ్వుచే జంద్రగుప్తుని బిగించి పట్టుకొనుచున్నారు.)

చంద్ర - ఓరీమాయలమారులారా! తుద కురిత్రాశ్వులో జక్కించితిరి గాదే!

శా. శూరత్వంబును బాహువీర్య మనిలోఁ • జూపింపఁగా నోడి న
 స్నిరీతిన్ మటుమాయచే నురులతో • నెగ్గెడి కట్టించి తో
 రారా! పొరుషహీన! యేటి కల శ • స్త్రాస్త్రంబులన్ మోసెదో?
 చోరుల్ పూనెడుకన్న కత్తులవలెన్ • జూపింపఁగా దుర్బలీ!

సెల్యూ - అదిగో! నందనందనుఁడు మూర్ఖునుండి తేలుచున్నట్లు
 లున్నది.

నందు - | లేచి కూర్చుండును. | మిత్రుడా! శ్రుతశ్రవా! వచ్చితివా?

శ్రుత - చెలికాడా! లేచితివా?

తే. గీ. కలువ వసివాడి చంద్రుని • కాంచిత
 వికసితం బయ్యు నెన్నెల • నెలుగుకొఱకు
 నెదకెనుచకోరకఁబును • బలుచునట్లు
 నీవు తేటి సన్ స్మరియించి • నావు సఖుడ.

సెల్యూ - ఓ సైనికులారా! ఈ చంద్రగుప్తునిఁ గారాగృహమునం
 దుంచుడు. (అట్లు చేయఁబోవుచున్నారు) ఇంక నీహస్తినా
 పురము స్వాధీనపఱచుకొనవచ్చును. మనతో నెదిరి పోరు సింహ
 మురులందుఁ దగుల్కొనెనుగదా?

చంద్ర - అ ట్లేన్నఁడును సంతసింపకుము.

తే. గీ. సింహ మురులందుఁ జిక్కినఁ • జిట్టియెలుక
 లేదె విడిసింప! రాదె యా • మోద వైరి
 కుంభికుంభంబులను జీల్చి • కూలఁద్రోయ
 కుండ విడుచునె జవించి • యుండునేని.

సైనికులు - ఓ వెట్టిచంద్రగుప్తుడా! మేము ప్రమత్తులమై యుండి
 నప్పుడుగదా! యీ మాట యనవలసినది. యమభటులచేతుల

లోనివారైన విడిపోవుదు రేమోగాని మాచేతులం జిక్కినవారు
మఱి ప్రాణముతో వదిలిపోలే రనుకొనుము.

(అని కోదంబు చంద్రగుప్తునితో నిష్క్రమింతురు.)

సెల్యూ — సేవకులారా! సందమహారాజును బడిలముగ గుడారము
నకుఁ దోడ్కొనిపోండు.

శ్రుత — సేనును గేలూత యొసంగి వెన్నంటి పోయెదను.

(తెరలో)

మ. రణరంగంబును డించిపాఱుకుఁ డహో! | ప్రాచీంద్రియభ్రాంతి నూ
ర్ణణముల్ పూనిరి వీరులుంబలెను మీ | కంటెన్ సమర్థల్ వఘా
మణులున్నారము చేవ యున్న యెడలన్ | మాతోడఁ బోరాడుఁడీ
క్షణకాలం బట నిల్చి లేనియెడ మీ | శస్త్రంబులన్ విడుఁడీ.

సెల్యూ — ఓహో! మఱల నెవరో మనపై నెత్తినచ్చుచున్నారు.
వేగిరము నందునిఁ దోడ్కొనిపోండు. సైన్యాధిపతులందఱు శత
ఘ్నికా నిచయంబులను సంసిద్ధము చేసికొని పోరికై వేచి
యుండుడు.

(మాళవి, పాంచాలి, లాటి, కర్ణాటీత్యాది కాంతామణు
లాయుధపాణులై సైన్యములతోఁ బైపన్యమును
జరుపుచుఁ బ్రవేశింతురు.)

సెల్యూ — ఓహో! నారీమణులు గూడఁ బోరాడుటకుఁ గాలూఁడి
యున్నారు. ఇంక మనకు జయ మసంభవము.

సందుడు — ఏమీ! జయ మసంభవమా! ఈకాంతలు కదనమునకు
వచ్చినారా? లేక మదనకదనమునకు వచ్చిరా? వీరలఁ జూడ
నాకు సవశక్తి యుదయించుచున్నది. ఇది నాకు నిశ్చయముగ
స్వయంవరమువలెఁ దోచుచున్నది. స్వయంవరమునకుఁ జాల

మంది రాజులును నొక్క కన్యాతిలకంబుమాత్రమే యుందురు.
ఇప్పుడో బహుకన్య లొక పురుషరత్నంబునకై వచ్చియుండిరి.
అనఁగా నాకొఱకు. (సంతోషముతో)

శా. నానా దేశనివాసభూరమణ క ా న్యారత్నముల్ కోరి న
న్నా నందింపఁగఁ జేయ వచ్చిరి మనీ ా యానూనకోదండ వి
జ్ఞానంబున్ రిపురాజకంఠవిదళత్ ా ఖడ్గప్రయోగంబునున్
వేనోళ్ళన్ నుతిసేయుచున్ వలచుచున్ ా విచ్చేసి రొక్కుమ్మడిన్.

(అని చంకలు కొట్టుకొని వేటి నిలువంబడును.)

సెల్యూ - (స్వగతము) ఈమాసవతులఁ జూచి వీఁడెంత యుప్పొంగు
చున్నాఁడు ! (ప్రకాశము) సందరాజా ! ఈ సుందరీమణులు
యుద్ధమునకు వచ్చిరిగాని వలచుటకుఁ గాదు.

సందు - సన్నుఁ గాకున్న మృత్యువును వలతురా ?

సెల్యూ - సరే ! వీరల సాహసమునకు సంశయింపవలసియున్నది.

సందు - (అపచారించి) ఈమందయానల నొకింత మందలించి చూచె
దనుగాక. (ప్రకాశము) ఓకాంతలారా !

ఉ. సుందరమందిరంబులను ా సొంపులు నింపుచుఁ దేనెసోనలం
దందునఁ జిల్లుపల్కుల న ా హర్నిశమున్ నిజవల్లభాళి హృ
త్కందళసం బొనర్చు నృప ా కాంతలు భీరులు మీర లేడ న
స్పంద శతఘ్నికాది శర ా జాలము లోర్పుట యేడఁ గొండికన్.

మాళవి - ఏది మఱియొకసారి పల్కుము ?

సందు - ఒకసారియే గాదు పదిసార్లు వినవచ్చును.

చ. పనితలు మీరు ; వల్లభుల ా పై సనుమానము పూని యింటిలోఁ
బ్రణయవిరోధముల్ పఱుప ా వచ్చుట గా దిది యుద్ధభూమి ; మా

ర్ణములు గాని సారసశ • రంబులు గావివి ; కాముకేళి యం
చనుకొనిరేమొ కా దిది ర • చార్ణవకేళి ; ప్రవించు రక్తముల్.

కన్దాటి - అయుక్తాలాపము లాడకుము.

చ. వనితలొ వీరమాతలొ కృ • పాణము పూని రణంబు సల్ప వ
చ్చిన మము నిందఁజేసెదవు • ఛీ! కులహీన! రణంబువీడి వె
స్ససంబడఁ బాటిపోయెడు మృ • గంబవు నీ మౌకపూరుషుండనే
వనితలతోడనై న నెన • వచ్చినఁ గీర్తియె నీదుజన్మకున్.

నందు - ఏమేమి! నీకన్నులకు మేమట్లు దోచుచుంటిమిగా!

పాంచా - మేము నీతో సంవాదమునకు రాలేదు. సంగ్రామమునకు
వచ్చితిమి. చాళితివేని నిలిచి పోగుము. లేదా “మాంపాహి”
యనుము.

మాళ - ఓరీ! నందా! భారతపుత్రుండ వయ్య నెంతపనికిమాలిన
వాడ నైతివిరా? చాలు నీసాహసము.

లాటి - వీడేనా? నందుడు; మందుడు.

కన్దా - అవును. అనామకతరువు. బొగ్గులకై చెట్టును, పాలకై
పొదుగును కోయువాడు. మతియెవరనుకొంటివి?

నందు - ఇచ్చట మీ రిమణీస్వభావకటాక్షంబులు కృపాణంబులు
గాజాలవు. ఇంక నొయ్యారములును, విలాసంబులును వీడి
వీటికి క్రోవవీయుడు.

పాంచా - ఎవరు తీసెదరో చూచెదవుగాని -

మ. సమరప్రాంగణభూమి భారసంగమా • చంచత్కటాక్షంబులొ
విమతారణ్యదవాగ్నికీలగు మా • విద్యుత్కృపాణంబులొ

నమయించునో వడి నీబలం బపుడె మా , శౌర్యంబూ ; రూపించు మా
రమణీత్వంబూ, యెఱుంగవచ్చు దులువా , రంతుల్ విసర్జించుమా.

నందు - అబలలతో యుద్ధ మొనరించుట నీచమని గాని లేనిచో
ను మ్మిప్పు డీభూమికి బలి యియ్యకుందునా ? పొండు. పొండు.

పాంచా - శూరుడవు కావేని నీవు పొమ్ము.

నందు - యుద్ధ మే క ర్తవ్యమైనచో రండు చూచెదను. (అని కత్తిరీసి
కలయబడును.)

పాంచా - ఇదిగో సిద్ధముగ నున్నారము. (అని కత్తిరీసి పోరి
డికొనును.)

(అప్పుడు ఫిరంగులు ప్రేలును. తెరలో గొంతరంగములో
ఘోరముగా యుద్ధముజరుగును.)

(తెరలో)

ఉ. సంగర మాపి నిల్చుడిక * సారస బాంధవుఁ డల్లవారుణీ
సంగమకాంక్ష బోయె ; మన * సైన్యసరోజకులంబు వాడె ; నో
యంగనలారి ! యోట మెను , రియ్యె ; నసంగత మేమొగెల్పు ; యా
గంగక బోయి గాచికొనఁ , గావలె రండు మరల్పుఁ డుల్లముల్.

పాంచాలి - ఏమియూనాదము ? అశరీర నాణిదిగూ యేమి ? (అని
సైన్యముచదివి) ఓసోదరీమశ్శల్మలారా ! ఈవాక్యములు భగ
వద్వాక్యములుగాఁజూపించి కాశికాపురమునైన గాచికొనుటకై
గంగానదీతటంబునకుఁ బోయి సమగ మొనరింతము రండు.

(అని యందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము.

పంచమాంకము

—*—

రంగము - కారాగృహము. తత్రాంతోద్ధానము

(చంద్రగుప్తుడు ఖన్ననదనుడై ప్రవేశించి యుండును.)

చంద్ర - కాలమా ! అన్నిటికి నీవే మూలకారణమవు సుమా ?

చ. పుడమియు రాజ్యమున్ దొలగి , పోవగ నొంటిగఁ గొన్నినాథుల
యడవుల సంగలార్చి యశః ♦ నాంబులకై వగఁగూరి యెట్టులో
గడవక కాల మీగతి న ♦ కారణమైతిని మాతృభూమిపై
విడువగలేక పట్టువడి , వీటిడినైతిని గారఁ జిక్కితిన్.

విధివిధాన మట్లున్నది కాలబోలును.

ఉ. ఎవ్వఁడు దీనబంధపుఁ డ ♦ హీన మహామహిమానుషంగుడై
దప్పులనుండువాఁ డెవని , దారి సదా మును లేఁగుచుండురో
ఎవ్వఁడు తోచి తోచనట్లు ♦ లేర్పడు ; నట్టిపరాత్పరుండు నన్
జివ్వన బంధముక్తునిగఁ ♦ జేయఁడె మ్రొక్కిన మిన్నకుండునే.

శోణోత్తర - (ప్రవేశించి సేవధ్యమున) భర్తృదారకా ! నాఁడు
మాతండ్రియగు సల్యాకనుతో సేమంటివి ?

“తే. గీ. సింహ ముసులందుఁ జిక్కినఁ ♦ జట్టియెలుక
లేడె ? విడిపింపరాదె యా ♦ మీఁద వైరి
కుంభికుంభంబులను జీల్చి ♦ కూలఁ ద్రోయ
కుండ విడుచునె ? జీవించి ♦ యుండునేని ”

నీప్రియురాలగు నీ శోణోత్తర యున్నదని యెఱింగియుండియు
సంశయించెద వేటికి ?

చంద్ర - నే నన్నిటికిఁ గొఱమాలినవాఁడనై యుంటినిగదా?

గీ. నవనశంత్రములకు , సామగానములకు,
క్షేత్రములకు, యోగి , పాత్రములకు
నేది పుట్టిసల్లం , యాదేశ మొకనీచ
ప్రభుని కల్పి పొగులు , వలసె నకట!

శోణో - అట్లున్న నాటికిని కానేర వనుకొనుము.

చంద్ర - ఎంత కీడు మూఁడనై యున్నది!

సీ. నిత్యాగ్నిహోత్రముల్ , నిగమాగమాభ్యాస
సననంబు లిఁగమిడ , సాగిరావు
సన్మానినీమాన , సంప్రదాయాద్యభి
మానంబు లిఁగమిడ , మాసిపోవు
స్వైరసదాచారి , పౌరుషవ్యాపార
సంగతు లిఁగమిడ , సమసిపోవు
భారతరంజ్య సౌ , భాగ్యభానుఁడు పశ్చి
మార్గ నంబునఁ బడి , యస్తమించు

గీ. భాష నశియించు ; నుపనిష , ద్భాష్యవయము
నూపుఁబూయును ; నేత్రాక్షి , నూపు వచ్చుఁ
గాఁపురమునేయఁ గప్పెంబు , కాపులకును
భూపతులు లేసి రావ్యమై , పోవుఁ దుదికు.

శోణో - (చంద్రగుప్తునియెదుటికి వచ్చి సమస్కరించినట్లు సంజ్ఞచేసి)
ఆర్యా! అట్లేల యోచించెదవు?

తే. గీ. మతముపోదు ; నీప్రజకు దు , ర్గతులు రావు
రాజ్యలక్ష్మి నీచే నల , రారుచుండు

కారఁ జిక్కితి నని మదిఁ | గలఁగఁబోకు
త్వద్వధూమణి గృహముగాఁ | దలఁచికొనుము.

చంద్ర — నాకు వధూటియే లేదు. గృహ మెట్లు వచ్చును?

శోణో — బాగుగ స్ఫురణకుఁ దెచ్చికొనుము. నీకు వధూటి లేదా!
లేదా!

చంద్ర — నిజముగా లేదు.

శోణో — ఉన్నది సుమా?

చంద్ర — ఎవరు?

శోణో — ఎవరిని జూచుచున్నావు?

చంద్ర — నాకన్నలను నేను నమ్మలేకున్నాను.

శోణో — నీవు కృతజ్ఞుడవేనా?

చంద్ర — కృతఘ్నుడ నని యెవ రందురు?

శోణో — నీయంతరాత్మ యొప్పుకొనినచో నప్పుడేమి చేసెదవు?

చంద్ర — పశ్చాత్తాపపడియెనఁ గాఁబోలును.

శోణో — నరే.

సీ. ఏకస్య నీకయి | యేకాల మొకరీతిఁ

గన్నీళ్ళు కార్పించుఁ | గడపు నొక్కొక్క

యేనారి నీకయి | ప్రాణంబు లప్పించి

నిండుప్రేమను జూచు | చుటెనొక్కొక్క

ఏలేమ నీతోడి | దే లోక మని పాట

పాడుచు శోకంబు | వీడెనొక్కొక్క

ఏకాంత నీకయి | భూకాంతుడగు తండ్రి

నెయ్యంబు చెల్లింప | దయ్యెనొక్కొక్క

గీ. అట్టి కన్యక నీచర , కాట్టములకు
నారగి జోహారుచేయుచు , నున్నదిపుడు
గొకొనుము నాథ ! నీదాసి , గాఁగ దీని
పేరు శోణోత్తరాదేవి , విమలచరిత.

చంద్ర — నీవేనా శోణోత్తరపు? దేవీ! నేనన్నిటికిని గొఱమాలిన
వాడనై నీతండ్రిచేసాఱలలో బడియున్నాడనుగదా! ఇంక
నాయందుఁ బ్రేమ మెందులకు? తెగఁ బ్రేమచుకొనుము.

నీ. నగ లమ్మి మెడ నున్న , నాడెమ్ము లమ్మి న
మర్పించి తెవ్వని , మైత్రికొఱకు
చిన్న నాటనుగోలె , కేర్చికొన్నధనంబు
లిచ్చి తెవ్వని నాత్మ , మెచ్చికొనుచు
నడవుల నున్న నా , కతఁడె వల్లభుఁ డని
ప్రేమించి తెవ్వని , బ్రీతికొఱకు
భరతరాజ్యము నందు , పాలను బడు నని
శోకించి తెవ్వని , శుభముకొఱకు

గీ. అట్టి నీచెలి చెఱసాల , బట్టువడియె
నురులఁ జిక్కిన గజరాజు , కరణి, తరుణి!
నీకాము దీర్చుకొనలేక , నింక తల ధ
రించి శోకించు చుంటిని , రేవవభృ.

శోణో — గీ. నేనె దుఃఖిత నని , లో నెంచుకొనుచుండ
నీవు ఎగవఁ గంటి , నిపుడు సఖుండ
విధునికొఱకుఁ గలువ , విలపింపఁ గలువకై
తేటి వగవఁ గాంచు , తీరు దోష.

వనంతిక - (ప్రవేశించి) చెలీ ! శోణోత్తరా ! దోమి చేరుచుంటివి ?

శోణో - వనంతికా ! వార్తలేమి ?

వనం - ఏమివార్తలు వినఁగలవు ? చంద్రగుప్తుఁడు కారాగృహానిబద్ధుఁడైయుండ మిగిలినరాజులొకముయొక్కగతి యొక పోలుగచదింపవలయునా ? రణభూమికి భోరున బలియివ్వఁబడుచున్నాఁడు.

చంద్ర - అన్నన్న ! పాపపుడైవనూ ? ఎంతసంతాపము పుట్టించుచుంటివి ?

గీ. చెఱి వసించినట్టి , శేవస్మృతుండ నే
సైతి దేశభక్తి , యాచరించి
మీరు రణ మొసర్చి , మృతజన్మలైతి
మిత్రులార ! విశత , శత్రులార !

శోణో - చెలీ ! మనవలన రహస్యముగాఁ జేర్చఁబడిన యేదదివేల సైన్యమును సాయుధాలంకారముగ రమ్మని చెప్పుము.

వనం - అట్లనే పంపెదను. ' అని నిష్క్రమించును.)

సైనికులు - (ప్రవేశింతురు) దేవీ ! శోణోత్తరా ! నీ పదాంకములకు మే మందఱము వందనము లొసరించుచున్నారము.

శోణో - సైనికులారా ! జయమగునుగాక.

సైని - మా కెయ్యది సెలవు రాజ్ఞీ ?

శోణో - ఈచెఱినాలబద్ధలుగొట్టి యందున్న వీరపురుషుని విడిపింపుడు.

సైని - (అట్లు చేయుదురు.)

శోణో - (స్వగతము) మాతండ్రి యుద్ధరంగమున గంగానదీతటంబున నున్నవాడు. వాని కీసంగతి యెఱింగింపకుండ నేర్పఱచెదఁ గాక

(ప్రవేశించి) దేవా! ఈస్సైన్యమంతయు నీదాసిచే సమకూర్చబడినది. వీరలను గైకొని విజయమును గాంచుము. నేనిదే పోయి యొక సేనానాయకునిఁ చంపెదను. కావున సెల వొసంగుము. (రెండడుగులు నడచి తనలో) నేనే సేనానాయకుని వేషముతో నీ నాస్త్రియునికిఁ జేవోడుగా నుండెదనుగాక. (అని నిష్క్రమించును.)

చంద్ర - బంధవిముక్తయై సది. కాని.

తే. గీ. ఆయుధము లేదు నాకు వా ధానము లేదు
సమరమునకేగి యే నేమి సలుపువాడె

శోణో - (సేనానాయకుని వేషముతోఁ బ్రవేశించి)

ఇదిగొ గైకొనుమా దేవ యిది శరాస
సంబు చంద్రహాసము స్యంద సంబు నివిగా.

(అని యిచ్చును)

ఉ. వైరము పూని యేఖలుగు ధారశపు శృంగరాసినాథునిన్
ఘోరరణంబులో దునుమఁ గోరునొ యాఖలుఁ డొక్కవేలునన్
భోరున నేలఁ గూలుత న భోమణిసాక్షిగ! పాపు లెప్పుడున్
భూరి జయాంక మేగతిని బొందగఁబోరు దలంపఁ బార్థివా!

(అని యిచ్చును.)

చంద్ర - (పరిగ్రహించి) ఆర్యా! నీవెవ్వఁడవు ;

శోణో - ఇంతటినుండి నీచెలి ననుకొనుము.

చంద్ర - సందియ మేమి? నా చెలిచే సంపఁబడిన నీవు తప్పక చెలి
కాడవే.

శోణో - ఇంక జాగునేముందగదు. వారణాసియం దిప్పుడు రణ
మారంభమైనది. రమ్మ పోవుదము.

(అని యందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది విష్కంభము

రంగము - గంగానదీతటాంశల యుద్ధభూమి.

(శత్రుఘ్ని కాది సకలాయుధసహితులై హైందవరాజులు
కొందఱు యుద్ధసన్నద్ధులై యుందురు.)

మాళవాధీశుడు - ఓభ్రాతలారా ! వింటిరా ! మన కట్టి హస్తినతి
చేకూరినదో ! మెన్నియుద్ధములం గోడినను గెలిచినను లెక్క-
లేక పోయినది గాని నేటిది కడసారి దండయాత్ర. ఇంతటితో
మన హైందవరాజ్యము వినాశనము కానున్నది.

నేపాళనృపుడు - నాఁ జా మానవతులు చిలింబడి యుద్ధ మునరింప
నిచో మనదేశ మప్పడే పోయియుండును.

కర్ణాటాధిపతి - దుఃఖము, దుఃఖము.

ఉ. ఆర్యులచే గడింపఁబడి యార్యవహూటిసతీత్వవృష్టిచే
శౌర్యము గల్గు పుత్రు లను • సన్యములున్ ఫలియింపఁ గీర్తి గాం
భీర్యముగన్న దేశ మొక • భీరునిచేఁ బడ నున్న దింక దు
ర్వార్యము తొంటివై భవము • వచ్చుట రాజకులంబునగ దిలన్.

లాటనృపతి - మనచే మోయఁబడు నీయాయుధంబులు బరువులచేటు
నకే గాని యీభీరంగులముందట నెందు కక్కఱకు వచ్చును.

చ. పుడమి బరాక్రమంబునకుఁ • బుట్టిసయిల్లట బాణతూణముల్
తొడిగిన త్రాత్రవంతులఁట • దోర్బల్వై • మదేభపంక్తిఁ బె
న్నడుగుల మట్టివైతురఁట • యా సకపీకనృపాలపుత్రకుల్
కడ కొకనందరాజునకుఁ • గప్పము గట్టఁగ నయ్యె నక్కటా !

వరాటనాథుఁడు — ఏరాజు లొరులచేఁ గప్పము గొంటిరో నారలిప్పు
ఊకసికి జెల్లింపనన్నాఁడు. ఇంక దేశముయొక్కగతి చెప్పనేల ?

సీ. విద్య లన్నియుఁ జాల • విలయంబు నొందును

మితిలేనినుంకంబు • లతకఁబడును

పనితలమానంబు • లనుమానములఁ జిక్కు

ధననమార్జనము ప్ర • ధాన మగును

అల్పుల కధికార • మలనడె యుండును

పరువు మర్యాదలు • పనికిరావు

మాలమాదిగలెల్ల • మహనీయు లగుదును

వర్ణనంకరవృత్తి • ప్రబలియుండు

గీ. క్రూరు మంకురించుఁ • గాలంబు మూఱును

నాన కురియ దింక • బలము లుడుగుఁ

దెడుగు లన్ని మూఁడుఁ • జివరికుఁ గలిరాజు

నొల్గుపాదములను • నాట్యమాడు.

కళింగభూపాలుఁడు — రాజ్యవినాశకము లగు పాపకార్యములు మన
దేశమున నుండుటచేతనే యీ దుర్భరవిపాదమున కిన్నాళ్ళకు
మనము పాల్పడవలసివచ్చింది. ఇది దైవబలమైన పోరు గాని
మతియొకటి గాదు.

చోళరాజు — అదియేమి ?

కళింగభూపాలుడు —

సీ. యజ్ఞంబులకు నోవు ♦ య్యాయముగఁ జంపఁ
బడినపాపము కట్టి ♦ కుడువదొక్కొ-
నహగమనం బస ♦ సతుల నగ్నినిఁగూల్చి
తలఁచిన పాపంబు ♦ తగులదొక్కొ-
లతిబాల్యమునఁ బెండ్లి ♦ యాచరించియు శుల్క-
ములు గొన్న దోషంబు ♦ పొరయదొక్కొ-
పురదేవతల సేర ♦ నరబలు లిచ్చిన
ఘోరపాతక వృత్తి ♦ కురియదొక్కొ-

గీ. పరసతీసంగమానవ ♦ పానమతులు
చెలఁగి ప్రజకొనర్చిన హింస ♦ చెలుపవాక్కొ-
యగ్ని లేక కట్టలు కాల ♦ వనినయట్లు
పాపములు నేయకీ రాజ్య ♦ పడవి పోదు.

చోళ — ఓతండ్రీ! చంద్రగుప్తా! నీవు చెఱిలోఁ జక్కకయున్న మా
కీడుఁఖములు లేకుండునుగదా!

చ. ఎవనిని నమ్మి యీర్ష్యము ♦ లిగతిఁ జేయఁ దలఁచినామె యూ
నవసుకుమారసుందరుడు ♦ నందకుమారుడు కారఁ జెక్కె నీ
యవనియు రాజ్యలక్ష్మి మకు ♦ టాభరణధ్వజ హంతపత్రమున్
ఎవని వరించునో భగవ ♦ దిచ్చగదా? గెలుపోటములే భువిన్.

మాళ — భ్రాతలారా! అదిగో! ఆవంకను జూడుడు. (అసి వ్రేలితోఁ
జూపుచు) ఫిరంగుల సైన్యమువెంటఁగొని నందుడు సేనానియై
రయంబునఁ జనుదెంచుచున్న వాడు వాడుగో!

కర్ణా — అవును. మనమును యుద్ధసన్నద్ధులమై యుండవలయును.

కళింగ - (ఎలుగైత్తి) ఓ సైన్యములారా ! యుద్ధ మారంభము కా
నున్నది. విరోధిరాజ్యసైన్యములు మనలను నల్లనుబ్బులవలె జుట్టు
కొనుచున్నవి. ధైర్యమును జిక్కబట్టుడు. ఇదియే కడసారి
దండయాత్ర. దేశమును రక్షించుకొందురో లేక పోగొట్టు
కొందురో ! ఆబరువు మీయందున్నది. మీకు సర్వదా బానిస
వృత్తియే సేయఁ దలంపున్నచో నాయుధములు పాఱవైచి
ఆగ్రీనురాజు పాదపద్మములకు సమస్కారము గావింపుడు. లేదా
ప్రాణములు కాసింపఁ జియింపుము. యుధయలోకములు కీర్తితో నింపుడు.

కర్ణా - అదిగాక.

చ. సమరము వీడి పాఱకుడు య సైనికులార ! జయంబు గల్గినన్
ప్రమదయశంబు నైభవము • వచ్చును, జచ్చిన సూర్యదేవు గ
ర్భము నొగి జొచ్చి యాతెరువు • గా దివి కేగి సురాంగనా విలా
సములను గాంచుచున్ సుఖముఁచాలంగఁ బొందఁగనచ్చు స్వేచ్ఛమై.

(సైనికులు తెరలో)

ఉ. ప్రాణము పోవుగాక దివి • పార్థులగుండెలు ప్రయ్య పీఠి మా
గొణములన్ ద్రిలోక విభి • చుంబుల నింతుము వెన్నుఁ జూపి మా
మేనులు కానజేసి పరి • మేదిని పీడ్చుడి పోయి మా సహో
జాననలునె హరింపఁగ గృ • హంబుల కాజుల నెట్లుకుందుమే.

లాట - ఓనృపనరులారా ! చూడుడు ! చూడుడు ! మనచంద్రగుప్తుడు
పూర్ణిమాచంద్రునివలె నరుగుదెంచుచున్నాడు. అదిగో !
నందునిసిగ పట్టుకొని రణవసుంధర ధూళిరేగ నీడ్చుచున్నవాడు.

కళింగ - అవు నౌను ! మన మందఱము మూర్ఖుని సహాయార్థము
పోవుదము రండు. మన కింక జయలక్ష్మి ప్రాప్తించు నట్లున్నది.

వరా — వానివెంట నొక సర్వాంగసుందరుండైన దళవాయి యున్న వాడు. వాడెవడైయుండును? వారిసైన్యమంతయు నవీనము గానే యున్నది. అది దైవప్రసాదితబలము గాదుగదా? ఏదైన నేమి? మాతృభూమికి మేలు చేకూరినజాలును.

మూళ — తథాస్తు.

వరా — ఇంక నేల జాలము చేసెదరు? కరవాలములు దూసి రణరంగమునఁ జొచ్చుదమురండు.

మూళ — అక్కడకుఁ బోనక్కఱలేదు. ఈ పర్వతదరీతటంబున నేవో శతస్థి కానిచయ నినాదంబులు వినవచ్చుచున్నవి!

వరా — వినవచ్చుటయేగాదు. అదిగో మనపై ఫిరంగిగుండ్లు ధారాళముగాఁ గురియుచున్నవి. ఇంకేది తెరువు.

కల్లాట—తే.గీ. బాణమో లేక ఖడ్గమో | పట్టి యుద్ధ
భూమి నిల్వలే రెదురుగాఁ | బోరరారు
రాక్షసులరీతి మాయ ఫి | రంగిగుండ్లఁ
గురియుచున్నారు పక్షులఁ | గూల్చునట్లు.

(గుండుదెబ్బలు తగులుచున్నవి.) హరహరా ! ప్రాణములు పోవుచున్నవి. ఈగంగలోఁ బడిన నొకింత పుణ్యము చేకురు నందురుగదా ! (అని దూఁకును.)

మూళవుడు — అక్కటా ! ఇది యొకరి నొకరు విచారించుకొనవలసిన యవస్థ గాదు. ఈ కొండచరియనుండి భయంకరము లగు ఫిరంగులగుండ్లు నడగండ్లవలెఁ గురియుచున్నవి. ఇంక మన బ్రతుకు తెరువు లేదు.

(ఫిరంగులధ్వనులు వేనవేలు వినవచ్చును.)

వరాటుడు — ఓక్షత్రియులారా! ఈగంగానదిలోఁ బ్రవేశింతము రండు.
ఇంక మనకు సంగరము చేయు యోగ్యత లేదు.

అందఱు — అట్లే కానిండు.

వరా — ఓగంగాభవాని! మమ్ము నీకడుపులో దాచికొనుము తల్లీ!
(అని చేతులు జోడించి)

మ. సరసీజాక్షునిపాదసంకజమునన్ • జాల్వ్యాటఁ దోతెంచియున్
సురలోకంబును వీడి యాశివుజ్జా • జూటంబులో దాగి బం
ధుర కైలాసనగంబునుండి హిమవ • ద్భూమిఁద్రముం జేరి సాం
పరయన్ మమ్ము దరింపఁ జేయుదువు గం • గా! నీకు జోహా రిజే.

(పెద్దధ్వనులతో గుండ్లు వచ్చును. హాహాకారములతో నందఱును బ్రాణములు వదలుదురు.)

భారతుడు — (ప్రవేశించి) హాస్యపాలురారా! మీ దుఃఖము
నేనీ పాపపుఁ గన్నులతో నెల్లు చూడఁ గలుగుచున్నానో
యూహింపలేకున్నాను అయ్యో!

చ. గగనమునుండి రక్షములు • కాతెనో హా! ప్రళయంబు వచ్చెనో
జగము నశింపఁ జేయుటకు • జ్వాలలు వీచెనో ద్వాదశార్కులి
మ్ముగ నుదయించిరో కపట • భాసతికిన్ బలియిచ్చెనో హరుం
డగు భగవంతుఁ డీసరుల • నక్కట పిన్లులె యేడఁజూచినన్.

మ. సత్తులై సూర్యుని నైనఁ జూడక సదా • సాధాల్లిపై దాగు నా
యతివల్ మేఁకలరీతిఁ దోలఁబడుచుం • ద్రయ్యారె! యీరీతి భా
రతరామాయణముద్ధముల్ జరిగెనే • రక్తాంబుధుల్ పాతెనే
క్షితిపైఁ గాంతలకంటిని నొలికెనే • చింతింపఁగానేటికిన్ ?

హా ! క్షత్రియవీరులారా ! మిమ్ముఁ జూచిన నాగుండెలు తల్లడ
మొందుచున్నవి.

తే. గీ. కత్తు లేటికి బళ్ళెంపుఁ ॥ గట్టలేటి ?

కిరక దుపాకిగుండ్రకుఁ జాల ॥ వెన్నియైన

బలులు సమరాంగణంబున ॥ నిలిచియున్నఁ

గూలవలయును వింటితోఁ ॥ గోలగోడ.

మీఁదైర్యతేజోరాశి ముఖములనుండి యింకను జెన్ను మాయ
కున్నది. ఓభ్రాతలారా ! భువిని వీడినా ?

ఉ. చేతులలోని ఖడ్గములు ॥ చేతుల నున్నవి విల్లుముల్లున

ఏతటిగట్టిరో యటుల ॥ నే భుజవీరి ॥ వ్రేలుచుండఁగా

భూతలశయ్యపై సదుర ॥ బోవుచునుండిరి ; గుండుదేబ్బకున్

గాతరుడైన నొక్కటే నీ ॥ గారపుకూకూడు నైన నొక్కటే.

పద్మనందుఁడు - [ప్రవేశించి] ఓరీ పాణుబోతా ! నీ వెవఁడవురా

కాణు లఱచుచున్నాడవు ! నేఁడు మాకు సంపూర్ణజయము

చేకూరినది. వైరిరాజులోక మంతయు హతమౌచితి. చూడుము.

నీ. పాంచాలభూపతి ॥ పంచబంగాళ్ళమై

పఱితెంచె ననుఁ గాంచి ॥ పాహియనుచు

కర్ణాటకపురాజు ॥ కైచాపు లర్పించి

మాంరక్ష యని బ్రతి ॥ మూలుకొనియె

మద్రభూపాలుండు ॥ మత్సరాజ్యములకు

జోహారుసలిపె న ॥ శ్రువులు రాల్చి

వంగ దేశవిభుండు ॥ వారువంబును డిగ్గి

వెన్నిచ్చిపాతె నా ॥ పన్నుఁడగుచు

గీ. నున్న రాజు లడవి నాదిగిరి కొండలు
నిహతులైరి నాదు నిశితమైన
శస్త్రధార నింక జయలక్ష్మి నాచేతఁ
జిక్కె వైభవంబుఁ జిక్కెగాకు.

(శోణోత్తర చంద్రగుప్తుని సేనాధిపతివేషముతోఁ దీవ్రముగాఁ
బ్రవేశించును.)

శోణో — ఎందా ! మాతృదేశవిధాసలదా !

శా. ఓరీ బేరములాడఁబోకు మింక గీ యోద్రక్షిమున్ జేసి నీ
వే రంగంబున నిల్చిపోరితివా ! నీ వే రాజు హింసించితో !
యీరాజన్యుల నెల్లఁ గృత్రిమముగా నిరీతిఁ జంపించినా
నారా ! క్రూరుడ దక్కిపోఁగలవె ? నా యస్త్రంబు నిన్ వీడునే ?

నందు — (గడగడలాడుచు నొకప్రక్కకుఁ నప్పకొని తనలో) ఇది
నా కంత్యకాలము. ఈ బలశాలి నన్నుఁ నప్పక చంపును.
ఓ తమ్ముడా ! చంద్రగుప్తా ! (స్వగతిము) నీహస్త హరించిన
దోషము నేను తెన్నగా ననుభవింపనై యున్నాను. నా యుత్తర
క్రియలు మాత్రము నీ వాచరింపుము. (అని వడవడ వడంకు
చున్నాడు.)

శోణో — ఓరీ యవాత్రుడా ! నీ వామహారాజగు చంద్రగుప్తుని పేరేల
యెత్తెదవురా !

నందు — నాకదియే హరినామస్మరణము.

శోణో — ఓరీ పశుప్రాయుడా ! ఎంతపాతకకర్మము గావించితివిరా !
యెంతమంది చచ్చునట్లు చేసితివిరా ! మూర్ఖుడా !

నందు — ఇట్టిమహాపాపి నగు నే నింక నిలోకమున నెట్లు జీవింపఁగలను ?

తే. గీ. పాపములఁ జేసితిని రాజ్య ! పదవికొఱకు
 తమ్మునిఁ బరాభవించితి ♦ ధనముకొఱకు
 తుదకు నేవియు రావయ్యె ! దుష్టమతికి
 జయము చేకూర దాపదల్ ! చాలఁ గలుగు.

శోణో — ఇప్పు డీవెంతవశ్చాత్తాపపడిన నేమిలాభము ?

తే. గీ. ఇంతమందిని హింసించి ♦ యెంతకాల
 ముందువో తుదకొకనాఁడు ♦ మ్రందకుండ ?
 వందగొడ్లు తినిన రామ ♦ బందు కొక్క
 గాలిపెట్టనులోకోక్తి ! కరణిగాఁగ.

సందు — ఓహో! నన్నుఁ జంపుటకేకాఁబోలును వేనవేలు సైన్యమువచ్చు
 చున్నది. (అని కత్తితో, బొడుచుకొని పడిపోవును) హరహరా!

చంద్రగుప్తుఁడు — (ప్రవేశించి) ఓమిత్రుడా ! వాహినీపతీ ! విరోధి
 సైన్య మంతయు పలాయన మైనది. సెల్యూకను పాటిపోయి
 యున్నవాఁడు. నందుఁ జేడ నున్నవాఁడో కానబడలేదు. నీవు
 చూచితివా ?

శోణో — దేవా ! నందుడా ? మృతినొందియున్నవాఁడు.

చంద్ర — ఏఁడీ !

శోణో — ఏఁడుగో. (అని చూపును.)

చంద్ర — హా! అన్నయ్యా! చచ్చితివా! (అని వానిపై బడి దుఃఖముతో)

నీ. నందవంశాంబుధి ! యందుఁ బుట్టిన చంద్ర
 బింబ మీవనుచు భా ! వించుకొంటి
 మనవైరి వారిడ ! మునకు, ఝంఝూ మారు
 తంబు నీవని మదిఁ ♦ కలఁచుకొంటి

మగధరాజ్యమునకు • మంత్రి లేడనుచును

నీపైని గోరికల్ • నిలుపుకొంటి

నారాజ్యమంత నీ • పేరనే యేలించి

యిభరాజ మెక్కింప • నెంచుకొంటి

గీ. అట్టి వాంఛలు నేటితో • నస్తమించె

నక్కటా! పొర్లివచ్చు దుః • ఖాబ్బి నెట్లు

పైపనేర్తును నాకింక • సాయమెవరు?

అన్నచావు దప్పింపరే • యనురులార.

శోణో — దేనా! నీకు విరోధియేగాక మహాపకార మొనరించిన యీ
దురాత్ముని గూర్చి నీవేల వగచెదవు?

చంద్ర — ఎంత విరోధియైనను నాకీతఁడు అన్నకాఁడా? (కన్నులనీరు
తుడుచుకొని) నేనూరకున్నను నా యశ్రుధారలు నా కపోల
ఫలకంబులపై బడి నాలోనున్న విచారమును వ్రాసి చూపక
మానవు.

చ. తివురుచు నిన్ను నిజనని • తీరినమైతిని నీదుతండ్రి నీ

కవనియు రాజ్యమున్ గలుగఁ • గాఁదలపోయుచుఁ జూచుచుండురా

దివి నివసించియుండియును • దీవన లిచ్చుచునట్టి వారి కీ

వవగడమెంత యిచ్చితో సు • రాలయ సౌధ మలంకరింపుచున్.

శోణో — ఏనికై నీవట్లుహించుట యెంతయు నిందాస్పదము వలినన,

తే. గీ. గారవముఁ జూపి యింట సిం • గార మొప్పుఁ

బెంచు నినుఁ జంపనెంచిన • పిలుకు వీఁడు

తల్లి దేశంబు చెఱపఁగఁ • దలఁచినట్టి

ఖలుని విశ్వసించుట సిగ్గు • గాదె చెవుమ!

చంద్ర - మిత్రుడా! వీడు చూత్రము దుష్టుడు గాడు, కాని వీని విహితంబు లట్టివారు.

శోణోత్తర -

తే. ౧. దుష్టుడైనను గాకున్న యదుప్త నిహిత
వర్తనంబైనవానికీ యసాన్లురాక
మానవు పరాభవం బవ యమానవృత్తి
భాగ్యనాశంబు చావు రా యవనికట్లు.

సైనికులు - దేవా! ఇంకటితో మనపోరు సమాప్తికాలేదు. సెల్యూకసు నందుని చావునిని ప్రళయకాలరుద్రుని తెఱంగున వచ్చుచున్నాడు. కావున మీర లిందున్నచో నిష్కారణముగా వధింపఁ బడియెదరు. మాకు యుద్ధము నేయుట కనుజ్ఞ యొనఁగూడు.

శోణో - దేవా! త్వరపడుము. త్వరపడుము. అదే వాహినీసమేతుఁడగు నా తం - (తనలో) ప్రమాదమున తండ్రియని జాతినది గాదు. నయమే! (ప్రకాశము) నాతండు అనఁగా సెల్యూకసు వచ్చుచున్నాడు. వీడు వానిని ముట్టడించి పాంచాలమునకుఁ బరుగువెట్టించి కోటను గూల్చి పట్టుకొనవలయును. లెమ్ము పోవుదము. (అని చేతులుతో లేవఁదీయును.)

చంద్ర - సరే సడువుఁడు. ఓభటుగారా! నందమహారాజున కగ్ని సంస్కారాదులు విధ్యుత్తముగా గావింపుడు (రణభేరి మ్రోగును.

(అంత నందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది పంచమాంకము.

షష్ఠాంకము

---o---

రంగము - పాంచాలములోని గ్రీసురాజులకు

(సెల్యూకసు తననైనైస్వముతోఁ గోటను గాపాడుచుండును.)

సెల్యూ - (తలఁబట్టుకొని) అక్కటా! దురదృష్టమా! ఓప్రపంచ-
స్వభావమా! నాయాశలన్నియు వృథాయాసములై యెన్ని
ప్రాణులను దీసినవి.

గీ. మోసమయ్యెబుద్ధి • మునుముట్టఁ బరులను
జెఱపఁదలచినేన • చెడినవాఁడ
నిల దురాశదుఃఖ • ముల కీచ్ఛుననుమాట
నెఱిగి యెఱిగి నూత • నుఱికినాఁడ.

ఓ నందరాజా! పగతుఱచేసులలో జావక యాత్మహత్య యేల
గావించుకొంటివి? ఛీ! నీవు తప్పక భీరుడవే నాఁడు

పితృభక్తియు క్తయైన పుత్రిక మాటలనై నఁబొటింపనై తినిగదా?

ఉ. నందుఁడు భీతమానసుఁ డ • నామకుఁ డంచు నెఱుంగలేక యా
మందునితోడ వ్రొందవుల • మార్కొని గెల్వఁ దలంచినాఁడనే
మందును గుక్కతోఁకగొని • యంబుధిసీదఁగఁ బోయినట్టు లీ
పందలతోడఁ గూడఁ దల • వంపులువచ్చెను గ్రీసురాజులన్.

చంద్రగుప్తునివశపర్చుకొన్న నీచేటే లేకపోవును. ఇంక నెందుకు?

మొదలూడినది గదా! ఇటుపై నీకోటమాత్రము నిలుచునా?

సైనికులు - ఓ సెల్యూకసుప్రభువరా! విలయానల ప్రచండరుచి పిచం
డిల మార్తాండ మండలమునుబోలె నదిగో చంద్రగుప్త
రాజచంద్రుఁడు సాంద్రమగు సైన్యాటవితో వచ్చుచున్నాఁడు.

సెల్యూ - వచ్చుచున్నాడా! (రణభేరిని విని) ఆ! అవు నదిగో!
రణదుందుభి మ్రోగుచున్నది. ఓ సైనికులారా! మీరు
కోటలోనికింబోయి శుద్ధాంతజనంబును గాపాడుడు.

సైని - (స్వగతము) మేమేయంతిపురికాంతలము. ఏమనిన యుద్ధమున
ఖడ్గము విడిచిపోయినబంటును, తెడ్డుచేతబట్టిన యాడుదియు
నమానులే. (అని నిష్క్రమింతురు.)

సెల్యూ - ఒంటిగా నేనుమాత్ర మిచ్చట చేయున దేమున్నది? సర్వ
స్వము నీచంద్రగుప్తునకు దత్తమొనరించిపోవుట సర్వోత్తమ మని
తోచెడిని. |చంద్రగుప్తుడు, చమూపతివేషధారిణియైన శోణో
త్తరయు సైన్యనమేతులై ప్రవేశింతురు. రణదుందుభిమ్రోగును.)

శోణో - ఓ చమూసమూహములారా! ఈకోట మన బలవద్విరోధు
లకు నిలయమైనది. కావున మీశతఘ్నులచే బగులగొట్టి
లోనికిఁ బ్రవేశించి ముట్టడింపుడు.

చంద్ర - ఇంకను విరోధులు మిగిలియున్నవారా?

సైని - కోటతోపాటు విరోధిరాజుసైన్యముగూడఁ గూలఁబడును
జూడుడు. | అని శతఘ్నులు కాల్చుదురు. కోటపగులును.
లోపలనున్న విరోధిసైన్యము చచ్చి నేలఁగూలుచుండును.)

చంద్ర - ఓ సైనికులారా! ఓవాహినీపతి! యింక యుద్ధము చాలింపుడు.
ఎదిరి పోరువారు లేనప్పుడు చొటిచివెళ్ళుట ధర్మవిరుద్ధము. మనకు
విజయము గలిగినప్పుడు విరోధులకును మేలు దలంపవలయును.

(అంత యుద్ధ ముగిసిపోవును.)

చంద్ర - (స్వగతము) అన్నా! యెంతప్రమాదము సంభవించినది.
ఈకోటయందే మాశోణోత్తర యున్నదికాబోలును. ఆమె
కేమిహానిచేకూరినదోగదా! | అని చింతించును.)

శోణో - రాజా ! చంద్రగుప్తా ! యేల యుద్ధమును మాన్పితివి.

చంద్ర - మిత్రమా ! నేను గొప్పయపరాధమును జేసితిని. ఓ సైనికులారా ! మీరు పొండు. (సైనికులు నిష్క్రమింతురు.)

శోణో - అదియేమి !

చంద్ర - (మాట్లాడక కన్నీరు జొరబొరబొకార్చును.)

శోణో - చెలికాండ్రా ! నీయూనిచారకారణము నాకెతింగింపుము ? నీకుఁ దప్పక హింసయు చేసెదను.

చంద్ర - (ప్రేమకలచుకొని) ఇంక నేమిసేయఁగలను ? దుష్కార్యమునకుఁ బశ్చాత్తాపమేగదా ఫలము !

ఉ. ఉత్తమురాలు సాధ్య సుగు ! పోజ్జ్వల పుణ్యచరిత్రయా వధూ !
సత్తమ సుందరాంగి తన ! సాహసమేర్పడ గాఢనున్న న
న్నత్రరణం బూనర్చుచు ని ! జోచితసైన్య మొసంగియున్న శో
ణోస్తోర యుండు కోట యిది ! యూరక నేరక కూలద్రోసితిన్.

అదిగాక యామె మీకును నేలికసానియే గదా ? మీ రెట్లు లీ కోటను సూల్పనెంచితిరి ?

శోణో - అదియా ! (నస్వీతముగా) మతేమియుఁ బ్రమాదమురాలేదు.
(స్వగతము) ఇట్టిగతి తప్పక పట్టునని నేనెన్ని చెప్పినను మాతండ్రి పెడచెవింబెట్టెనుగదా ? నేఁ డనుభవించినై యున్నవాఁడు.

చంద్ర - నేఁ డెంతయు నామనంబు చింతిల్లుచున్నది.

ఉ. ఇంత కృతఘ్నుఁడుం గలఁడె ! యే వనితాతిలకంబు ప్రేమతో
నెంతయుఁ బ్రాణముం ధనము ♦ నెంచక నాకొక కిచ్చివేసె నా
కాంత గృహంబు నగ్నియిడి ! కాల్చిన పాపిని నన్న భూజనం
బింతలుచేసినట్టి గుణ ! హీనుఁ డటంచును నింద చేయజే ?

శోణో - రాజా ! నీవేల యీలీల విలపించెదవు ? ఇట్లు చేయుటకే నీచెలి నమ్మతించి సైన్యసమేతయై యున్న నీ వేమనియెదవు ?

చంద్ర - అది నే నెట్లు నమ్మగలను ?

శోణో - ఆమెయే నీయెదుటికి వచ్చి యిట్లు చెప్పిన సప్తదైవ సమ్మేదవా ?

చంద్ర - ఈకృతఘ్నుని యెదుట కామె యేలరగ్గుట కియ్యకొనును ? ఏలచెప్పను ?

శోణో - చెప్పనేయనుకొనుము.

చంద్ర - అటులైన నపరాధము మన్నింప వేడికొందును.

శోణో - (స్వగతము) నన్నుఁ బోల్చలేదుగదా ! (ప్రకాశము) రాజా ! మనకు జయము చేకూరినది. కోటలోని శ్నేహము గనుఁగొని వచ్చెద. నాకు సెలవొసంగెదవా ?

చంద్ర - చెలీ ! నన్ను విడిచి వెళ్ళుటకు నీసూచన మొప్పుకొనియెనా ?

శోణో - దేవా ! నన్ను శోణోత్తర యనుకొంటివా ?

చంద్ర - అట్లనుకొనుట కామె నీవలె నటించుచుండెనా యేమి ?

శోణో - ఏమో ? తెలిసికొనుము.

చంద్ర - తెలిసికొనెదఁగాని, మిత్రుడా ! ఇట్టిరక్తసిక్తమైన బట్టలతో నీవు మీదేవికడకుఁ బోవవలదు. తీసివేయుము. (అని తానే విప్పును. అప్పుడు స్త్రీవేషము బయలుపడును.) ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము. ఏమి నా యదృష్టము ! దేవీ ! శోణోత్తరా ! నా యపరాధము మన్నింపుము. నీయెడ నే నొనర్చిన యపకృతికి లోలోన విలపించుచున్నాఁడను.

శోణో - (సిగ్గుభినయించి) నాథా ! మీపదాబ్జములకు నమస్కారము. (అని చేయును.)

చంద్ర - శుభమగునుగాక.

మ. చెల్లినై చుట్టమనై మహారణమునన్ ♦ జేవోడు వాదోడునై
కలికీ! నాకొక భాగ్యజేవతవలెన్ ♦ గాన్పించి మద్దేశమున్
నిలువంబాలితి ఏ జయంబు యశమున్ ♦ నీచేతనే వచ్చె నీ
చెలికారంబు ప్రశంసనీయముగదా! ♦ శీతాంశు బింబాననా.

శోణో - ప్రియవల్లభా! ఇందు నాప్రాగల్భ్య మేమున్నది? జగజ్జేక
కూరుండనైన నీవు చంద్రహాసముపూని యని మొర నిలిచి
యున్నఁ ద్రినేత్రుడైన దాఁక లేక నిర్జింపఁబడునుగదా! అట్టి
నీకు నే నేమి సహాయము సేయనోపెదను. ఒకవేళ చేసినను
నదియు నీవ్రభావమే!

తే. గీ. అల్పమైనఁగాని ♦ యధికారిచేసున్న
కలము రాజ్య మేలఁ ♦ గలిగినట్లు
నీకుపట్టుజేరి ♦ నిలిచిన నాచేతి
కత్తి చేసె రిపు వి ♦ ఖండనంబు.

దేవా! ఇంక నీవు మగధపాంచాలాది జేశములన్నియు జయించి
తివి. శత్రువు లందఱు నిర్జింపఁబడిరి. సర్వలీకృతమనస్కుడ
వైనావుగదా! ఇంక మన గుఱారమునకుఁ బోదము రమ్ము.

(అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు.)

రంగము - రవనమా.

(సెల్యూకను మంచముపై విచారముతోఁ బడియుండును.)

సెల్యూ - ఇంక నేనెంతని చింతించినను నేమికార్యము?

ఉ. అక్కట! దుఃఖభార వివ ♦ శాత్తుండనై విలపించి రేపవర్
పొక్కినఁ జూచువారెవరు? ♦ పోయిరాజ్యములింక వచ్చునే

దిక్కును మ్రొక్కులేక యిట • దీనతతోఁ బడియుండనేల ! యిం
కక్కఱరాని చేనుగని • యశ్రులురాల్పెడు కాపుకై వడిన్.

అందులకేల వగవలయును ?

తే. గీ. ధాత్రియను రంగమున సూత్ర • ధారి వగుచుః

గాలమా ! ప్రజ నాడింపఁ • గలుగుదీపు

ఒక్కఁడు రాజైన నొక్కఁడు • యోగి యగును

మాయ యిదిగాదె సుఖదుఃఖ • మయము జగము.

శోణో - (ప్రవేశించి) ఇప్పుడుగదా మజ్జనకుఁడగు నీతనికిఁ బశ్చాత్తా
పము పట్టినది ! పోయి యొకింతయూఱడించెదను. (అని వెళ్ళును.)
నాయనగారూ ! ఇదిగో మీ పుత్రిక సమస్కరించుచున్నది.

సెల్యూ - శుభమగునుగాక.

శోణో - తండ్రీ ! మీకుఁగలచింత మీప్రియపుత్రి వినఁగూడదా !

సెల్యూ - అమ్మా ! ఇంక నేమున్నది ? ఆర్యావర్తమంతయు జయించి
యేలవలయు ననుకొన్నవానికి సొంతదేశముగూడఁ బోవలసి
వచ్చినది.

శోణో - మీకు నిజముగా హైందవదేశ మంతయుఁ గాలింపవలయు
నని యున్నదా ?

సెల్యూ - వచ్చుటెట్లు ? ఇప్పుడు కేవలము భగ్నమనోరథుఁడనుగదా ?

శోణో - అట్లు మీరు చేతులారఁ జేసికొంటిరి.

చ. కలుముల కంతులేదు ధన • కాంక్షనుజేసి యనేకపాపముల్

నలుపుదురట్టి దుష్టులకు • సద్గతిగల్గుదుగాన యుద్ధమున్

వలదు విదేశవాసులము • వచ్చితిమిచ్చటివారితోడుతన్

జెలిమి ఘటింప మంచిదని • చెప్పిన నాపలుకింతంబితిరే,

సెల్యూ - అందుచేతనే నాకీదుర్గతి పట్టినది.

శోభో - అట్లు దలంపవలదు. ఇప్పుడైన నామనవిచ్చెల్లింపుడు.

సెల్యూ - అదియేమి?

శోభో - చంద్రగుప్తుడు సైన్యసమేతుడై గుడారమున నున్నవాడు గదా! వానికడకేగి నన్నిచ్చి పరిణయమొనరింపుడు. దాన మీకోరికలన్నియు నేడే ఫలింపగలవు.

సెల్యూ - నాకేకోరికలునులేవు. అన్నియుఁ దెగఁద్రెంచుకొంటిని. పుత్రీ! నీకోరిక దీటునట్లు లా చంద్రగుప్తునకు నన్నిచ్చి పెండ్లి తప్పక చేసెదను. నీవు ప్రసన్నురాలవగుము. (అని ఒక జాబు వ్రాసి) బ్రవ్రతీహరీ! ఈలేఖ గొనిపోయి చంద్రగుప్తు చక్రవర్తికొనంగి రమ్ము.

ప్రతీహరీ - చిత్తముదేవా! (అని నిష్క్రమించును.)

సెల్యూ - కుమారీ! మీయుపాధ్యాయుడగు మెగస్తనీసువచ్చెనా?

శోభో - వచ్చువేళ యైనది.

మెగస్తనీసు - (ప్రవేశించి) రాజా! సెల్యూకసు ప్రభువరా! అభివాదన మగుఁగాక.

శోభో - గురువర్యా! నమస్కారము.

మెగ - కల్యాణివికమ్ము.

సెల్యూ - (తేచి) పండితవర్యా! ఈ యుచితానన మలంకరింపుము. మనగతి యెట్లు వచ్చినదో చూచితివా?

మెగ - రాజా! యేల తెలియనివానివలె భాషించెదవు?

ఉ. ఎందఱు రాజు లీధరణి • నేలిరో? యెందఱు భిక్షుమెత్తిరో?

యెందఱు గెల్చి రోడిరి మ • తెందఱు? వారి చరిత్ర లిప్పు డే మంగుచు! నద్ధగారములు • లందుచు నీవాక చిన్న రాజువే!

నందియమేల యోదీనను • జాలఁగ గెల్చిన కీర్తి తప్పనే.

సెల్యూ - నీవు చరిత్రకారుడవుగాన యట్లూహింతువు.

ప్రతీహరీ - (ప్రవేశించి) దేవా! చంద్రగుప్తమహారాజే విచ్చేయుచున్నాడు.

(అందఱును లేచి నిలువంబడుదురు. శోణోత్తర వెళ్ళిపోవును.)

చంద్రగుప్తఁడు - (ప్రవేశించును.)

సెల్యూ - (ఎదురుగాఁ బోయి) రాజా! నా యపరాధము క్షమింపుము. (అని చెయ్యి చెయ్యి కలుపును.)

మెగ - (చెయ్యి కలిపి) ఓ రాజచంద్రా! నీ కభిమత మగుచుగాక. నీక్రూరకృపాణమున వైరులఁజీల్చి భారతరాజ్యలక్ష్మిని బడసిన మహాభాగ్యశాలివి. ఇంక నీ ప్రాగల్భ్యము త్రిలోక వందనీయుము సుమా !

చంద్ర - ప్రాగల్భ్యమును నేనాశించుటలేదు. అటులైన నా కీ జయమే చేకూర దనుకొనుము.

ఉ. పైరుల కాలవాల చుని • వార్య తరోరుశరీర ఘోర సం
సారము గాన ద్రిపులఁ • జక్కడఁచన్గద బాహ్యశత్రులన్
సూరకృపాణ ధారలను • గూల్చితి నట్టులుగాక రాజ్య మి
చ్చారతి వచ్చునే? వివిధ • శస్త్రములున్నను సేన లుండినన్.

సెల్యూ - రాజచంద్రా! అయ్యుచితాసనంబు నధిష్ఠింపుము.

చంద్ర - భాగ్యము. (అని కూర్చుండును. అందఱు కూర్చుందురు.)

సెల్యూ-గీ. నీమహత్త్వమెఱుంగ • నేరక నీతోడఁ

దురమునేయఁ గాలు • దువ్వినాడఁ

దుడకు గెలువలేక • తూలితిఁ ; దాఁ ద్రపు

కొన్నగోతిలోనఁ • గూలినట్లు.

చంద్ర - అందు మీ తప్పేమిగలదు? రాజధర్మ మట్లు గావించును.

మెగ - అటులైన నైశులైన మాకడకు నిరాయుధుడవై యెల్లు
రాగలిగితివి : దానఁ బ్రమాదము గలదని నీబుద్ధి యేల బోధింప
కుండెను.

చంద్ర - ఆయుధములు తలకాచునా ?

తే. గీ. ఆయు ఏశ్వరదత్త ము ॥ హాపదార్థ
మవని నదిచెల్లకుండనే ॥ యస్త్రమసులఁ
దీయఁజాలదు కాపాడఁ ॥ జేయలేదు
కటచునే చీమ శివు నాజ్ఞ ॥ గాని యపుడు.

మెగ - ఏమి నీ ప్రజ్ఞా ప్రభావము ? ఇట్టి తత్వవేత్తవైన నీవు కత్తి
పట్టిన నేలోకంబులు జయింపఁబడవు ?

ఉ. ఓ మహానీయమూర్తి నుగు ॥ ధోజ్జ్వలకీర్తివి చక్రవర్తివై
భూమి జయించి తద్విజయ ॥ భూతి వహించుట గాక యింద్రియ
గ్రామముగెల్పినావు త్రిజ ॥ గంబులఁ బూజ్యుడ వీవె యింక నం
గ్రామముచేతనే గెలుపు ॥ గాదు మనంబున గెల్తు వన్నియున్.

మెగ - రాజా ! చంద్రగుప్త ! మా విన్నవ మొక్కటికలదు కృపా
మతిని కాదనక యనుగ్రహింపుము.

చంద్ర - నారాజ్యము కావలసినఁ గైకొనుడు. ఇప్పుడే యిచ్చెదను.

మెగ - అదిగాదు. మా సెల్యూకను ప్రభువరుని కోరిక చెల్లింపుము.

చంద్ర - అదియేమి ? రాజా !

సెల్యూక -- రాజా !

చ. పరమపవిత్ర చారు నవ ॥ పల్లవకోమల కాంచనాంగీ నా
పరము ముద్దుపట్టి గుణ ॥ బంధుగనూనృత వాగ్ధరీణ నిన్
బలిగయనూడఁగొని గలచి ॥ పల్కూలు గ్వచ్ఛరితంబుఁ బాడుచున్
వఱులును దానిఁ గైకొనఁగఁ ॥ బ్రార్థన చేసెద నిన్ను భూవరా.

చంద్ర - (ఊరకుండును.)

మెగ - ఓ పార్థివేంద్రా! నీవు యోచించున దే నెఱుంగుదును. ఈ సెల్యూకను ప్రభువగుడు కలీనుడు. గ్రీన్ ఆర్యుల సంతతివాడు. నీవును ఆర్యసంతతికి వేలు గావు. ఆర్యులన నీరానుదేశ వాసులు. ఆ దేశ మొకప్పుడు క్రామవీడితమైయుండఁబ్రజలు వికావికలై నానాదేశముల కేగి నివాసము లేర్పఱచుకొని నాగరకతను నాటియాయాఖండములకు వన్నె దెచ్చిరి. కావునఁ జరిత్రాంశములను బట్టిచూడ మీకుఁ బూర్వసంబంధము సంపూర్ణముగాఁ గలదు. అదిగాక బహుకాల నివాస మేర్పఱచుకొనియున్న మేమందఱము భారతీయులమనుట నిర్వివాదాంశము. కావున మూఢాచారములను బోనాడి జాతీయనిజ్ఞానముఁ బ్రసన్నబుద్ధిని సమాధానపఱచి యీ పెండ్లికి నీవవశ్యము నియ్యకొనుము.

చంద్ర - (నవ్వు) నా విజయమును బ్రశంసించుటకై నిన్నవచ్చిన నా గురువగు చాణక్యముమీఁకు నీ వివాహము సంగీకరించుగదా! అదిగాక

తే. గీ. చిన్ననాటఁ గోలె) సిరియుఁ బ్రాణము ధార
వోసి సమ్మిసట్టి) పాలతి నెట్లు
కా దనంగనేర్తు) గలువంబునకునైన
జెలవవలదె! హింస) వేఱకలదె.

సెల్యూ - రాజా! మమ్ము ధన్యులను జేయఁజాలవా?

చంద్ర - మీకు మేలు చేకూరునట్లే కావింపుడు.

సెల్యూ - చేటికా! ఇంకొక ద్వారను గొనికమ్ము.

చేటి - దేవా! చిత్తము. (అని వెళ్ళును.)

